

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Unge på Kanten

Køn, Lokalitet og Uddannelse

Faber, Stine Thidemann; Bloksgaard, Lotte; Hansen, Claus D.; Møller, Karina Torp

Publication date:
2014

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Faber, S. T., Bloksgaard, L., Hansen, C. D., & Møller, K. T. (2014). *Unge på Kanten: Køn, Lokalitet og Uddannelse*. <http://www.ungepaakanten.aau.dk>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Unge på **KANTEN**

– køn, lokalitet & uddannelse

FORORD

I denne rapport fremlægges udvalgte hovedresultater fra projekt *Unge på kanten – køn, lokalitet og uddannelse*.

Formålet med dette projekt har været at tilvejebringe viden om, hvordan køn og lokalitet har betydning og spiller sammen, når det kommer til unges, og især drenges/unge mænds, valg og fravalg af ungdomsuddannelse. I en dansk kontekst er der indtil nu ikke megen viden om steders/lokaliteters betydning for unges valg og fravalg af uddannelse. Ved at forene et lokalitetsperspektiv med et kønsperspektiv tydeliggør nærværende rapport, at unges bopæl har betydning for deres holdning til og muligheder for at få en ungdomsuddannelse.

Projektet har været finansieret af Ministeriet for Ligestilling og Kirke, som i 2011 fremsatte en pulje på 10. mio. kr. til fremme af ligestilling med særligt fokus på at fastholde flere drenge i det danske uddannelsessystem og mere generelt søge at få brudt med det kønsopdelte uddannelsesvalg. Forskningsprojektet *Unge på kanten – køn, lokalitet og uddannelse* var et af de i alt 10 projekter, som blev igangsat for midler fra denne pulje.

Der har i forbindelse med gennemførelsen af projektet været mange personer involveret:

Først og fremmest vil vi gerne takke ungdomsuddannelserne i Region Nordjylland for deres imødekommenhed, som har muliggjort, at vi har kunnet aflægge besøg på hovedparten af uddannelsesinstitutionerne i regionen. Ved at gennemføre spørgeskemaindsamlingen via besøg hos udvalgte klasser/hold har vi opnået en høj svarprocent, hvilket styrker undersøgelses resultater.

Dernæst vil vi rette en stor tak til de ni UU-centre i Region Nordjylland for at levere dataoplysninger vedrørende gruppen af unge, der har afbrudt en ungdomsuddannelse.

Endvidere vil vi takke de UU-medarbejdere og andre fagpersoner fra ungdomsuddannelserne, som har deltaget i de afholdte fokusgruppeinterviews.

Endelig har vi til projektet haft tilknyttet en følgegruppe, som vi gerne takke for deres engagement og vilje til erfaringsudveksling. Følgegruppen bestod af Christian Thorsø Møll fra Ungdommens Uddannelsesvejledning i Aalborg, Susanne M. Nielsen fra Beskæftigelsesregion Nordjylland, Torben Poulsen rektor på Aalborgs Gymnasium, A. Neil Jacobsen rektor på EUC Nord samt Helle Bækkelund Sørensen fra Kontoret for Uddannelse, Kultur og Oplevelser, Region Nordjylland.

Sidst men ikke mindst ønsker vi at takke de mere end 3.500 unge, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen samt de unge, der derudover tog sig tid til at deltage i fokusgruppeinterviewene.

Aalborg Universitet,

Stine Thidemann Faber

Claus D. Hansen

Lotte Bloksgaard

Karina Torp Møller

INDHOLDSFORTEGNELSE

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVER

KAPITEL 1: INDLEDNING 9

Undersøgelsens fokus og formål
Fremstillinger af unge mænd i udkanten som 'tabere'
Perspektiver og tilgange: Køn, lokalitet og uddannelse
Region Nordjylland som case - center og periferi
Undersøgelsesdesign, data og metoder

KAPITEL 2: ANDEN FORSKNING PÅ OMRÅDET 21

Samfundsmæssige ændringer og unges identitetsdannelse
Stedtilknytning, identitet og køn
Uddannelse, mobilitet og køn
Perspektiver på maskulinitet og unge mænd i periferien
Territorial stigma, grænsedragning og definitionskampe

KAPITEL 3: DE UNGE I UNDERSØGELSEN 32

De unges karakteristika
Holdninger til og planer om uddannelse
Valg og fravalg af uddannelse
Begrundelser for frafald
Unge uden for uddannelsessystemet

KAPITEL 4: STEDETS BETYDNING..... 55

Unge og stedtilknytning
Sociale relationer og stedtilknytning
Fritidsmuligheder og tilknytning til steder
Når der bliver set ned på det sted, man bor

KAPITEL 5: AFSTANDE OG PENDLING 71

Afstande, pendling og transport

Mulige konsekvenser af pendling
Pendling – betydning for frafald eller fravalg
Den nemme uddannelsesløsning, tæt på?

KAPITEL 6: FLYTTEINTENTIONER, STEDTILKNYTNING OG UDDANNELSE 85

Erfaringer med flytning
Flytteintentioner
'Should I stay or should I go?'

LITTERATUR 97

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVER

I nærværende rapport præsenteres udvalgte resultater fra undersøgelsen *Unge på kanten – køn, lokalitet og uddannelse*, hvor der sættes fokus på, hvordan lokalitet og køn får betydning og spiller sammen ift. unges valg og fravalg af ungdomsuddannelse, herunder hvilke muligheder og begrænsninger piger og drenge bosat på bestemte steder/lokaliteter oplever at møde i den forbindelse.

Baggrunden for undersøgelsen er, at det i flere år på forskellig vis er blevet italesat som et stigende problem, at flere drenge/mænd i udkantsområderne vælger at blive boende i deres lokalområder og undlader at tage en uddannelse, mens pigerne/kvinderne i højere grad søger mod byerne for at tage en uddannelse og bosætte sig. Diskussionen om særlige problematikker for drenge og mænd i udkantsområderne har eksisteret igennem længere tid, og det er blevet påpeget, at de mere traditionelle former for maskulinitet er under pres. Hvis udviklingen fortsætter, risikerer en stor restgruppe af mænd at blive 'hægtet af' og stå tilbage i udkantsområderne uden uddannelse, uden job og uden kvinder. Dette er en problematik, som er aktuel i alle de nordiske lande, hvor affolkningen af yderområder har været en hovedtendens igennem en længere årrække. Drengene/mændene fremstilles i den forbindelse ofte som taberne og pigerne/kvinderne som vinderne.

I rapporten har vi ikke til hensigt at diskutere, hvorvidt det er problematisk, at de unge mænd bliver 'hængende', mens de unge kvinder flytter væk. Vi er i stedet optaget af, hvilken sammenhæng, der er mellem sted/lokalitet og køn, og vi har arbejdet på at undersøge, hvilke særlige udfordringer unge i udkanten oplever i forhold til at tage en ungdomsuddannelse. Hvis vi i fremtiden skal undgå marginalisering af en bestemt gruppe unge, særligt drengene og de unge mænd, er det nødvendigt at zoome ind på, hvilke mekanismer, der bidrager til, at nogle bliver stående uden for uddannelsessystemet. Dette er netop, hvad vi med undersøgelsen har gjort; ved at sætte fokus på hvilken rolle lokalitet og køn spiller i forbindelse med unges uddannelsesvalg, -fravalg og -frafald.

Datagrundlag

Undersøgelsen fokuserer på nordjyske unge i alderen 15-25 år og omfatter tre grupper af unge: Unge som pt. er i gang med en ungdomsuddannelse, unge som én eller flere gange har afbrudt en ungdomsuddannelse samt unge der aldrig har fuldført eller var i gang med en ungdomsuddannelse på undersøgelsestidspunktet.

Tilsammen har mere end 3.500 unge svaret på et spørgeskema ifm. denne undersøgelse, hvortil der også er koblet data fra forskellige registre.

Udover at basere sig på kvantitative data, bygger undersøgelsen på interviewmateriale fra fokusgruppeinterviews med i alt 30 unge; 15 drenge og 15 piger. Dertil kommer fokusgruppeinterviews med 14 professionelle, som i deres daglige arbejde er i kontakt med unge i relation til uddannelse.

Udvalgte hovedresultater

I det følgende afsnit vil vi trække nogle af de væsentligste konklusioner fra denne rapport frem – særligt dem der sætter fokus på forholdet mellem køn og det sted de unge bor.

Strukturelle barrierer fremfor individuelt ansvar

Rapporten peger på, at de steder, de unge bor, spiller en væsentlig rolle i forhold til deres identitet og dermed også i forhold til deres uddannelses- og erhvervsvalg. Grundet centralisering af uddannelsesinstitutionerne kan det for nogle unge betyde, at de har lang vej til og fra uddannelsesinstitutionerne (især de unge, ofte drenge, der ønsker at gå på EUD), eller at de skal forlade deres familie i en tidlig alder, hvis de vil have den ungdomsuddannelse, som de brænder for. Rapporten illustrerer således, at ikke alle unge har de samme vilkår, når de gør sig tanker om uddannelse og træffer deres valg – meget andet spiller ind, såsom køn og social baggrund, men også bosted/lokalitet. For unge bosat i 'udkanten' er tilbuddene om uddannelse ikke altid lige så varierede, som det er for unge bosat i centrene, og arbejdsmulighederne er som oftest også mindre, hvorfor unge her kan stå over for særlige udfordringer. Denne geografiske ulighed er blevet forstærket de senere år som et resultat af centralisering af uddannelsesinstitutionerne og den økonomiske krise, som har bevirket en yderligere nedgang i arbejdspladser og praktikpladser, særligt i periferierne. Dette kan siges at udfordre den forestilling om 'lige muligheder for alle', der ellers som udgangspunkt eksisterer i Danmark - generelt og ikke mindst når talen falder på det danske uddannelsessystem. Hermed understreges Pointen er, at de unge i høj grad er underlagt en række strukturelle vilkår ifm. deres valg af uddannelse

og erhverv (adgang til uddannelse, geografiske afstande, infrastruktur, stereotyper om og forventninger til køn, mulighed for praktikpladser, osv.).

Værdien af uddannelse er forskellig hos drenge og piger

Det fremgår af undersøgelsen, at unge har forskelligt syn på uddannelse og erhverv, og i et kønsperspektiv er det interessant, at de unge mænd har en anden - mere målorienteret - holdning til uddannelse end de unge kvinder. Selvom der hos både drengene og pigerne er en stor majoritet, der anser uddannelse for at være vejen til et succesfuldt liv, er der alligevel forskelle i, hvilke typer af uddannelse de stiler imod, og hvilket syn de har på uddannelse. Mens de unge kvinder ser uddannelse som den primære vej til beskæftigelse, lader unge mænd til i højere grad at vægte erfaring som afgørende for at få et job. Drengene mener ikke i samme omfang som de unge kvinder, at formel uddannelse er nødvendigt for at få et arbejde – flere angiver således, at de vurderer, at de kan lære mere uden for skolen end i skolen.

Det er en væsentlig pointe i denne rapport, at det er vigtigt at have øje for de forskelle, der eksisterer internt i gruppen af hhv. piger og drenge. Selvom vi kan konstatere forskelle mellem de to køn på en række parametre, er der også en variation mellem forskellige grupper af piger og forskellige grupper af drenge. Denne pointe har vi forsøgt at tage højde for ved i undersøgelsen at måle på unges opfattelser og holdninger mere bredt f.eks. ved at se på deres opfattelser af, hvad der bør karakterisere drenge/mænd og piger/kvinder. Helt generelt peger vores analyser på, at såvel piger som drenge, der har mere traditionelle opfattelser af de to køn på den ene side er mere kritisk indstillet over for formel uddannelse, mens de på den anden side også er mere tilbøjelige til at vurdere uddannelse til at være vigtigt for at opnå succes i livet. Det forholder sig altså ikke sådan, at *alle* drenge er potentielle 'taberdrenge', der ikke sætter pris på uddannelse, eller at alle piger ser positivt på uddannelse. Men der er grupper af såvel drenge som piger, der ser kritisk på uddannelse - og måske især på uddannelse, som ikke umiddelbart giver nogle konkrete kompetencer, der opleves at kunne bruges til noget efterfølgende, og måske slet ikke i et bestemt lokaleområde med bestemte erhvervstraditioner.

Drengene er mere knyttet til det sted, de bor

Resultaterne af undersøgelsen peger også på, at drengene føler en lidt større grad af tilknytning til det sted, de bor. Det betyder – alt andet lige – at der er mere 'på spil' for dem ved at skulle flytte væk fra det sted de bor, f.eks. i forbindelse med at skulle tage videre uddannelse andetsteds. Drengene i undersøgelsen føler sig i højere grad end pigerne knyttet, både til det lokalområde de bor i, den by/kommune de bor i samt til den region de bor i. Drengene er desuden lidt mere positive over for de sociale relationer i deres lokalområde, end det er tilfældet blandt pigerne, ligesom de

ser mere positivt, end pigerne, på mulighederne for uddannelses-/jobmuligheder og for at finde en kæreste i deres lokalområde. For en stor andel af de unge mænd i undersøgelsen betragtes det således som positivt at blive boende i lokalsamfundet – de ser ikke sig selv som 'tabere', der er blevet ladet tilbage; de tillægger det tværtimod en positiv værdi at blive boende.

Stigmatisering af steder og de mennesker, der bor her, påvirker de unge

Af rapporten fremgår det også, at nedvurderende retorikker og stigmatiserende italesættelser af bestemte 'udkantsområder' og/eller dele af Danmark påvirker de unge bosat disse steder. Her viser undersøgelsen, at jo mere perifert de unge bor (her målt ved at se på afstanden fra de unges bopæl til den skole de går på), desto større er sandsynligheden for at de er enige i at mange ser ned på det område, de bor i. Ikke overraskende betyder det også, at unge i periferien af Region Nordjylland (f.eks. de der er bosat i Morsø Kommune) har seks gange så stor sandsynlighed for at være enige heri, sammenlignet med fx unge bosat i Aalborg Kommune.

Pendling og transport – drenge på EUD pendler længst, og lang pendlingstid kan være belastende

Helt overordnet bekræfter undersøgelsen, at lokalitet spiller en rolle, når unge skal træffe valg om ungdomsuddannelse, bl.a. spiller det selvklart en rolle, hvilke uddannelser der udbydes i lokalområdet, og hvor lang transport der er til og fra uddannelsesinstitutionerne samt hvilke og hvor gode busforbindelserne der er. Samlet peger resultaterne også på, at drengene i undersøgelsen pendler over længere afstande og bruger mere tid på at pendle end pigerne. Dette gælder også, når der tages højde for den ulige fordeling af køn, der er på forskellige typer af uddannelser. Her spiller det også en rolle, at der udbydes gymnasiale uddannelser flere forskellige steder i regionen end det er tilfældet for erhvervsuddannelserne, hvilket medfører, at mange af de unge, der vælger en erhvervsuddannelse, skal transportere sig over relativt lange afstande. Da det hyppigere er drengene, der vælger netop denne type ungdomsuddannelse, opstår der altså en kønsforskel i afstande til uddannelse her. Det er i forlængelse heraf værd at overveje, om en del af forklaringen på frafaldsprocenten på nogle af erhvervsuddannelserne er knyttet til dette faktum. Samtidig peger undersøgelsen på, at afstanden til uddannelsesinstitutionen kan betyde, at nogle unge helt undlader at starte på en erhvervsuddannelse. Samtidig er det værd at medtænke, at de begrænsede uddannelses tilbud, der er for nogen unge i nogen områder, reducerer disse unges valgmuligheder, og effekten kan blive, at de unge påbegynder en uddannelse, som de i udgangspunktet mangler motivation for, eller at de flytter hjemmefra vældig tidligt for at kunne tage den uddannelse, som de helst vil, hvilket også kan være med til at øge sandsynligheden for frafald.

Undersøgelsen viser, at lang transporttid og geografisk afstand har en stor betydning for mange af de unge: bl.a. angiver de unge i undersøgelsen, at de oplever, at dette kan gøre det vanskeligt at få hverdagen til at hænge sammen og finde tid til både skolegang, pendling og forberedelse, ligesom geografiske afstande kan føre til at de unge har vanskeligere ved at deltage i det sociale liv og derfor risikerer eksklusion på uddannelserne. F.eks. viser resultaterne, at lang transporttid i bus har negative indvirkninger på kvaliteten af de unges sociale relationer på uddannelsen, ligesom det indvirker på deres mulighed for at deltage i foreninger og andre fritidsaktiviteter. Pendling påvirker også de unges psykiske velbefindende: de unge, som pendler i regionalbus i mere end en time hver dag til deres uddannelse, har således flere symptomer på depression, end de der ikke pendler så lang tid eller bruger et andet transportmiddel. Måske er det også derfor, at unge, der pendler langt, hyppigere overvejer at afbryde deres uddannelse, ligesom denne gruppe også angiver at være mindre tilfredse med deres uddannelse.

De unge flytter for at tage en uddannelse – men dette gælder i mindre grad for mest stedbundne drenge

Undersøgelsesresultaterne peger på en høj grad af social ulighed på tværs af de unge, når man ser på nødvendigheden af at flytte. En langt større andel af de unge på EUD-uddannelserne er flyttet end de unge på andre uddannelser, også selvom de i gennemsnit har samme alder. De unge på EUD flytter desuden tidligere end unge på andre ungdomsuddannelser – dette hænger sandsynligvis sammen med det faktum, at de har længere til den skole, de går på, og at udbuddet af EUD er mere geografisk spredt i regionen end det f.eks. er tilfældet for STX.

I forlængelse heraf viser undersøgelsen, at jo mere de unge, og dette gælder især drengene, er knyttet til det sted og de mennesker, der bor i deres lokalområde, desto mindre tilbøjelige er de til at have planer om at flytte. Pigerne har også lidt oftere end drengene planer om at flytte inden for de næste 5 år, selvom en stor andel af drengene – 8 ud af 10 – også angiver, at de har planer om at flytte inden for de næste 5 år. På baggrund af analysen fremgår det dog, at drengene har en lavere sandsynlighed end pigerne for at angive uddannelse som en vigtig grund til at ville flytte. Og især de drenge, som føler sig tæt knyttet til deres lokalområde, er mindre tilbøjelige til at have planer om at flytte væk for at tage en uddannelse.

Frafald og barrierer for uddannelse

Undersøgelsen peger desuden på vigtigheden af at nuancere debatten om frafald fra ungdomsuddannelserne. Nogle af de unge i undersøgelsen, som rent statistisk indgår i kategorien 'frafaldne', er kun en del af denne pga. regler om uddannelsespålæg

eller mere 'uproblematiske' omvalg (fx fra én uddannelse til en anden), og disse unge er således ikke reelt 'på kanten' i forhold til uddannelse. På den måde kan man frygte, at statistikken over frafald bliver misvisende, fordi der af forskellige administrative grunde bliver indskrevet unge (særligt på EUD-uddannelserne), som ikke reelt har tænkt sig at gennemføre uddannelsesforløbet.

Blandt de frafaldne i vores undersøgelse angiver både piger og drenge psykiske problemer som én af de væsentligste årsager til at have afbrudt et ungdomsuddannelsesforløb – dog er der dobbelt så mange piger som drenge, der forklarer frafaldet med psykiske problemer. Knyttet til dette viser undersøgelsen endvidere, at en forholdsvis stor andel af de unge angiver mangel på sociale relationer på uddannelsen som værende af stor betydning for deres beslutning om at afbryde uddannelsen.

Social støtte fra forældre, lærere, venner, osv. kan være afgørende for, om unge, der overvejer at droppe ud, ender med rent faktisk at gøre det, eller om de fastholdes på uddannelsen. Her er det en vigtig pointe i undersøgelsen, at en langt større andel af de drenge, der ender med at afbryde deres uddannelse, angiver, at de ikke har talt med nogen om deres overvejelser om at droppe ud.

For de unge, der ikke har taget en ungdomsuddannelse, er der især tre faktorer, som har betydning: Den helt overvejende grund, som både drenge og piger angiver, er de økonomiske konsekvenser det har at starte på en uddannelse fremfor f.eks. at have en lønindtægt fra ufaglært arbejde. Men mere end halvdelen af drengene og næsten 3 ud af 4 piger i undersøgelsen angiver også mangel på selvtillid som en vigtig begrundelse for, at de ikke går i gang igen. Slutteligt er der også mere end en tredjedel af såvel piger som drenge, der angiver, at de oplever uddannelsens geografiske placering som en barriere ift at påbegynde et nyt uddannelsesforløb.

Perspektiver og fokusområder

På baggrund af undersøgelsens resultater kan der peges på følgende områder, som væsentlige at fokusere på i forbindelse med at mindske de barrierer der kan være for, at unge tager en ungdomsuddannelse.

Først og fremmest bekræfter undersøgelsen, at lokalitet – i samspil med køn – er en vigtig parameter i forbindelse med at opnå en forståelse for, hvorfor nogle unge frafalder og/eller står uden for uddannelsessystemet. Det er derfor vigtigt at medtænke lokalitet, både i debatter om, undersøgelser af og indsatser i forhold til unge og uddannelse.

Undersøgelsen peger på, at geografiske afstande og transport har betydning - ikke kun for unges fravalg af uddannelser (hvor en stor andel vælger uddannelse efter hvad de har af muligheder det konkrete sted, de bor). Men geografien har også betydning for unges overvejelser om at stoppe på en allerede påbegyndt uddannelse. Det forekommer os at være en lidt overset diskussion i den uddannelsespolitiske debat, at der er en udtalt geografisk ulighed i de unges adgang til uddannelse. Det er af den grund centralt at fokusere på infrastrukturen især i forhold til unge, der kører langt i bus. Herunder f.eks. i højere grad at skabe direkte buslinjer uden ventetid til 'udkantsområderne', således at transportforhold ikke er det, der forhindrer, at man kan nå det uddannelsespolitiske mål om flere unge i uddannelse. I forlængelse heraf er det værd at bemærke, at nærværende rapport viser, at drengene rammes hårdere end pigerne, da det oftest er dem, der må pendle længst. Med andre ord kan man her tale om, at de strukturelle/geografiske forskelle kan være med til at forklare kønsforskellene.

Som det fremgår af rapporten, er det samtidigt vigtigt at forholde sig kritisk til mediernes debatter om 'taberdrenge' og til den diskussionen om 'udkantsdanmark'. Sidstnævnte opleves i høj grad stigmatiserende viser undersøgelsen og dette kan evt. få selvforstærkende effekt hos nogle unge.

Et andet vigtigt resultat i undersøgelsen handler om ønskværdigheden af at nuancere debatterne om frafald fra ungdomsuddannelserne. Er der f.eks. tale om frafald, når en ung, som venter på at få underskrevet sin praktikaftale, pga. uddannelsespålæg må melde sig ind på en vilkårlig uddannelse, som vedkommende ikke har intentioner om at påbegynde? Eller når en ung kontanthjælpsmodtager får et pålæg om at tage en uddannelse vedkommende ikke er interesseret i og måske ikke har tillid til at vedkommende har de faglige evner der skal til for at kunne gennemføre? Er der tale om frafald, når unge, der har klaret sig igennem grundforløbet på EUD ikke kan fortsætte, fordi der mangler praktikpladser i nærheden af det sted, hvor de bor? Sådanne spørgsmål er vigtige at italesætte og forholde sig til, både i debatterne om frafald fra ungdomsuddannelserne og udarbejdelse af tiltag i den forbindelse.

Eftersom drenge tilsyneladende i højere grad end piger undlader at tale med nogen om deres overvejelser om at frafalde en påbegyndt uddannelse – måske pga. forskellige samfundsmæssige forventninger til 'passende adfærd' hos drenge og piger - er det desuden væsentligt at sætte fokus på vigtigheden af opsøgende kontakt til drenge under uddannelse, eksempelvis på uddannelsesinstitutionerne.

De beskrevne udviklingstendenser og problemstillinger i denne rapport baserer sig på resultaterne fra et projekt, der har haft Region Nordjylland som case. Der er

imidlertid ingen tvivl om, at de overordnede pointer kan overføre til andre regioner og/eller diskuteres i et nationalt perspektiv. Forskning fra det øvrige Norden og fra Europa peger på lignende tendenser, hvorfor rapportens resultater også kan anvendes i diskussioner om køn, uddannelse og lokalitet i en nordisk/europæisk sammenhæng.

KAPITEL 1:

INDLEDNING

Social mobilitet på uddannelsesområdet vedbliver at være en central udfordring i Danmark og et emne, som står højt på den politiske dagsorden. Især er det inden for de senere år blevet problematiseret, at flere drenge end piger står tilbage med grundskolen som eneste uddannelse, og drenge er tilbagevendende blevet udpeget som 'tabere' i uddannelsessystemet (Det Nationale Reformprogram 2012; Perspektiv- og Handlingsplan 2012, Beskæftigelsesministeriet 2012). Prognoseberegninger viser, at den uddannelsesmæssige ulighed mellem kønnene også vil være aktuel i fremtiden og måske endda forøges med tiden. I tillæg til en generel ulighed mellem kønnene i uddannelsessystemet, er der ydermere en tendens til, at piger og unge kvinder rejser fra Danmarks udkanter til byerne for at tage en uddannelse, mens drenge og unge mænd oftere bliver tilbage og vælger en uddannelse eller et erhverv 'der hvor de bor'. En analyse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd går på baggrund af denne udvikling så vidt som til at beskrive fremtidens mænd, som 'ufaglærte udkantsmænd' (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd 2011a; se også Oxford Research 2011). Endvidere har forskellige opgørelser tydeliggjort en uheldig tendens, der viser, at unge, der bor i (udkants)områder med ingen eller få uddannelsesmuligheder, har en større risiko for at falde fra en uddannelse (Beskæftigelsesregion Nordjylland 2010; Danske Regioner 2010).

De unge bosat i udkantsområder, der fravælger eller falder fra en uddannelse, vil få det vanskeligt på fremtidens arbejdsmarked, da de ikke får de nødvendige kompetencer til at kunne klare sig. Den skitserede udvikling medfører ikke bare en risiko for, at der opstår en 'uddannelseskløft' mellem kønnene, men også at der skabes en kløft mellem center og periferi. Begge dele kan få vidtrækkende konsekvenser på sigt, ikke kun for de mennesker, der bor i disse områder, for arbejdsmarkedet og for udkantsområdernes levedygtighed, men udviklingen risikerer også at aktivere særlige marginaliseringsmekanismer, som især synes at ramme mænd på en række sociale parametre. Diskussionen om særlige problematikker for mænd i udkantsområder har eksisteret igennem længere tid, og især by- og boligforskere har løbende påpeget, at udviklingen de senere år har sat mere

traditionelle former for maskulinitet under pres. Dette kommer f.eks. til udtryk ved, at mænd i udkantsområderne opfattes som mindre attraktive som ægtefæller. Hvis udviklingen fortsætter, risikerer en stor restgruppe af mænd m.a.o. at blive 'hægtet af' og stå tilbage i udkantsområderne uden uddannelse, uden job og uden kvinder (Bye 2010; Rauhut et al. 2008; Bærenholdt & Granås 2008, Plambech 2005; Skrede 2004).

Undersøgelsens fokus og formål

Køn, lokalitet og uddannelse er de centrale begreber i denne rapport. Flere har kritiseret den rammesætning af 'drengeproblemet' ift. uddannelse, som er dominerende i medierne og den offentlige debat i Danmark. I bogen *Drenge og maskuliniteter i ungdomsuddannelserne* anføres det således, at den måde, vi taler om disse emner på "har tendens til at forenkle og forfladige de mange forskelligartede skrøbeligheder og vanskeligheder, som nogle drenge oplever i uddannelsessystemet, og at overse de ressourcer som de samme drenge også har" (Nielsen & Jørgensen 2013: 20). Projekt *Unge på Kanten - køn, lokalitet og uddannelse* viderefører denne kritik, men tilføjer et perspektiv på lokalitet. Når det kommer til at belyse unges stedtilknytning, og hvad denne kan betyde ift. valg af uddannelse, er der en stærk forskningstradition i vores nabolande, Norge og Sverige, og der er da heller ingen tvivl om, at de geografiske afstande her er langt mere markante, end hvad der gør sig gældende i Danmark. Ikke desto mindre er det vores pointe, at det også i en dansk kontekst kan være relevant at bringe center/periferi-perspektivet ind, når man ønsker at forstå den udvikling, vi ser i dag, hvor pigerne overhaler drengene, når det kommer til uddannelse.

Der eksisterer i Danmark en del viden om, hvordan unge mennesker træffer valg om (ungdoms)uddannelse afhængigt af køn, men der mangler viden om, hvilken betydning geografisk lokalitet (stedstilhørighed, lokale erhvervstraditioner, afstand til uddannelsessted, pendlingmuligheder, osv.) har i den forbindelse. Derfor ser vi i denne undersøgelse - med Region Nordjylland som case - nærmere på, hvordan køn og lokalitet får betydning ift. unges valg og fravalg af ungdomsuddannelse, herunder hvilke muligheder og begrænsninger unge kvinder og mænd bosat i 'udkanten' oplever at møde mht. uddannelse og arbejde.

Formålet er således at belyse, hvorledes geografisk lokalitet spiller sammen med køn og uddannelse, samt at illustrere hvordan et sådant perspektiv kan være med til at give os en større forståelse af, hvorfor nogle drenge undlader at tage en ungdomsuddannelse, eller hvad der kan medvirke til, at de i højere grad end pigerne falder fra undervejs.

Når vi i rapporten ser på unges valg og -fravalg i forbindelse med netop ungdomsuddannelse, er dette begrundet i, at statistikker viser, at der allerede her begynder at tegne sig en forskel mellem pigers og drenges søgning mod og tilknytning til uddannelsessystemet (Danmarks Statistik 2013a; Danmarks Statistik 2013b).ⁱ

Fremstillinger af unge mænd i 'udkanten' som tabere

I gennem de senere år har diskussionerne om 'udkantsdanmark' taget til, og der bringes i dag jævnligt indslag i TV og dagblade, hvor forskere, politikere og debattører udtaler sig om tilbagegangen i 'udkanten', ofte akkompagneret af billeder af forladte tomme huse og tomme butikker (se også Christensen & Nielsen 2014). I de senere år har det især været mændene i periferien, der er blevet problematiseret – som nogle, der ikke formår at følge med, men i stedet træffer forkerte valg og bliver hængende de forkerte steder.

Som et eksempel på mediernes negative portrættering af mænd i udkanten kan f.eks. nævnes et lederindlæg i Politiken fra 2010, hvor skribenten beskriver, hvordan en stigende gruppe af unge mænd i udkanten *"lever afkoblet fra både arbejdsmarkedet og uddannelsessystemet"*, og derfor udgør en trussel mod sammenhængskraften i det danske samfund: *"I dag er det primært den impotente machokultur blandt de hvide mænd i udkantskommunerne, der om noget truer velfærdssamfundet indefra"* (Politiken, 26/01/2010). I et senere indlæg af samme skribent fremføres samme budskab: også i denne artikel problematiseres det, at *"Danmarks nye vilde vesten, også kaldet 'den rådne banan', er ved at blive forbeholdt passive unge, ældre og kroniske arbejdsløse mænd"*, der ikke magter at forlade hjemstavnen. Forklaringen er efter sigende, at der i udkantsområderne eksisterer en 'taberkultur', og at de unge mænd her *"abonnerer på nedslidte maskuline værdier"* og en manglende evne til at omstille sig: *"Stadig flere mænd fra Udkantsdanmark kan ikke længere klare sig socialt og kulturelt på storbyarbejdsmarkedet og efterlades derfor i periferien"* (Politiken, 27/04/2010).

I en tid, hvor udkantsområderne generelt er kendetegnet ved fraflytning, særligt blandt ungdommen, fremstilles de, som bliver tilbage, ofte i medierne og i den generelle samfundsdebat som værende mindre fremtidsorienterede og mindre omstillingsparate, end de som rejser væk. At unge mænd bosiddende i udkanten, kan hænde at have truffet bevidste og velovervejede valg om bopæl, uddannelse og erhverv, indgår i mindre grad som et element i debatten. Måske af den grund rettes der heller ikke forskningsmæssigt megen opmærksomhed mod, hvordan ungdommen i Danmark overhovedet oplever dét at bo i udkanten, herunder hvilke muligheder og begrænsninger de oplever at møde, når det kommer til valg af

uddannelse og erhverv (for en undtagelse se dog Hermansen 2011, Hermansen & Rosenmeier 2011, Hansen 2011 samt Beck & Ebbensgaard 2009).

Perspektiver og tilgange: Køn, lokalitet og uddannelse

Nærværende rapport tager udgangspunkt i en forståelse af, at de steder, de unge bor, spiller en væsentlig rolle i forhold til deres identitet og dermed også i forhold til deres uddannelses- og erhvervsvalg. Dette gøres ud fra en betragtning om, at identitetsspørgsmålet 'hvem er jeg' ofte er tæt knyttet sammen med spørgsmålene 'hvor er jeg', og 'hvor hører jeg hjemme', og at lokaliteter, eller steder, i det hele taget spiller en væsentlig rolle i dannelsen af identitet (Cuba & Hummon 1993; Howard 2000).

Lokalitetsbegrebet, eller stedsbegrebet, er komplekst og bruges på mange forskellige måder og i mange forskellige sammenhænge. En central pointe fra den feministiske geograf Doreen Massey (1994; 2005) er, at steder ikke bare er formet af forskellige og mangeartede sociale relationer mellem mennesker, som er udstrakt i tid og rum, men at steder også er 'kønnede'. Hun forklarer således, at "steder opleves forskelligt, og fortolkes forskelligt, afhængigt af individers sociale position" (Massey 1994: 3; egen oversættelse). Dette er et væsentligt perspektiv, hvad en række centrale bidragsydere inden for fagfeltet køn, lokalitet og uddannelse allerede har påpeget. Fra en norsk kontekst pointerer samfundsforskeren Margareta Dahlström således, i artiklen *Young Women in a Male Periphery – Experiences from the Scandinavian North* (1996), at det faktum, at en større andel af unge kvinder end af unge mænd forlader udkantsområderne, netop rejser spørgsmålet om, hvilken sammenhæng der er mellem sted og køn. Lokalitet er imidlertid, ifølge den engelske uddannelsesforsker Edward W. Morris, en ofte overset kategori i uddannelsesforskningen. Dette perspektiv udfolder Morris i bogen *Learning the hard way: Masculinity, place and the gender gap in education* (2012), hvori han forklarer, at han finder det problematisk, at betydningen af lokalitet overses, fordi lokalitet både betegner en specifik geografisk beliggenhed og individers komplekse social placering i selvsamme. Det sted, de unge bor, og den geografiske beliggenhed, som uddannelsesinstitutionerne har, er steder indlejret med betydninger og relationer, der styrer adfærd og opfattelser samt udstikker retningslinjer for, hvordan maskulinitet og femininitet kan 'gøres' (uddybes nedenfor).

Køn er et andet centralt begreb i denne undersøgelse. Inden for uddannelsesforskningen har der de senere år været fokus på drenge præstationer i uddannelsessystemet, eller måske snarere på deres manglende præstationer. Ofte er denne kønsforskel blevet forklaret med, at drenge og piger er biologisk forskellige, og at forklaringen på, at drenge 'halter bagud' er, at de har sværere ved at sidde stille og

koncentrere sig, og at skolen som den er udformet i dag, ikke 'passer til' drengene. Andre har fremhævet, at den biologiske tilgang måske nok kan forklare noget, men ikke alt, idet det ikke er alle drenge, der klarer sig dårligere end piger, hvilket også forklares med, at køn interagerer med andre sociale kategorier såsom klasse, etnicitet, lokalitet, osv. (Morris 2012). Endelig er det i den sammenhæng også relevant at huske på, at drenge på nogen områder (fx i matematik) faktisk klarer sig bedre end pigerne – så en simplificeret og entydig udlægning af kønsforskelle i uddannelsessystemet har det med at støde på modstand, hvis man ikke forsøger at nuancere det blik, man kaster herpå (Nielsen & Jørgensen 2013). Inden for kønsforskningen har et socialkonstruktivistisk, interaktionistisk perspektiv over en årrække vundet indpas. I takt hermed har man bevæget sig bort fra at anskue køn essentialistisk, dvs. som noget man 'er'. I stedet forstås køn som noget, der kontinuerligt 'gøres' eller forhandles i relationer mellem mennesker (West & Zimmerman 1987). Ud fra en sådan forståelse bliver køn mere flertydigt og foranderligt, idet det understreges, at piger og drenge kan udvikle deres kønsidentitet blandt flere mulige – man taler således om maskuliniteter og femininiteter i flertal (jf. fx Connell 1995). Samtidig med denne opfattelse er det dog en central pointe, at den (køns-)identitet den enkelte pige eller dreng udformer eller 'gør' i regi af skolen eller uddannelsessystemet ikke nødvendigvis den samme, som den han eller hun udformer i en fritidskontekst med sine venner. Dette betyder, at samtidig med at unge kan 'gøre' køn på forskellige måder, udformer de i høj grad deres maskuline eller feminine identitet ud fra gældende kulturelle forestillinger og idealer om køn i forskellige kontekster. Disse forestillinger om køn knyttes ofte sammen med bestemte uddannelser og erhverv, der i forlængelse heraf anses som specielt velegnede for hhv. det ene og det andet køn (Bloksgaard 2011).

Nærværende rapport bygger således på en forståelse af køn som relationelt og processuelt. Vi måler derfor køn på forskellige måder i undersøgelsen. Vi måler først og fremmest på 'biologisk' køn og tester for kønsforskelle i de afgivne svar i survey'en – sådan som man typisk har gjort i andre undersøgelser af uddannelse, hvor man fokuserer på forskelle mellem drenge og piger. I forlængelse af vores kønsforståelse forsøger vi imidlertid også at overskride grænserne for en sådan traditionel måde at måle køn på. Dette gør vi ved bl.a. i forhold til den kvantitative analyse at benytte spørgsmål fra måleinstrumenterne *Male Role Norm Inventory* og *The Femininity Ideology Scale* (Levant et. al 2007a; Levant et al 2007b). Disse måleinstrumenter indeholder normative skalaer, der måler udsagn om, hvordan drenge/piger bør være – altså måler sociale normer og idealer omkring maskulinitet samt femininitet. Måleinstrumenterne er udviklet i en amerikansk kontekst og kan derfor kun i begrænset omfang gribe de idealer og normer omkring køn, som er på spil i en dansk kontekst. Men de giver ikke desto mindre mulighed for at nuancere perspektiverne

på køn mere end det ville have været muligt, hvis vi alene havde anvendt en traditionel dikotom forståelse af køn (jf. også kapitel 3).

Region Nordjylland som case – center og periferi

I denne rapport fungerer region Nordjylland som case. Denne region kan siges at rumme flere udkantsområder eller periferier. Uanset hvilken definition af udkant, man anvender, nævnes typisk en række parametre, som karakteriserer udkantsområderne såsom f.eks. urbaniseringsgrad samt udviklingen i befolkningstal, uddannelsesniveau og beskæftigelse. Sådanne områder, i Danmark såvel som i det øvrige Norden, forbindes ofte med en stagnerende eller negativ økonomisk udvikling, herunder lav vækst og høj arbejdsløshed, ligesom der tales om svag, eller ligefrem faldende, befolkningstal, hvilket bl.a. skyldes afvandring, fordi områdernes unge flytter til de større byer mhp. at tage en uddannelse (Rahut et al. 2008).

I rapporten bruger vi, som det fremgår, betegnelsen 'udkant', selvom det på mange måder er en problematisk betegnelse. Som Beck og Ebbensgaard (2009) påpeger, er udkantsbegrebet nemlig et skalabegreb, i og med målestokkene kan og vil skifte afhængig af øjet, der ser; eller sagt på en anden måde: Hvad der karakteriseres som center, og hvad der karakteriseres som periferi, kan og vil som oftest opleves forskelligt, alt efter hvor man bor. Region Nordjylland bliver ofte på det nationale niveau omtalt som en del af 'Udkantsdanmark'. Perspektivet skifter dog, hvis man betragter de interne forskelle i regionen, hvor Aalborg da som oftest karakteriseres som centrum, mens fx Thisted eller Frederikshavn betragtes som en del af periferien. Andre gange, på lokalt niveau, kan målestokken skifte igen, og her kan Thisted udgøre et centrum ift. fx Morsø eller Hanstholm, som da karakteriseres som værende mere perifere lokaliteter.

Figur 1: Oversigt over Region Nordjylland med kommunegrænser og -navne

I denne rapport tager vi udgangspunkt i, at Region Nordjylland set fra centrum af Danmark udgør en del af periferien, mens der samtidig er mere lokale center/periferi-distinktioner internt i regionen, der på samme tid også skaber forskelle mellem de unge, der bor forskellige steder i regionen. Det betyder også, at vi i de kvantitative analyser opererer med forskellige mål for center/periferi og i mange analyser f.eks. både bruger de unges bopælskommune og afstanden til deres uddannelsessted som variable i analysen. Det er således primært forskelle internt i regionen vi belyser empirisk i denne rapport.

Historisk set er Region Nordjylland en region, der har været kendetegnet ved handel og traditionel industri (landbrug, skovbrug, fiskeri og fødevareproduktion), men i dag er regionen overgået fra en industriel til en postindustrial økonomi. Dette skift fordrer nye former for uddannelse og erhverv. Omstillingen fra industri- til videnssamfund, og de globale processer der knytter sig hertil, vedrører imidlertid ikke kun økonomien, men har også betydelige sociale og kulturelle virkninger, bl.a. rykker det grundlæggende ved de sociale relationer, såsom forholdet mellem drenge/mænd og piger/kvinder, samt forholdet mellem generationerne.

I denne rapport benytter vi center/periferi-distinktionen som et analyseværktøj, der skal hjælpe med at afsøge betydningen af de unges bopæl set i forhold til forskelle i deres uddannelsesvalg eller -fravalg/fracfald. Formålet er ikke at understøtte eller forstærke eventuelt eksisterende opfattelser af bestemte geografiske områder (det nationale center/centre) som 'hegemonier' eller af beboere i andre områder (periferien) som 'outsidere', men vi bruger analytisk begreberne for at forstå, hvad der kan skabe forskelle mellem unge, og mellem drenge og piger, afhængig af geografisk lokalitet.

I region Nordjylland er der ligesom i landets andre regioner et bredt udbud af ungdomsuddannelserⁱⁱ, herunder forskellige gymnasiale uddannelser (stx, hf, htx og htx) samt forskellige erhvervsuddannelser (EUD, herunder teknisk-håndværksmæssige og merkantile erhvervsuddannelser, social- og sundhedsuddannelser samt landbrugsuddannelser). Adgangen til de forskellige typer af uddannelse er imidlertid ret varieret som følge af centraliseringstiltag i de senere år. Det betyder, at den geografiske spredning af især EUD-uddannelsesinstitutionerne stiller større logistikmæssige udfordringer til nogle af de unge, der ønsker at tage en sådan uddannelse. Dette kan siges at udfordre den forestilling om 'lige muligheder for alle', der ellers som udgangspunkt eksisterer i Danmark, generelt og ikke mindst når talen falder på det danske uddannelsessystem. Trods den geografiske spredning på ungdomsuddannelsesinstitutionerne i Region Nordjylland er der et forholdsvist bredt udbud, men alligevel forholder det sig sådan, at der i Nordjylland er en lidt

højere andel af de unge end på landsplan, der står tilbage med grundskole som eneste uddannelse. Der er desuden en lidt større andel af de unge her, der har en erhvervsfaglig uddannelse og færre end på landsplan med en gymnasial uddannelse (Ministeriet for Børn og Undervisning 2013)ⁱⁱⁱ.

Undersøgelsesdesign, data og metoder

I rapporten præsenteres resultaterne fra en undersøgelse, hvis primære målgruppe består af nordjyske unge af begge køn i alderen 15-25 år. I undersøgelsen er der udvalgt deltagere, så de repræsenterer følgende tre grupper af unge:

- A. Dreng og piger, som pt. er i gang med at tage en ungdomsuddannelse.
- B. Dreng og piger, som på ét eller andet tidspunkt har afbrudt en ungdomsuddannelse.
- C. Dreng og piger, som pt. ikke er under uddannelse og ikke allerede har afsluttet en ungdomsuddannelse, men som i stedet har et ufaglært job, er arbejdsløse eller på kontanthjælp.

På visse områder kan der være overlap mellem de tre grupper, fordi de unge af os kategoriseres efter deres status på undersøgelsestidspunktet; det betyder ikke nødvendigvis at de ikke forud for at vi kontakter dem har gjort sig erfaringer med fx at afbryde en uddannelse. I den forstand kan unge fra gruppe B samtidig være del af enten gruppe A eller gruppe C, ligesom der i såvel gruppe A og gruppe C kan være unge som også tilhører gruppe B.

Rapportens analyser er primært baseret på de unge, som er i gang med en uddannelse; dette er begrundet i, at datakvaliteten er bedst for denne gruppe. I enkelte tilfælde inddrager vi også materialet fra de to øvrige stikprøver, dvs. stikprøven af unge udvalgt via UU, som alle har erfaring med at afbryde et uddannelsesforløb, og unge der ikke er i gang med en uddannelse og ikke har anden uddannelse end grundskolen^{iv}.

Undersøgelsens sekundære målgruppe omfatter en række aktører, der via deres arbejde som skolevejledere, elevcoaches, skolekonsulenter, klasselærere, ungdomsarbejdere, jobcentermedarbejdere, uddannelsesvejledere, osv. har kontakt til et bredt udvalg af unge og dermed har erfaringer med og kender til disses tanker om og forhold til skolegang og uddannelse.

Undersøgelsen er, som det vil fremgå, baseret på både en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse, og en kvalitativ undersøgelse bestående af fokusgruppeinterviews med de tre grupper af unge skitseret ovenfor samt med

professionelle, som i deres daglige arbejde har kontakt med unge i relation til uddannelse. Formålet med den kvantitative undersøgelse har været at afdække mønstre og variationer ift. unges valg og fravalg ifm. ungdomsuddannelse – eksempelvis ud fra køn, kønsopfattelser, geografisk lokalitet, uddannelsestype etc. Formålet med de kvalitative interviews har primært været – sammen med eksisterende forskning (jf. kapitel 2) – at uddybe og diskutere de fundne mønstre og variationer i det kvantitative materiale.

Spørgeskemaundersøgelsen

Den kvantitative del af undersøgelsen blev gennemført fra november 2012 til april 2013. Denne består af en spørgeskemaundersøgelse, som bygger på besvarelser fra mere end 3500 unge. Metoderne for indsamlingen af data for de tre grupper af unge (jf. ovenfor) har været forskellig, hvorfor de beskrives enkeltvis i det følgende:

Gruppe A – unge under uddannelse

I gruppe A er der i alt 2.437 besvarelser og en svarprocent på 74%. Data er indsamlet gennem besøg på en lang række af de nordjyske ungdomsuddannelser. Repræsentanter fra forskerteamet har været ude i udvalgte^v klasser/hold på de involverede uddannelsesinstitutioner. Her blev de unge informeret om undersøgelsens problemstilling og formål, ligesom de fik mulighed for at stille uddybende spørgsmål til undersøgelsen. De unge fik dernæst udleveret et brev med relevant information om deltagelse i undersøgelsen samt et link til det elektroniske spørgeskema.

Gruppe B – unge der har afbrudt en ungdomsuddannelse

I gruppe B er der i alt 663 besvarelser ud af en oprindelig stikprøve på 2.005 unge udvalgt fra de nordjyske UU-centres register over unge der var faldet fra en uddannelse i 2012. Af disse viste sig dog at være en stor andel, som det ikke var muligt at opnå kontakt til og en tilsvarende stor andel som ikke mente de havde afbrudt et uddannelsesforløb, hvorfor de reelt ikke tilhører gruppe B, jf. definitionen ovenfor. Tager man højde for dem, der ikke tilhører populationen og antager, at de der ikke har svaret, ligner dem, der har svaret, opnår vi en svarprocent på mellem 37% og 58%. Kontaktoplysningerne på de unge i denne gruppe blev udleveret af UU-centrene i Region Nordjylland, hvorefter opgaven omkring dataindsamling blev varetaget af Rambøll Management. De unge i gruppe B er kontaktet fortrinsvis via telefon.

Gruppe C – unge, der ikke har taget en ungdomsuddannelse

I gruppe C er der i alt 408 besvarelser baseret på en tilfældigt udvalgt stikprøve af 7.500 unge mellem 20 og 24 år bosiddende i Region Nordjylland. Denne stikprøve

blev koblet sammen med registerdata fra Beskæftigelsesministeriet mhp. at identificere unge, som ikke har modtaget SU og som var på kontanthjælp på undersøgelsestidspunktet for på den måde at finde frem til unge, som ikke havde taget eller var i færd med at tage en ungdomsuddannelse – heraf blev der i alt udvalgt 2000 respondenter. Som nævnt opnåede vi svar fra i alt 408 i denne gruppe af unge, hvilket skyldes at en del viste sig alligevel ikke at tilhøre den ønskede population (fx fordi de i mellemtiden var gået i gang med en uddannelse). Når disse sorteres fra, og der ligeledes sorteres dem fra, som vi ikke kunne få kontakt med, blev der opnået en svarprocent på mellem 32% og 60%. Dataindsamlingen blev foretaget på samme måde som for gruppe B og er ligeledes gennemført af Rambøll Management.

Spørgeskemaet til de tre grupper er bygget op over samme spørgsmålsrække, men er tilpasset ift. grupperne, således at de deltagende unge alle kun er blevet stillet relevante spørgsmål. I skemaet blev alle de unge bl.a. spurgt om deres syn på det sted de bor, pendling og afstand til uddannelsessted/arbejdssted, oplysninger omkring og holdninger til uddannelsesmuligheder, opfattelser af idealer og normer vedr. køn samt uddannelsesmæssige ambitioner og forventninger for fremtiden. Derudover er gruppe A blevet spurgt specifikt om erfaringer og oplevelser med at være under uddannelse, gruppe B er blevet stillet spørgsmål vedrørende overvejelser og oplevelser forbundet med at afbryde en uddannelse, og gruppe C har fået spørgsmål vedrørende begrundelser for ikke at starte på en uddannelse samt nuværende arbejdsmarkedsstatus.

Fokusgruppeinterviews med professionelle

Der er til undersøgelsen som tidligere nævnt også gennemført kvalitative fokusgruppeinterviews med professionelle, som via deres job har en daglig tilknytning til unge og dermed indblik i og måske andre oplevelser af, hvad der kan fremme såvel som hæmme de unge i forhold til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet. Fokusgruppe-interviewene med professionelle blev gennemført i april 2013. Deltagerne til disse interviews er rekrutteret ud fra, at de via deres daglige arbejde har indsigt i de unges tanker om og forhold til skolegang og uddannelse. De professionelle er således rekrutteret blandt følgende to grupper:

1. Professionelle, der dagligt arbejder på de nordjyske ungdomsuddannelser, som eksempelvis studiecoach, elevcoach, studievejleder eller lignende.
2. UU-vejledere fra Ungdommens Uddannelsesvejledning i Region Nordjylland.

Deltagerne blev endvidere valgt ud fra et kriterium om geografisk spredning ift. deres institutionelle tilknytning, samt deres faglige baggrunde og erfaringer i arbejdet med unge og uddannelse.

Fokusgruppeinterviews med unge

Den kvalitative del af undersøgelsen består desuden af seks fokusgruppeinterviews med i alt 30 unge; 15 piger og 15 drenge. Fokusgruppeinterviewene med de unge blev gennemført fra april til juni 2013. De unge er i fokusgruppeinterviewene blevet inddraget i en diskussion af en række temaer, som alle er blevet relateret til sammenhænge mellem køn, uddannelse og lokalitet. Under interviewene er der eksempelvis stillet spørgsmål som: Hvilke ønsker, ambitioner og forventninger har de unge til uddannelse samt til job og arbejdsliv? Hvad påvirker deres valg og fravalg ift. uddannelse? Hvilke erfaringer har de gjort sig med uddannelses- og erhvervsvejledning? Hvilke forventninger har familien til de unges fremtid i forhold til uddannelse og job ifølge de unge? Hvilke muligheder ser de for uddannelse i deres lokalområde? Hvilket billede har de unge selv af udfordringer i relation til det område de bor i og uddannelse? Hvilke overvejelser gør de sig om at flytte for at få en uddannelse?

De unge, som deltog i fokusgruppeinterviewene, blev strategisk udvalgt på baggrund af en række forskellige kriterier. Først og fremmest skulle de i spørgeskemaet have sagt ja til, at vi måtte kontakte dem igen med henblik på deltagelse i et fokusgruppeinterview. Herefter var der forskellige udvælgelseskriterier for deltagerne afhængig af, hvilken gruppe de indgik i:

Gruppe A:

Her blev deltagerne som det første kriterium valgt ud fra, at de var under uddannelse. To fokusgrupper blev sammensat, så der i begge var spredning i køn. Interviewene blev afholdt på hver sin geografiske lokalitet; dette både for at sikre en fælles referenceramme for besvarelserne i interviewet og af praktiske hensyn, så det var lettere at samle de unge til et fælles interview uden for lang transportafstand. Endvidere har de to interviews med gruppe A været opdelt efter uddannelsestype, så den ene gruppe bestod af unge i gang med forskellige gymnasiale uddannelser, og den anden af unge i gang med erhvervsfaglige uddannelser; dette for at sikre homogenitet internt i grupperne, så at de unge 'havde noget til fælles'.

Gruppe B:

Her blev deltagerne først og fremmest valgt ud fra, at alle skulle være frafaldet en uddannelse mindst én gang. Der blev lavet ét fokusgruppeinterview med drenge og ét med piger. Begrundelsen for denne opdeling på køn var, at derved samtalen om

dette emne (frafald), der kan være vanskeligt, potentielt kunne forekomme begrænsninger ved tilstedeværelsen af det andet køn. Også disse interviews fandt sted på to forskellige geografiske lokaliteter mhp. at sikre, at de unge havde mulighed for at komme frem til interviewet. Endelig blev deltagerne valgt ud fra et ønske om spredning i type af uddannelse, de er frafaldet.

Gruppe C:

Her skulle de to interviews have været opdelt på køn ud fra samme ræsonnement som nævnt under gruppe B, men dette var ikke muligt, da tilslutningen til deltagelse i et interview var meget lav for denne gruppe. Derfor blev spredning på køn i stedet tilstræbt, samtidig med at deltagerne blev rekrutteret ud fra deres bopæls placering i forsøget på at sikre at afstand til interviewafholdelse ikke skulle være en barriere for deltagelse. Men grundet manglende tilslutning blev ét af interviewene med denne gruppe aflyst på dagen for afholdelsen. På trods af en lidt større tilslutning ved invitationen til et erstatningsinterview var der på afholdelsen alligevel kun én fremmødt hvorfor dette fokusgruppeinterview også måtte aflyses. Netop gruppe C var en vanskelig gruppe at få i tale med henblik på interview, da mange enten ikke besvarede opkald eller ikke ønskede at deltage i et interview.

KAPITEL 2:

ANDEN FORSKNING PÅ OMRÅDET

I dette kapitel gives en oversigt over eksisterende forskning og faglitteratur om køn, lokalitet og uddannelse, og centrale bidragydere inden for dette område præsenteres. Hensigten med denne oversigt er at introducere læseren for en række af de forskellige teoretiske perspektiver, som har dannet afsæt for vores undersøgelse. Der vil løbende blive refereret til disse perspektiver i rapportens øvrige kapitler.

Samfundsmæssige ændringer og unges identitetsdannelse

For unge repræsenterer det at skulle vælge hvilken ungdomsuddannelse, de vil tage, ofte et af de første komplicerede valg i deres livsplanlægning; ikke bare i et her-og-nu perspektiv, men også fordi det udstikker en retning/en kurs ift. videre overvejelser og fremtidige valg af uddannelse og/eller erhverv (Yndigeng 2003). Nærværende projekt tager udgangspunkt i, at ikke alle unge har de samme vilkår, når de gør sig tanker om uddannelse og træffer deres valg – meget andet spiller ind, såsom køn og social baggrund, men også bosted/lokalitet. For unge bosat i 'udkanten' er tilbuddene om uddannelse ikke altid lige så varierede, som det er for unge bosat i centrene, og arbejdsmulighederne er som oftest også mindre, hvorfor unge her kan stå over for særlige udfordringer. Denne geografiske ulighed er, jf. indledningen, blevet forstærket de senere år som et resultat af centralisering af uddannelsesinstitutionerne og den økonomiske krise, som har bevirket en yderligere nedgang i arbejdspladser og praktikpladser, særligt i periferierne.

At forholde sig til problemstillingen om unge og deres tilknytning til steder samt valg af uddannelse og erhverv er på et mere overordnet plan tæt knyttet til spørgsmålet om unges identitet og identitetsudvikling, og til de ændrede vilkår, som de unge lever under i dag; vilkår, der inden for sociologien bl.a. er blevet beskrevet som værende kendetegnet ved individualisering, selv-refleksion og stigende krav om omstillingsparathed (Giddens 1991, Beck 1992). Det er således ofte blevet pointeret, at der i dag findes et utal af valgmuligheder og konkurrerende alternativer, og at

unge derfor, mere end nogensinde før, er tvunget til at reflektere over egne dispositioner og mulige konsekvenser af de valg, de træffer. I det omfang de sociologiske teorier overhovedet beskæftiger sig med sociale og geografiske forskelle, beskrives disse ofte som eksklusion i forhold til adgang til ressourcer og viden, som når nogle mennesker i dag marginaliseres ved at stå uden for forbrugersamfundet (Bauman 1998) eller netværkssamfundet (Castells 2000), mens andre har formuleret konsekvenserne af den nye kompleksitet og de nye krav ved at pege på fremkomsten af det skel, der er opstået mellem refleksive vindere og refleksive tabere (Scott 1994) eller mellem mennesker, der tilhører den kreative elite, der i dag menes at være samfundets primære økonomiske drivkraft, og så de mennesker, bl.a. unge mænd i 'udkanten' jf. tidligere, der vurderes ikke at kunne følge med på fremtidens arbejdsmarked (Florida 2002).

De samfundsmæssige ændringer og unges ændrede levevilkår er også tæt knyttet til globaliseringen. Ifølge den engelske ungdomsforsker Douglas Bourn (2008) er unge nogle af dem, der er hårdest ramt af globaliseringen, idet de sociale ændringer, som er fulgt med de globale strømninger, har medført, at unge føler "uklarhed om deres identitet og deres tilknytning til steder i verden" (Bourn 2008: 49; egen oversættelse). På den ene side er de globale medborgere, på den anden side kæmper de for en følelse af accept i de lokale samfund, som de lever i. Ifølge Bourn bliver spørgsmålet om identitet og stedtilknytning af samme grund mere komplekst og mere centralt end tidligere. Især unge, der bor i mindre lokalsamfund beliggende i periferien, er særligt konfronteret med de ændringer, som følger af globaliseringen. Det faktum, at deres handlinger og identitetsdannelse foregår på steder, der er kendetegnet ved ændrede mønstre for uddannelse og erhverv samt stigende krav om mobilitet gør, at de oplever virkningerne af globaliseringen på nærmeste hold. I modsætning til de unge, der bor i byerne, føler de unge i periferien ofte et stort pres for at forlade deres lokalsamfund (jf. også senere).

Som geografen Margareta Dahlström konkluderer, på baggrund af et studie af ungdommen i Norge, er unge mennesker, der bor i perifere områder, i høj grad påvirket af de globale strømninger, for eksempel på baggrund af det billede, som tegnes i medierne og i uddannelsessystemet:

"Det urbane moderne liv er som udgangspunkt normen i den globale vestlige kultur. Således gælder ikke bare, at det urbane liv, især i medierne, portrætteres relativt urealistisk og som særligt succesfuldt. Gennem det Skandinaviske uddannelsessystem kommunikeres samtidig normen om lige muligheder for alle; en besked som ikke korresponderer med situationen i den virkelige

verden, i yderområderne i endnu mindre grad end i byerne. Det moderne rurale liv er sjældent synligt i medierne eller i uddannelsessystemet. Der er en åbenbar modsætning mellem det billede af det moderne liv, som kommunikeres i medierne og i uddannelsessystemet, og så det liv, som leves i de rurale områder” (Dahlström 1996: 264; egen oversættelse).

Der er ingen tvivl om, at der er andre steder i verden og i Norden, hvor de geografiske afstande er langt mere markante, end de er i Danmark. Det er sandsynligvis også forklaringen på, at der fx i vores nabolande Norge og Sverige er en meget stærkere forskningstradition, når det kommer til at belyse unges stedtilknytning, og hvad denne kan betyde i forhold til valg af uddannelse (for en opsummering se f.eks. Karlsen & Paulgaard 2012). Ikke desto mindre er det en pointe i nærværende rapport, at det også i Danmark kan være relevant at medtænke centrum-periferi-perspektivet, når man ønsker at forstå den udvikling, vi ser i dag, hvor piger i højere grad end drenge tager en ungdomsuddannelse (jf. også indledningen).

Stedtilknytning, identitet og køn

Ifølge de danske forskere Carsten Yndigegn (2003a og 2003b) samt Steen Beck og Aase B. Ebbensgaard (2009) er der en tendens til, at drenge har en større grad af stedtilknytning end piger. Dette skyldes bl.a., at de oftere føler sig tæt forbundet med de livsmønstre, som deres fædre står for, og at de derfor tit finder det naturligt at gå ind i de erhverv, som man har det pågældende sted.

Yndigegn skriver, at stedtilknytning er et væsentligt element i unges identitetsdannelse, og at dette har en stor betydning for deres drømme om uddannelse og fremtidigt arbejdsliv. Dette giver sig, ifølge Yndigegn, til udtryk i forskelle mellem unge. Han konkluderer således, at unge, som bor i perifere lokaliteter, ofte enten tilrettelægger deres liv ud fra de muligheder, der er *i lokalområdet* eller tilrettelægger deres liv ud fra de muligheder, der er *uden for lokalområdet*. Han skriver: ”Der er en modsætning mellem to kræfter, der trækker i de unge. På den ene side har tradition en bindende virkning. På den anden side afføder moderniseringen social mobilitet gennem en række incitament i forskelligt regi f.eks. via uddannelse, job og karriere, medieforbrug, rejse og ferie” (Yndigegn 2003b: 236). Andetsteds udfolder Yndigegn denne pointe på følgende måde:

”Mødet med periferiens livsbetingelser viser sig på mange planer, ikke mindst i forhold til uddannelsesvalget. Det stiller ligeledes de unge i den nationale periferi anderledes end de unge i centrene.

Ønsket om at tage en videregående uddannelse indebærer i de fleste tilfælde, at man må forlade regionen, og denne bevidsthed har lejret sig hos de unge som en holdningsdisposition" (Yndigegn 2003b: 402).

Dette er i tråd med, at også Beck og Ebbensgaard (2009) konkluderer, at mange 'udkantsunge', og især drengene, ofte balancerer mellem flere identiteter, som synes at placere sig på en skala mellem kulturel reproduktion på den ene side og brud/opbrud på den anden side:

"En form for dobbeltidentitet ses på den ene side i en følelse af at være lokalt forankret og på den anden side i et behov for at komme ud og opleve noget andet. En anden type dobbeltidentitet består i, at den unge på én og samme tid har en identitet, som er knyttet til den traditionelle og lokalt betingede tilgang til erhverv, og en identitet, som orienterer sig mod det formelle uddannelsessystem og dets muligheder. En tredje dobbeltidentitet handler om at være en del af en lokal periferikultur og samtidig orientere sig mod kultur og livsformer i de større byer" (Beck & Ebbensgaard 2009: 12).

Eksisterende forskning på området bekræfter da også, jf. tidligere, at mange 'udkantsunge' er fanget i et spændingsfelt mellem dels lokale uddannelses- og erhvervstraditioner, dels det store fokus på og forventninger om uddannelse fra samfundet som helhed. Som Beck og Ebbensgaard skriver, er der specielt "en kollision mellem på den ene side de værdier og holdninger, [de unge] har med sig angående et godt liv i en udkant og på den anden side samfundets karriereorienterede identitetsmarkører, som fortæller, at man kun er noget, hvis man bliver til noget" (Beck & Ebbensgaard 2009: 275).

Ifølge to danske forskere Jonathan Hermansen (2011), der har studeret unge mænd på Horne Land, og Sune Jon Hansen (2011), der har lavet feltarbejde blandt unge i Hirtshals, spiller begrebet 'stedbundne ressourcer' en væsentlig rolle ift. at forstå de begrundelser, som unge mænd i udkanten har for at blive boende. Begrebet stammer fra den danske landdistriktsforsker Gunnar Svendsen (2007) og indbefatter bl.a. lokale netværk. Disse kan ses som en form for social kapital, som for den enkelte udgør en social ressource på linje med andre former for kapital. I forlængelse heraf kan unges fællesskaber med andre, eksempelvis jævnaldrende, i deres lokalområde ses som en ressource og som en motivation for at blive boende. Både Hermansen og Hansen finder, at særligt faglige fællesskaber i relation til lokale erhvervstraditioner

identificeres som en motivation, når unge mænd vælger at blive boende i deres lokalområder.

Dette stemmer også overens med Hermansens (2011) konklusion om, at der som led i unge udkantsmænds maskulinitetskonstruktioner ofte indgår en idé om, at 'livet på landet passer sig bedst for mænd' – og at dette samtidig medvirker til at gøre pigers fraflytning fra udkanten pga. 'manglende muligheder for piger' forståelig. Fremstillinger af livet på landet som noget, der i særlig høj grad matcher bestemte 'maskuline' værdier kan således medvirke til at forklare dels kønsforskelle i unges oplevelser af deres lokalområdes muligheder, men måske også det faktum at piger i højere grad end drenge har en tendens til at flytte væk.

At drenge og piger kan have en forskellig stedstilknytning handler ifølge tidligere studier også om, at deres stedsbaserede integration og deltagelse er forskellig. Således konkluderer forskerne Inger Kaldal (2000) og Peter Waara (1996 og 2002) fra hhv. Norge og Sverige, at den omgivne natur og de mulige fritidsaktiviteter i et givent lokalområde spiller en væsentlig rolle ift. at drenge ofte er mere stedsbundne end piger, fordi de aktiviteter drenge er med i (fx jagt, fiskeri og friluftsliv) ofte knytter dem mere til stedet end de aktiviteter, som piger er med i.

Uddannelse, mobilitet og køn

Dahlström (1996) har i sit studie af norske unge konkluderet, at unge kvinder fra udkantsområder ofte har større ambitioner ift. uddannelse og fremtidigt arbejdsliv sammenlignet med unge, både mænd og kvinder, bosat i byen. Til sammenligning har unge mænd fra udkantsområder, ifølge Dahlström, lavere ambitioner end unge fra byerne.

Om det er et spørgsmål om ambitioner, en større villighed til mobilitet eller et spørgsmål om, at pigerne møder et større 'pres' ift. at flytte væk er svært at sige, men sidstnævnte er i hvert fald en pointe, som udfoldes i den canadiske sociolog Michael Corbetts bog *Learning to leave. The Irony of Schooling in a Coastal Community* (2007), hvori han konkluderer, at de unge kvinder i periferien ofte har færre muligheder end drengene, fordi de primære jobmuligheder i lokalområdet ikke er tilgængelige for dem i samme omfang (se også Corbett 2005 og 2009). Samme konklusion drager også Hansen, som jf. tidligere har lavet feltstudier blandt unge i Hirtshals og som i artiklen *Om fisk, familie og færdigheder – udpluk fra et etnografisk studie af relationerne mellem lokalitet, erhverv og uddannelse* skriver følgende:

“At der i lokalsamfundet er færre unge mænd end unge kvinder, der får en ungdomsuddannelse, udtrykker på mange måder det

forhold, at drenge i et mere eller mindre presserende omfang forholdes til havet og havnen (til lokalområdets traditioner for erhverv, red.); dvs. i Hirtshals til logikker og praktikker der har sit historiske ophav inden for fiskeriet. Piger forventes ikke, slet ikke, på samme måde at have med havnen at gøre. Det er sidste udvej og forbundet med en anden og skarpere social fordømmelse, end blandt drengene, som ikke må være bange for at få beskidte bukser" (Hansen 2011: 82).

Samtidig er det ifølge Hansen vigtigt at være opmærksom på, at det i mange af udkantsområderne gælder, at hårdt arbejde historisk set ofte har været hierarkisk placeret over vidensarbejde. Det betyder også, at dét når de unge her skal træffe det i dag nærmest uundgåelige *tilvalg* af uddannelse, er det ofte ensbetydende med, at de vender ryggen til familiens/generationers historie. Han uddyber dette på følgende vis:

"De praktikker og logikker der bringes ind via uddannelse, henter netop deres legitimitet i forhold uden for lokalsamfundet; særligt i fortællinger om videnssamfundet og den dertilhørende devaluering af manuelt arbejde. På et andet niveau har det at gøre med, at dette *tilvalg* på mange måder, ud over at markere afslutningen på et livsværk, også symbolsk markerer afslutningen på en æra; lokalsamfundet kan ikke længere holde på sine unge" (Hansen 2011: 80).

Ifølge Yndigeng (2003), som har studeret unge bosat i den dansk-tyske grænseregion, er der blandt alle grupper af unge stor villighed til at flytte, i hvert fald midlertidigt, pga. uddannelsesmæssige hensyn. Samtidig understreger Yndigeng imidlertid også, at det for en del af de unge, der går på en erhvervsfaglig uddannelse (ofte drenge end piger), gælder, at "deres livsplanlægning sker i sammenhæng, således at de kan uddanne sig og forvente at finde et livsgrundlag i den lokale kontekst" (Yndigeng 2003b: 402). Samme kønsforskel har også Beck og Ebbensgaard (2009) identificeret. De konkluderer således, at der er flere med en lokal orientering blandt drengene, hvilket de mener, skal ses i sammenhæng med, at drengene vælger mere kønstraditionelt, når det kommer til uddannelse og erhverv, og at de i højere grad end pigerne spejler sig i fædrenes erhvervsvalg.

På baggrund af et studie af unge i Skagen drager den danske kønsforsker Bodil Bjerring (2000 og 2007) samme konklusion. Hun finder således, at unge kvinder i udkanten synes at være mere mobilitetsvillige end unge mænd, hvilket bl.a. skyldes,

at de unge kvinder er kritiske over for at gå i deres mødres fodspor, både ift. erhverv og familie, fordi de anser 'baglandskvinden' som en fortidig kvindefigur. Pigernes større orientering mod uddannelse skal således, ifølge Bjerring, ses i samspil med en større ligestillingsorientering og et ønske om frigørelse fra traditionelle kønsrollemønstre, både i familien og på arbejdsmarkedet.

På baggrund af et studie af unges flyttebiografier i det rurale Irland konkluderer den irske forsker Ní Laoire (2002), at mange unge forlader deres rurale hjemstavn, fordi det er umuligt for dem at blive pga. manglende uddannelses- og erhvervsmuligheder, eller fordi de ønsker at se og opleve verden, eller fordi de finder lokalsamfundet begrænsende eller klaustrofobisk. For andre er det at flytte et naturligt led i at opnå økonomisk uafhængighed - eller ganske enkelt bare synonymt med dét at blive voksen. Det 'at have flere muligheder' som ung i dag skaber et pres på en anden måde end tidligere (jf. ovenfor), og det påvirker unges valg eller fravalg af uddannelse og deres planer for fremtiden. Samtidig er det dog Ní Laoires pointe, at det er forskellige vilkår, som de unge i byerne og de unge i udkanten træffer deres valg på baggrund af, fordi de unge i periferien, i modsætning til de unge, der bor i byerne, ofte enten er tvunget til eller føler et stort pres for at forlade deres lokalsamfund. Selvom de måtte have samme type ambitioner og lyst til at flytte hjemmefra og forlade deres nabolag, lyst til at rejse og eller lyst til at opnå selvstændighed, som de unge i de større byer, gælder det for de unge i udkanten, at de ikke bare forlader deres lokalområde i snæver forstand – det er samtidig en beslutning, som betyder, at de forlader deres forældre, eventuelt øvrig familie, og deres hjemegn. Igen her er det værd at bemærke, at de geografiske afstande i Danmark er mindre end mange andre steder i verden. Ikke desto mindre er der også unge her, der i en tidlig alder skal træffe et valg om ungdomsuddannelse, der potentielt kan adskille dem fra deres familie. Dette gælder således bl.a. de unge, især drenge, som må flytte på skolehjem, fordi afstanden mellem bopæl og uddannelsessted er for stor.

Perspektiver på maskulinitet og unge mænd i periferien

I bogen *Masculinity beyond the metropolis* (2006) præsenterer den australske samfundsforsker Jane Kenway og hendes kollegaer resultaterne fra et studie blandt unge australske mænd på landet. I tråd med fokus i nærværende rapport konkluderer Kenway m.fl., at maskulinitet konstrueres på bestemte måder afhængigt af sted/lokalitet. Samtidig knytter de dette an til et globaliseringsperspektiv, og de beskriver, hvordan den restrukturering af arbejdsmarkedet og de ændrede livsvilkår, som er knyttet til det postindustrielle samfund, rammer nogle områder, og dermed nogle mennesker, hårdere end andre. Dette får især betydning for unge mænd i 'udkantsområderne'. Ifølge Kenway m.fl. forbliver deres maskulinitet ofte forbundet

med hårdt fysisk arbejde og knyttet til industriarbejderens udholdenhed, og dette fører potentielt til, at disse gruppe oplever en tomhedsfølelse og udvikler en 'melankolsk' (tilbageskuende) maskulinitet, i forhold til det nye arbejdsliv (se også McDowell 2003 samt Ní Laoire & Fielding 2006). Samtidig gælder imidlertid også, at der på mange steder opstår nye jobmuligheder (f.eks. inden for turisme). I det lys har Paulgaard (2001) også konkluderet, at der i periferierne også findes nye maskulinitetsformer, som ikke er tilbageskuende, men som trækker på diskurser om entreprenørskab og forandringsvillighed.

En væsentlig pointe fra Kenway m.fl. er, at sted/lokalitet og maskulinitet er tæt knyttet sammen, og at det derfor er vigtigt at undersøge de måder, hvorpå maskulinitet udformes på bestemte steder. Eller formuleret den anden vej omkring: hvordan maskulinitet og femininitet bliver konstrueret gennem geografiske forestillinger (se også Hoven & Hörselmann 2005 i bogen *Spaces of Masculinities*). Samtidig er det ud fra nærværende litteraturgennemgang en vigtig pointe, at der ikke findes nogen singulær identitet som ung mand eller en entydig forståelse af maskulinitet, men flere. Herom skriver den norske geograf Linda Marie Bye:

"Som følge af forskellige grupper af mennesker gerne har forskellige ideer om, hvad der er 'på sin plads' på et givent sted, ser vi ofte konturerne af interessekonflikter og magtkampe, hvor der pågår stadige reforhandlinger, om hvad der skal være tilladt på et givent sted, eller hvem som skal have definitionsmagten i spørgsmålet om, for eksempel, hvad det vil sige at bo på landet (bygda). En persons identitetsarbejde bliver i den sammenhæng gerne forstået som en strategisk og bevidst form for identitetspolitik, men (...) det kan også tage form som en ubevidst social praksis styret af den hegemoniske diskurs om, hvordan man, for eksempel, kan være mand, når man bor på landet (innenfor bydgekonteksten)" (Bye 2010: 40; egen oversættelse).

Det er i den sammenhæng også relevant at nævne den amerikanske humangeograf Tim Cresswell (1996), der i bogen *In place/out of place: Geography, ideology and Transgression* pointerer, at der på alle steder findes forskellige opfattelser af, hvad der regnes som socialt acceptabelt. Via begrebsparret 'in place' og 'out of place' henviser Cresswell således til rådende ideer og forestillinger om, hvad der er acceptabelt (på sin plads) og hvad der ikke er acceptabelt (ikke på sin plads) - på et givent sted og i en given kontekst - når det kommer til udformning af maskulinitet.

Et nyere bidrag til diskussionen om lokalitet og maskulinitet kommer fra Bye, som er nævnt ovenfor. I afhandlingen *Bygdas unge menn – En studie av bygdemenns forhandlinger om og utformning av rurale maskuliniteter* (2010) fokuserer Bye således specifikt på, hvordan mænd i udkanten konstruerer sig selv som mænd. Bye beskriver imidlertid ikke mændene i sit studie som hverken melankolske eller forandringsuvillige. En af Byes konklusioner er tværtimod, at unge mænd i udkanten – selvom de ofte betragtes som marginaliserede 'tabere' – selv tillægger det stor værdi at bo på landet:

"Unge mænd på landet bliver langt hen ad vejen forstået ud fra moderniseringens værdier, hvor arbejde, karriere og et stort og flot hus er vigtige markører for om en person er vellykket. [Men] de unge mænd i [periferien] har taget et *andet* valg (...). De mænd identificerer sig ikke med tabertemplet eller som dem der bliver 'tilbage' på landet. I stedet konstruerer de sig selv som bevidste mænd, som har taget et livsstilsvalg (Bye 2010: 64; egen oversættelse).

Dette svarer også til, hvad anden forskning viser, fx når Hermansen (2011), som jf. tidligere har studeret unge mænd på Horne land, konkluderer, at de unge mænd, der foretrækker livet på landet, ofte opstiller nogle værdier, som de (kun) kan praktisere på landet, hvorfor det fremstår som mere attraktivt for at bo på landet end i byen. Disse unge mænd fremhæver fx mulighederne for at købe hus og eje bil i en tidlig alder – samtidig med at de kan bevare kontakten til det lokale fællesskab. Også Beck og Ebbensgaard peger på, at det faktum, at drenge oftere end piger vælger at blive boende i udkanten, på ingen måde skal tages som udtryk for, at de er opgivende eller ligeglade: "De kan simpelthen [bare godt] lide den livsform, som de er vokset op med" (Beck & Ebbensgaard 2009: 104). Dette er imidlertid sjældent dét billede, der tegnes af denne gruppe mænd fx i medierne, jf. kapitel 1. De danske fremstillinger af unge mænd i udkanten er imidlertid ikke enestående. Som Bye (2009; 2010) også illustrerer, kan en tilsvarende tendens ses i Norge, hvor unge mænd på landet (bygdemenn) ofte omtales nådesløst; som nogle, der er omstillingsmodvillige, uuddannede og ofte også ude af stand til at forsørge sig selv. En lignende italesættelse synes at være tilsvarende stærk i Sverige (Eriksson 2010). Og også uden for Skandinavien er debatten om de tilbageblevne mænd i udkantsområderne tiltagende (se f.eks. Kenway et al. 2006, Corbett 2009 samt Kelly 2009).

Territorial stigma, grænsedragning og definitionskampe

Siden sociologiens fødsel i slutningen af 1800-tallet har der været fokus på forskelle mellem by og land, ofte tematiseret i distinktionen mellem det urbane og det rurale.

På forskellig vis er hhv. det urbane og det rurale blevet skildret som modpoler f.eks. som progressivt/regressivt (Marx & Engels), som moderne/traditionelt (Weber) eller via begrebsparret *gesellschaft/gemeinschaft* (Tönnies) (for en udlægning af disse pointer se Bonner 1998). Tit er der - ikke kun i forskningen men også i den generelle samfundsdebat - en tendens til, at forskellen mellem det urbane og det rurale fremstilles som en forskel mellem det moderne og det mere traditionelle, og denne forskel indebærer gerne, at det urbane fremhæves på bekostning af det rurale. I den positive ende af skalaen præsenteres områderne uden for byen, periferien, som steder med åbne vidder, muligheder for fri udfoldelse, trygge rammer, nærhed og tætte nabo-relationer. I den negative ende af skalaen fremstilles periferien, og de mennesker som bor her, som tilbagestående, umoderne, uoplyste og stillestående (Karlsen 2001, Paulgaard 2006).

Et vigtig perspektiv på steder og grænsedragninger mellem steder og de mennesker, der bor her, stammer fra den fransk-amerikanske bysociolog Loic Wacquant (1996, 2007). Ifølge Wacquant følger menneskers valg af bopæl i bestemte områder sig til listen over sociale karakteristika, der kan fremme eller hæmme deres muligheder. Med begrebet 'territorial stigma' indfanger Wacquant således, hvordan nogle områder devalueres, og hvordan dette i sig selv kan have selvforstærkende negative sociale konsekvenser, både for områderne overordnet set, og for de mennesker, der bor her. Samme pointe fremfører også den norske geograf Trond Thuen i bogen *Sted og tilhørighet*, hvor han forklarer, at "stedsfæstning og grænseetablering mellem steder fungerer som fundamentale hjælpemidler til at skabe orden og forudsigelighed i mellemmenneskelige relationer" (Thuen 2003: 5; egen oversættelse). Og endvidere, at stedsfæstning bruges til at etablere sociale identiteter, da "vi placerer individer i det sociale landskab ved at tilskrive dem tilhørighed i det geografiske landskab" (Thuen 2003: 5; egen oversættelse).

Ifølge den norske sociolog Gry Paulgaard har medieskabte 'myter' om visse områder ofte stor betydning for de folk, der bor her, og især for ungdommen i disse områder. På baggrund af analyser af norske dagblade finder Paulgaard således, at unge tager til genmæle bl.a. via læserbreve, og at de, fordi de "lader sig provokere af de karikerede fremstillinger", samtidig bekræfter, at myterne *har* en betydning (Paulgaard 2006: 74; egen oversættelse). Vi ser en lignende tendens, når vi ser nærmere på debatten om 'udkantsdanmark'; hvor danske unge på samme vis tager til genmæle og peger dels på, at det snarere er et strukturelt betinget problem, når nogle unge i udkanten ikke får en uddannelse (se fx indlæg i Politiken 05/11/2011), og dels på at den kollektive nedvurdering af visse områder kan få en negativ betydning for identitetsdannelsen hos de mennesker, der bor her (se fx indlæg i Politiken 08/11/2011). De unge tager således afstand til de 'myter' der skabes via medierne og

til den grænsedragning og markering af forskelle, der foretages, mellem landsdele, og mellem de mennesker, der bor forskellige steder. Dermed påpeger de, at det ikke bare er et spørgsmål om markering af geografiske, men også af mentale forskelle, hvilket potentielt kan få konsekvenser for 'udkantunges' liv, og de valg de træffer.

Det er dog samtidig en vigtig pointe, at selvom et område bliver portrætteret negativt i medierne og i den offentlige debat, er det langt fra sikkert, at de mennesker, der bor her, deler samme kritiske syn; f.eks. har Christensen og Jensen (2012) for nylig illustreret, hvordan beboerne i en stigmatiseret bydel er bevidst om, og på nogle punkter også mærket af dette, og alligevel afholder det dem ikke fra samtidig selv at have mange positive følelser for bydelen. Christensens og Jensens studie fokuserer ikke eksplicit på unge, og vi kan således ikke vide, om denne gruppe er særligt berørt af de negative fremstillinger sammenlignet med folk med mere livserfaring, som måske aktivt har *tilvalgt* at flytte til et specifikt område. Det er dog jf. ovenfor værd at bemærke, at den mediekonstruerede fortælling om 'udkantsdanmark' har haft så tilpas stor virkning, at en række unge selv har ønsket – endda følt sig drevet til – at kommentere herpå via kronikker og læserbreve i aviser, og det er også værd at bemærke, at de unge i vores undersøgelse, som bor i periferien, angiver, at de oplever, at folk ser ned på det sted, de bor (uddybes senere).

KAPITEL 3:

DE UNGE I UNDERSØGELSEN

Hvem er de unge, som resultaterne i denne rapport baserer sig på – og hvilke valg og fravalg har de foretaget og påtænker at foretage, når det kommer til uddannelse? Kan vi spore nogen forskelle mellem drengene og pigerne – eller mellem forskellige grupper af drenge og piger – og mellem unge, som bor bestemte steder i Region Nordjylland? Det er spørgsmål som disse, dette kapitel vil fokusere på.

De unges karakteristika

Tabel 3.1 på næste side illustrerer nogle basale karakteristika ved de unge, som denne rapport baserer sine analyser på. Som tabellen viser, er der – ud af de over 3500 unge, som har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen og hvor alle 11 kommuner i Region Nordjylland er repræsenteret^{vi} - en overvægt af piger på STX, mens der er en næsten lige kønsfordeling på HHX og en overvægt af drenge på hhv. HTX og EUD. Dette er i tråd med de faktiske forskelle, der er mellem de to køn, hvad angår uddannelsesretning. Gennemsnitsalderen for de unge i vores undersøgelse, som går på EUD, er – ikke overraskende – lidt højere end for de tre øvrige uddannelsesgrene, og samtidig er der en lidt større aldersspredning på denne uddannelsesretning. Det giver sig blandt andet udtryk ved, at der på STX kun er ca. 5% af eleverne, som er 20 år eller derover, mens det på EUD er mere end 20% af deltagerne. Det har naturligt nok også den konsekvens, at der er en langt højere andel af de unge på EUD, som bor alene eller sammen med deres kæreste, mens det kun er en mindre andel, som bor hjemme hos én eller begge forældre.

Som det også fremgår af tabellen betyder uddannelsesretning noget om de unges tilbøjelighed til at have fritidsjobs; andelen med fritidsjobs er således klart højest blandt de unge på EUD, hvor 64% har et fritidsjob. På HTX er det ca. halvdelen, som har et fritidsjob, mens det kun er 4 ud af 10 på STX og mindre end en tredjedel for de unge på HHX.

Tabellen viser også, at der blandt de unge, på tværs af uddannelsesretning, er mere end 7%, der har afbrudt en ungdomsuddannelse én eller flere gange - på EUD er det mere end 30%, som har afbrudt en uddannelse, og næsten hver tiende har gjort det mere end én gang.

Tabel 3.1 De unges karakteristika

	Antal (%/gns i hele samplet)	STX/HF	HHX	Pct. HTX	EUD
Køn					
Dreng	1222 (50)	39	54	73	62
Pige	1209 (50)	61	46	27	38
Alder					
Gennemsnit	2437 (17.8)	17.6	17.4	17.2	18.7
Kommune					
Morsø	97 (4)	5	0	1	6
Thisted	236 (10)	4	17	11	22
Brønderslev-Dronninglund	140 (6)	8	3	7	5
Frederikshavn	214 (9)	9	0	16	14
Vesthimmerland	209 (9)	8	11	10	10
Rebild	121 (5)	7	5	5	2
Mariagerfjord	237 (11)	11	26	1	3
Jammerbugt	145 (6)	7	4	8	6
Aalborg	534 (24)	31	14	25	11
Hjørring	325 (14)	10	20	16	20
Bor sammen med					
Ingen (bor alene)	110 (5)	4	2	2	9
Kæreste	148 (6)	4	3	3	15
Med mor el far	164 (16)	15	15	14	20
Med begge forældre	1640 (67)	74	73	78	41
Søskende	1219 (50)	55	57	58	29
Andre	176 (7)	5	8	6	13
Fritidsjobs					
Ja	1335 (55)	41	31	48	64
Afbrudt uddannelse					
Nej	2126 (87)	93	91	94	68
Ja, en enkelt	231 (9)	5	7	5	23
Ja, mere end én	80 (3)	2	2	2	8
Kønsopfattelse					
Høj mere traditionel (0-6)					
Dreng	1221	2.11	2.20	1.83	2.60
Pige	1208	1.12	1.43	1.02	1.64
Andel som er mere enige end uenige i de traditionelle udsagn					
Dreng	1221	26	26	17	38
Pige	1208	2	7	1	13

Jf. indledningen har vi i undersøgelsen, foruden mere traditionelle målinger af 'biologisk' køn, ud fra et ønske om at skabe mere nuancerede diskussioner af betydningen af køn i relation til lokalitet og til unges uddannelsesvalg, også brugt en normativ skala, som via

udsagn om hvordan piger og drenge bør være måler de unges kønsopfattelser. I de sidste to rækker i tabel 3.1 ovenfor har vi listet de unges placering på denne skala. Som det fremgik af kapitel 1, er skalaen en lettere modificeret version af et amerikansk udviklet spørgebatteri, som har til hensigt at måle graden af traditionalitet i deltagernes syn på, hvordan hhv. mænd og kvinder bør agere i samfundet - via udsagn som f.eks. 'En mand bør altid være familiens hovedforsørger' eller 'En kvinde bør forsøge at få folk til at føle sig bedre tilpas, hvis de er sårede eller kede af det'. Udsagnene måler således idealer, som hhv. mænd og kvinder bør leve op til i det danske samfund, hos de unge i undersøgelsen. Udsagnene er alle udtryk for forholdsvise traditionelle kønsideal. Skalaen kan antage værdier mellem 0 og 6, hvor 6 betyder det højeste niveau af traditionalitet ift. kønsopfattelse.

Helt overordnet viser analyserne, at de unge, der deltager i undersøgelsen, tager afstand fra traditionelle kønsopfattelser – værdien på ca. 1 for pigerne på STX betyder, at de i gennemsnit er 'noget uenige' i udsagnene og selv drengene på EUD, som har de mest traditionelle kønsopfattelser, placerer sig i gennemsnit mellem 'lidt uenig' og 'hverken enig eller uenig' i de traditionelle kønsopfattelser.

En anden måde at vurdere deltagernes kønsopfattelser på er at se på den andel af de unge piger og drenge, som i gennemsnit har en score på skalaen på mere end 3, hvilket betyder, at de i gennemsnit har svaret, at de er mere enige i udsagnene, end de er uenige heri. For alle fire uddannelsesretninger er det et mindretal, som er mere enige end uenige i udsagnene – helt generelt er det en meget lille andel af pigerne, som er enige i udsagnene - selvom det dog dækker over nogle ret markante forskelle mellem pigerne, især HTX (hvor den mindste andel af pigerne er enig i de traditionelle kønsudsagn) og EUD (hvor det er ca. hver ottende, der er enige i disse udsagn). Det samme mønster gør sig gældende for drengene, omend andelen af drenge, der er enige i de traditionelle kønsudsagn, er markant højere. Hver sjette dreng på HTX er enig i disse traditionelle kønsudsagn, mens andelen er næsten 4 ud af 10 for drengene på EUD. Såvel drenge på STX som HHX er placeret midt i mellem med ca. ¼ af de unge drenge på disse uddannelsesretninger, som er enige i de traditionelle udsagn.

Den overordnede konklusion er altså, at de unges kønsopfattelser i høj grad er præget af en afstandtagen til traditionelle forestillinger om, hvordan hhv. drenge/mænd og piger/kvinder bør agere. Men der er dog en rimelig stor forskel på tværs af de forskellige uddannelsesretninger – og på tværs af køn.

Holdninger til og planer om uddannelse

Som en del af undersøgelsen har vi spurgt de unge om fire overordnede spørgsmål vedrørende deres syn på det at uddanne sig. Af tabel 3.2 nedenfor kan man se

fordelingen af de unges svar på disse spørgsmål fordelt på køn, uddannelsesretning og uddannelse.

Tabel 3.2. Unges holdning til uddannelse

	<i>Pct. enige i</i>			
	<i>Man kan lære mere om livet udenfor skolen</i>	<i>Uddannelse er ikke nødvendigt for at få et job hvis man har erhvervserfaring</i>	<i>Vigtigt at danne sig hvis man vil have succes</i>	<i>Alle kan klare sig godt i skolen, hvis de prøver hårdt nok</i>
Køn	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>
Dreng	53	46	71	64
Piger	39	39	79	56
Type af uddannelse	<i>p = 0.069</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.025</i>	<i>p = 0.001</i>
STX	44	35	75	57
HHX	48	42	80	67
HTX	44	45	70	59
EUD	50	59	73	64
Kommune	<i>p = 0.264</i>	<i>p = 0.041</i>	<i>p = 0.021</i>	<i>p = 0.263</i>
Morsø	43	39	77	60
Thisted	45	47	68	58
Brønderslev-Dronninglund	41	72	81	65
Frederikshavn (inkl. Læsø)	47	48	76	59
Vesthimmerland	44	45	78	57
Rebild	46	37	83	64
Mariagerfjord	42	39	77	56
Jammerbugt	42	44	79	70
Aalborg	51	36	71	61
Hjørring	45	44	74	60

En stor andel af de unge er enig i udsagnet om, at det er vigtigt at have en uddannelse, hvis man vil have succes – dette indikerer, at den samfundsmæssige retorik om vigtigheden af en uddannelse, er 'slået igennem' hos de unge selv (uddybes senere). Samtidig erklærer mellem 40-50% af de unge sig dog også enige i, at uddannelse ikke er nødvendigt for at få et job, hvis man har erhvervserfaring.

I fokusgruppeinterviewene fremhæver de professionelle da også, at der er en gruppe af unge, som de oplever ikke ser nogen værdi i uddannelse, evt. fordi de kommer fra hjem, hvor forældrene ikke selv har uddannelse og/eller ikke opfordrer deres børn til at gennemføre en sådan:

"Nogle af de unge, kan ikke se formålet med at tage uddannelse. De kan godt se, at de gerne vil have et fedt job, men skridtet hen til det fede job, det, altså... Det der med at investere i uddannelse, det tror jeg ikke de helt forstår, eller kan se værdien i" (UU-vejleder, Hjørring).

"Flere siger godt nok at 'nu ved alle, at der skal uddannelse til for at få job', men det er altså bare ikke den holdning, jeg kender fra mit område. Der er stadig mange forældre, der siger 'jeg kunne sagtens få et job uden, så det behøver mine børn heller ikke', så dén holdning lever altså i bedste velgående blandt de unge, jeg møder her i Thy" (UU-vejleder, Thy).

Som det også fremgår af tabellen tidligere ser pigerne i undersøgelsen overordnet mere positivt på uddannelse end drengene: flere piger end drenge mener således, at det er vigtigt at uddanne sig for at få succes, flere tager afstand fra at uddannelse ikke er nødvendigt, hvis blot man har erhvervserfaring, og en mindre andel af pigerne er enige i, at man kan lære mere om livet uden for skolen end i skolen. Drengene tager ikke decideret afstand fra uddannelse, for også blandt drengene er det stadig 7 ud af 10 drenge, som siger, at uddannelse er vigtigt for at få succes i livet – men drengene har ikke desto mindre en mere sammensat opfattelse af uddannelse, hvor andre typer af erfaringer, som opnås uden for skolen, tillægges større betydning, end det er tilfældet blandt pigerne. For at illustrere denne pointe, kan vi zoome ind på, hvilke faktorer, der har betydning for, om de unge finder, at uddannelse er vigtigt for at få succes i livet. Den samlede analyse af dette er at finde i tabel 3.3 nedenfor:

Tabel 3.3 'Uddannelse vigtigt for at få succes i livet'. Ordinal logistisk regression. Odds ratio (95% sikkerhedsinterval)

Bivariat	Fuldt justeret model
Køn	
Drenge	1.00
Piger	1.84 (1.51-2.24)
Alder	
Alder	0.98 (0.92-1.03)
Type af uddannelse	
STX	1.00
HHX	1.48 (1.28-1.73)
HTX	0.99 (0.75-1.30)
EUD	1.30 (1.05-1.60)
Kommune	
Aalborg	1.00
Thisted	0.75 (0.63-0.90)
Brønderslev-Dronninglund	1.35 (1.04-1.75)

Frederikshavn (inkl Læsø)	1.20 (0.92-1.56)
Vesthimmerland	1.17 (0.97-1.41)
Rebild	1.38 (1.03-1.86)
Mariagerfjord	1.06 (0.88-1.28)
Jammerbugt	1.34 (0.92-1.95)
Morsø	1.06 (0.82-1.38)
Hjørring	0.94 (0.62-1.43)
Fagligt niveau	
Ikke så godt	1.00
Nogenlunde	1.35 (0.95-1.91)
Godt	1.71 (1.24-2.35)
Meget godt	1.80 (1.25-2.61)
Uddannelsesplaner	
Ingen planer om videre u	0.77 (0.63-0.93)
Alle andre planer	1.00
Kønsopfattelse	
Høj = mere traditionel kønsopfattelse	1.25 (1.15-1.36)
*Tal i kursiv indikerer, at p-værdien < 0.05. Standardafvigelse er beregnet sådan at der er taget højde for at eleverne ikke er samlet på individniveau men på klasseniveau og derfor er forbundet til hinanden i klynger.	

Af tabellen ses tydeligt, at pigerne er mere tilbøjelige til at være enige i udsagnet om vigtigheden af uddannelse for at få succes i livet – denne forskel mellem de to køn er at finde, selv når man tager højde for forskelle i, hvor de unge bor, hvilken type af uddannelse de er i gang med, men samtidig også forskelle i deres faglige niveau, hvilke uddannelsesplaner de har for fremtiden og forskelle i deres opfattelser af køn. Ikke overraskende forholder det sig sådan, at de, der har det højeste faglige niveau, også er mere tilbøjelige til at være enig i, at uddannelse er vigtigt^{vii}. På samme måde har de, der ikke kender deres planer for evt. videreuddannelse, lavere odds for at erklære sig enig i udsagnet om vigtigheden af uddannelse. Overordnet indikerer resultaterne, at uddannelse udgør et område for uenighed mellem et stort flertal, der anser uddannelse for at være meget vigtigt for at opnå succes, og en mindre gruppe, som ikke ser uddannelse på samme måde jf. også kapitel 2, hvor vi skrev om definitionskampe og forskellige forestillinger, om hvad der udgør 'det gode liv'. Her spiller lokale erhvervstraditioner og familiers/generationers historie også ind, som anden forskning på området også illustrerer:

"Der er mange af de drenge, som går på vores uddannelser, som har planer om at forsætte i samme erhverv som far. Det vil sige, at så er de jo heller ikke så flytbare, og det er der jo heller ikke nogen grund til, synes de, for enten så overtager de gården eller værkstedet eller bliver i træfaget som faren nu er, hvorimod pigerne de er mere klar til

at kaste bolden op eller i hvert fald at være mønstrebrydere”
(Studievejleder, HTX, HHX, EUD).

De kønsforskelle, man igennem de seneste årtier har kunnet observere her i Danmark, har som tidligere nævnt ofte været forklaret med, at unge mænd i mindre grad end deres kvindelige jævnaldrende værdsætter uddannelse. Ud fra analysen af vores spørgeskemadata kan vi da også konstatere, at drengene i højere grad er at finde i den uddannelseskritiske gruppe – men samtidig viser analysen også, at det ikke er en helt enkel sammenhæng, hvor de unge mænd bosat i udkanten pr. definition tager afstand fra uddannelse. Faktisk forholder det sig i nogen tilfælde også omvendt, idet de unge, der har de mest traditionelle kønsopfattelser har en *større* sandsynlighed for at være helt enige i, at uddannelse er vigtigt. På figur 3.1 på næste side kan man se, at sandsynligheden for at svare helt enig til at 'Det er vigtigt at uddanne sig, hvis man vil have succes i sit liv' stiger fra lige under 30% hos de, der har de *mindst* traditionelle kønsopfattelser til ca. 50% hos de, der har de *mest* traditionelle kønsopfattelser. Der er altså tilsyneladende ikke nogen automatik i, at de, der slutter op om mere traditionelle forestillinger om køn (og som af nogen derfor bliver betegnet som tilbagestående eller tilbageskuende jf. kapitel 2), tager afstand fra uddannelse. Men måske har forklaringen også noget at gøre med, hvordan uddannelse bliver forstået eller baseret på de erfaringer, som de unge har med uddannelse.

I spørgeskemaet har vi også spurgt ind til, hvilke uddannelsesambitioner de unge har efter færdiggørelsen af den ungdomsuddannelse, som de pt. er i gang med - jf. tabel 3.4 nedenfor. I den efterfølgende tabel 3.5 ses yderligere en opgørelse af, hvor mange procent hhv. drenge og piger samt de med hhv. lidt og meget traditionelle kønsopfattelser, som har ambitioner om forskellige typer af uddannelse.

Tabel 3.4. Ambitioner om videre uddannelse

	<i>Pct enige i</i>					
	<i>Erhvervs- akademisk uddannelse</i>	<i>Politi/ Militær</i>	<i>Professions- bachelor</i>	<i>Kunst</i>	<i>Universitet</i>	<i>Ph.d.</i>
Køn	<i>p = 0.872</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.010</i>	<i>p = 0.191</i>
Drenge	3	13	8	5	27	7
Piger	4	6	19	5	32	5
Type af uddannelse	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.610</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>
STX	3	10	18	8	35	8
HHX	2	10	12	2	33	2
HTX	9	9	12	3	47	14
EUD	3	8	5	2	4	0

Kommune	$p = 0.153$	$p = 0.114$	$p = 0.713$	$p = 0.562$	$p < 0.001$	$p = 0.002$
Morsø	5	12	12	4	23	6
Thisted	3	8	15	6	25	4
Brønderslev- Dronninglund	1	10	14	5	33	4
Frederikshavn (inkl Læsø)	6	9	17	8	26	5
Vesthimmerland	2	9	16	5	23	3
Rebild	5	13	9	3	34	12
Mariagerfjord	3	6	15	5	25	6
Jammerbugt	3	17	14	3	24	5
Aalborg	3	9	12	5	37	9
Hjørring	5	10	14	7	23	4

Tabel 3.5 Sammenhæng mellem køn og uddannelsesambitioner.

Forventede sandsynligheder

	p-værdi for forskel	Køn		p-værdi for forskel	Kønsopfattelse	
		Dreng	Pige		Meget lidt traditionel (5% percentil)	Meget traditionel (95% percentil)
Ikke mere uddannelse	*/ns	8	4	**	3	16
Ingen planer	ns/ns	26	28	ns	26	26
Arbejdsmarkeds- uddannelse	ns/ns	2	1	ns	1	4
Erhvervsakade- misk uddannelse	ns/ns	3	3	ns	2	4
Politi/militær	***	14	6	***	6	20
Professions- bachelor	***	8	20	ns	18	7
Kunstnerisk uddannelse	/*	5	6	***	9	2
Universitets- uddannelse	*/ns	27	33	***	36	17
PhD	ns/*	7	6	*	8	3

Af tabellerne fremgår det, at pigerne mere tilbøjelige til at angive professionsbachelor (f.eks. sygeplejerske, pædagog eller lærer) som deres fremtidige uddannelsesambitioner, mens der omvendt er ca. dobbelt så mange drenge som piger, som har ambitioner om at tage en uddannelse inden for militær eller politi. Disse kønsforskelle er for så vidt ikke overraskende, ide de afspejler den viden vi har om det kønsopdelte danske arbejdsmarked, og hvor det gang på gang konkluderes, at piger og drenge er tilbøjelige til at orientere sig imod og vælge uddannelser og fag, som forbindes med deres eget køn (se fx Emerek & Holt 2008, Bloksgaard 2011). Ydermere fremgår det af tabellen, at der er en større andel af pigerne, som har ambitioner om en universitetsuddannelse – tendensen til at pigerne overhaler drengene ift. at tage en lang uddannelse, afspejles m.a.o. også i vores materiale.

Også de professionelle påpeger i fokusgruppeinterviewene, at kønsstrukturerne på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet påvirker de unges uddannelsesvalg og er medvirkende til at sætte begrænsninger for disse:

"Vores erhvervssystem det er så kønsopdelt, så der er ikke så mange muligheder - altså pigerne ser fx ikke så mange muligheder for sig selv i erhvervsuddannelsessystemet, og så tænker de ved sig selv, at så må de jo være boglige, selvom det er de jo ikke nødvendigvis alle sammen" (UU-vejleder, Vendsyssel)

Og det understreges også blandt de professionelle, at lokale erhvervsstrukturer og -muligheder, kombineret med forestillingerne om køn, uddannelse og erhverv, ofte giver piger og drenge forskellige muligheder for at vælge erhverv lokalt jf. også kapitel 2:

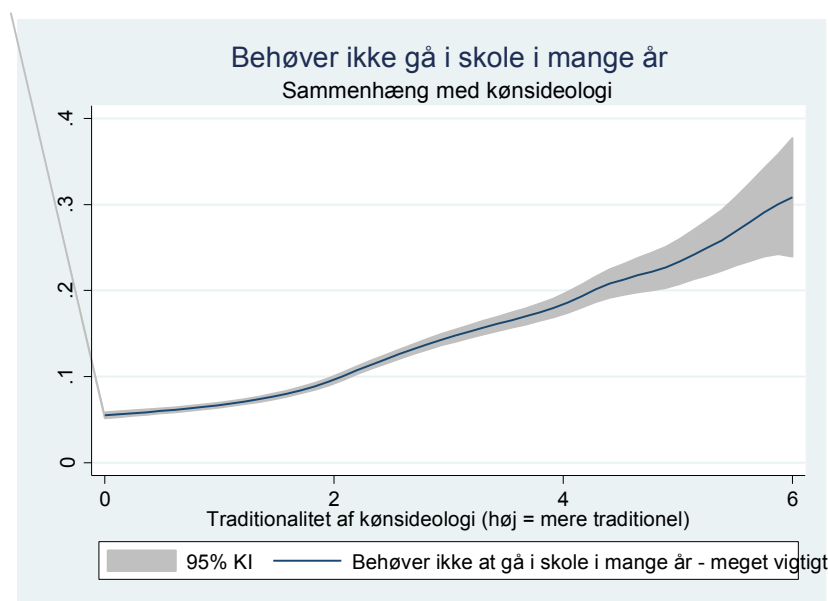
"Altså, drengene de kan ofte bedre identificere sig med de jobmuligheder, der er lokalt, end pigerne. Så det er jo ikke så underligt, at det er pigerne, der flytter, når de stadigvæk ser sådan på det de unge. Selvom det egentlig er underligt, at der stadig er SÅ stor forskel på, hvad der er mandejobs og kvindejobs" (UU-vejleder, Vendsyssel).

Tabel 3.5 viser, at der for de øvrige uddannelsestyper ikke er nogen signifikant forskel mellem drenge og piger, når man har taget højde for alder, nuværende uddannelsesretning, fagligt niveau, bopælskommune og graden af traditionalitet i de unges kønsopfattelser. Til gengæld er der signifikante forskelle mellem de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser, og dem der har de mindst traditionelle. Jo mere traditionelle kønsopfattelser de unge besidder, desto større er sandsynligheden for, at de ikke vil have mere uddannelse – sandsynligheden stiger fra 3 til 16%. På samme måde stiger sandsynligheden for at have ambitioner om en politimæssig uddannelse, når graden af traditionalitet i kønsideologierne stiger – her fra 6% til 20 %. Det omvendte gør sig gældende, når vi ser på universitetsuddannelse, hvor sandsynligheden for at ville tage en sådan uddannelse er 36% for dem, der har de mindst traditionelle kønsopfattelser, mens den kun er 17% for dem, der har de mest traditionelle kønsopfattelser. Analyserne viser således, at der er forskelle mellem drenges og pigers uddannelsesambitioner, men også at der er forskelle internt i grupperne af piger og drenge, bl.a. ift. hvor traditionelle kønsopfattelser de har. F.eks. er der ikke kun en forskel mellem drenge og piger ift. at vælge politi/militær – men der er samtidig også en forskel internt i gruppen af drenge og piger, der gør, at det er mere sandsynligt at have den slags ambitioner, desto mere traditionelt syn man har på køn.

Tabellen ovenfor viser også, at de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser, har en langt højere sandsynlighed for ikke at ville tage mere uddannelse: Som vi så ovenfor, er

de mest traditionelle ikke desto mindre samtidig opmærksomme på, at uddannelse er vigtigt for at få succes i livet – men for dem bliver uddannelse måske mere et middel til at erhverve sig nogle kompetencer, der kan anvendes på arbejdsmarkedet end et mål i sig selv om at skabe dannelse. Dette understøttes af figur 3.2, hvoraf det fremgår, at de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser, også er dem, der har den største sandsynlighed for at angive det som vigtigt, at et fremtidigt job ikke kræver for mange års skolegang.

Figur 3.2 Lang skolegang og kønsopfattelse

Vender vi tilbage til tabel 3.4 først i dette afsnit ses, at der - ikke overraskende - også er forskelle på de unges uddannelsesambitioner på tværs af de fire forskellige uddannelsesretninger: ambitionsniveauet er lavere hos eleverne på EUD, hvilket ikke er så mærkeligt, eftersom den uddannelse de unge her er i gang med at tage, giver dem erhvervskompetencer, som ikke behøver blive suppleret med yderligere uddannelse for at kunne opnå et job – noget, der ikke gør sig gældende for de tre øvrige retninger. Det er dog værd at bemærke, at der er omtrent en ligeså stor andel af de unge på EUD, som har planer om en militær eller politimæssig videreuddannelse, som det er tilfældet for de tre øvrige retninger, så det er altså ikke sådan, at unge på EUD slet ikke gør sig tanker om yderligere uddannelse.

Ellers er de mest markante forskelle, at de unge på HTX i meget højere grad end de unge på de to andre gymnasiale retninger har ambitioner om at tage en ph.d. – for førstnævnte er det 14%, som har den ambition. Det modsvares også af den højeste andel, som har ambitioner om en universitetsuddannelse: for HTX'erne er det næsten

halvdelen, der stræber efter dette, mens det kun er lidt over en tredjedel for STX og HHX.

Tabel 3.4 viser desuden en række geografiske forskelle: unge bosat i Aalborg, Rebild og Brønderslev-Dronninglund kommuner har i højere grad ambitioner om en universitetsuddannelse sammenlignet med f.eks. unge fra Morsø, Vesthimmerland og Hjørring. Nogle af de forskelle, der kan spores her, hænger formentlig sammen med de uddannelsesmuligheder, der er til stede de forskellige steder i regionen: i hvert fald vil der både for de unge fra Morsø og Vesthimmerland være tale om forholdsvis lang pendling for at kunne komme til Aalborg for at tage en universitetsuddannelse, hvis de da ikke vil flytte væk for det (udddybes i kapitel 6).

Valg og fravalg af uddannelse

I spørgeskemaet indgik en række spørgsmål, hvor de unge skulle tage stilling til, hvilke begrundelser de havde haft for at vælge den uddannelsesretning, som de pt. er i gang med, altså om de går på STX, HHX, HTX eller EUD. Af svarene på denne del af spørgeskemaet fremgår det, at de unge, som vi har med i undersøgelse, som begrundelse først og fremmest angiver, at de finder dét at tage en uddannelse nødvendigt for at få et job, eller at det har været deres interesser eller ønske om et bestemt job, som har afgjort, at de lige netop har søgt ind på den uddannelsesretning, de pt. går på - ca. 70 eller mere af begge køn angiver således disse begrundelser som 'meget' eller 'særligt vigtigt'.

De samme begrundelser for og tanker om uddannelse ses også i fokusgruppeinterviewene med de unge. Adspurgt om, hvad uddannelse betyder for dem^{viii}, lister en stor del af de unge her, på tværs af de forskellige grupper, i meget stort omfang ord som: 'fremtid', 'jobmuligheder', 'vigtigt for arbejde', 'grundsten til resten af livet', 'det er nu det gælder'. Resultaterne vidner således om, at mange af de unge tager uddannelsesvalget meget alvorligt, ligesom det vidner om, at den massive italesættelse af vigtigheden af ift. at kunne leve et liv med tilknytning til arbejdsmarkedet har været effektiv ift. at forme de unges holdninger til uddannelse, jf. også tidligere. En stor del af de unge ser således uddannelse som en beskyttelse mod en individuel risiko for at fejle:

"For mig er uddannelse påbegyndelsen eller skridtet videre mod det, som jeg gerne vil lave over længere sigt" (Dreng, Thisted).

"Jeg ser uddannelse som rimelig vigtigt. Det er det, der gør, at man har nemmere ved at få job og komme videre i livet" (Dreng, Thisted).

"Jeg synes, uddannelse det er meget vigtigt. Det er ikke ligesom i gamle dage, hvor man ikke behøvede at have en uddannelse for at kunne få et arbejde. Der stilles helt klart flere krav til, hvad man skal kunne i livet og på arbejdsmarkedet i dag, så man kan ikke bare gå ind og få et job uden nogen viden og jo mere man kan lære sig og tage af uddannelse, jo bedre bliver det" (Pige, Hobro).

Samtidig er der nogle unge, som ikke vælger uddannelse ud fra sådanne målrettede overvejelser. To drenge, som er frafaldet flere uddannelser, siger i fokusgruppeinterviewet:

"For mig betyder uddannelse noget helt andet, end det de andre nævner. Jeg fokuserer meget på, at det faktisk er sjovt at være sammen med alle de der mennesker og lære dem at kende og prøve at få et sammenhold med dem. Og så får man noget viden, som er godt nok at have. For mig handler det sådan set ikke så meget om, om jeg skal være astronaut eller tømrer eller gadefejr" (Dreng, frafaldet, Thisted).

"Jeg synes, at det er et ambivalent forhold jeg har til uddannelse, fordi jeg synes, at for de fleste, så er uddannelse både noget man elsker og noget man hader, altså man ved godt det er nødvendigt for at nå et bestemt mål, men samtidig så er det også blevet så negativt ladet. De fleste associerer uddannelse med 'åårh det gider vi faktisk ikke...'. Man ved godt, at det er noget, der skal bruges, og at der er en mening med det, men 'åh, det med lysten...'. (...) Jeg gik tidligere på en uddannelse, men jeg havde slet ikke intentioner om at gennemføre den. Altså, jeg ville bare gerne have understøttelse, til jeg kunne få et arbejde" (Dreng, Thisted).

Fokusgruppeinterviewene viser samtidig, at den samfundsmæssige diskurs om uddannelse kan skabe et stort forventningspres til de unge - og desuden medføre stigmatisering af dem, som ikke er under uddannelse; de unge knytter således også stikord som 'forventninger fra samfundet', 'pres', 'stress', 'accept', 'tabu ikke at have en uddannelse' og 'social status' til uddannelse. Især pigerne syner at føle et pres, hvilket nogen af dem uddyber på følgende måde:

"Jeg synes, det er blevet sådan at jamen har du ikke en uddannelse, så er du en samfundsnasser, og det kommer du til at høre for. Altså, har du ikke en uddannelse, så er du ikke noget, og det er jo lidt som om, at andre tramper på dig. Sådan synes jeg lidt, det er. Det er lidt tabu ikke at have en uddannelse. Også selvom det måske faktisk er

fordi man har en sygdom eller noget. Man bliver set meget ned på når man ikke har nogen uddannelse, og det er uanset hvor man kommer henne” (Pige, Hobro).

”Det at der hele tiden bliver snakket om, at unge skal i gang osv. det gør det ikke bedre for dem, der har det svært i hvert fald. Skal man fuldføre en uddannelse, giver det meget mere pres og stress” (Pige, Hobro)

I forlængelse af tendenser til individualisering i samfundet bliver det i høj grad individets eget ansvar, hvis man fejler ifm. at 'skabe sit eget livsprojekt', f.eks. ift. uddannelse (Giddens 1991).

I forhold til denne rapport er det selvfølgelig også interessant, hvorvidt de unge har valgt deres nuværende uddannelse ud fra et kriterium om, at denne skulle ligge så tæt på deres bopæl som muligt. For begge køn gælder det, at for mindst ¼ er de geografiske overvejelser tungtvejende for deres valg af ungdomsuddannelse. Dette er naturligvis et vigtigt resultat, givet den forholdsvis ulige spredning af uddannelsesmuligheder rundt i Region Nordjylland, hvilket betyder, at unge fra f.eks. Jammerbugt kommune, Morsø og Vesthimmerland har færre muligheder for at vælge efter deres interesse, hvis de ikke skal bruge meget længere tid på at pendle eller ligefrem flytte for at tage en uddannelse. Denne problematik vender vi tilbage i kapitel 5, der netop handler om afstandens betydning for unges uddannelsesvalg.

Hvis vi zoomer ind på dem, der angiver begrundelsen om tæthed på bopæl, viser det sig, at det i langt højere grad er de unge på STX – for denne gruppe er det således mere end hver tredje, der har angivet afstand til bopæl som en meget eller særdeles vigtig begrundelse for deres valg af uddannelse. For de unge på EUD og HTX er det kun 17%, som angiver denne begrundelse – hvilket jo ikke er så mærkeligt, når de to uddannelsesretninger er koncentreret så forholdsvis få steder i Regionen, som det er tilfældet, i hvert fald når man sammenligner det med STX, som er den type uddannelse, som er lettest tilgængelig for alle (jf. også kapitel 1). Der er også nogle forskelle på tværs af kommunerne i regionen, hvor de unge i bl.a. Thisted, Morsø, Brønderslev-Dronninglund, Vesthimmerland og Rebild kommuner har en højere andel af unge, der har valgt pga. afstand, hvis man sammenligner med f.eks. de unge i Aalborg og Hjørring. Et uddannelsesvalg relateret til ren og skær interesse er altså ikke jævnt spredt udover regionen, og det betyder, at der er nogle elever, især på STX-uddannelsen, som måske i virkeligheden hellere ville have valgt en anden uddannelse, hvis den havde været lettere tilgængelig i det område, de bor i. I den debat, der for nylig har været om, at alt for mange unge vælger STX frem for mere erhvervsfaglige uddannelser, italesættes det sjældent, at det ikke nødvendigvis er de unge, der er 'noget i vejen med', når de vælger som de gør, men at deres uddannelsesvalg og -fravalg også kan skyldes strukturelle

barrierer i form af uddannelsesinstitutionernes beliggenhed og afstand hertil fra bopæl (uddybes i kapitel 5).

Ifm. de unges uddannelsesvalg er det også interessant at se på, hvad de unge forestiller sig at arbejde med i fremtiden. I spørgeskemaet bad vi således de unge om at forholde sig til forskellige egenskaber ved et fremtidigt job, som var vigtige for dem. Et flertal af de unge anser det, uanset køn, for vigtigt at de vil kunne brænde for arbejdet, have gode kolleger, en sikker ansættelse samt gode muligheder for at kunne udvikle sig. Disse fire mest angivne egenskaber finder 9 ud af 10 unge vigtige ifm. deres fremtidige jobvalg. Det er således interessant, at det er de mere 'indre værdier' ved et job, som her bliver værdisat af de unge, mens de rent økonomiske incitament er ikke tillægges lige så stor betydning. For alle fire egenskaber forholder det sig sådan, at der generelt set er en lidt større andel af piger, som finder dem vigtige end drenge – denne forskel kommer mest tydeligt til udtryk, hvis man kun fokuserer på de dem, der har indikeret, at egenskaberne er 'meget vigtige' for deres fremtidige jobvalg. Den femte mest vigtige egenskab ved et fremtidigt job er – når vi ser på drengenes svar – høj løn, mens denne begrundelse kun er den niende vigtigste begrundelse blandt pigerne. Her er der altså tale om nogle vigtige forskelle mellem pigernes og drenges prioriteringer af egenskaber ved job, hvor de materielle eller i hvert fald mere instrumentelle aspekter ved jobbet vægtes højere blandt drengene end blandt pigerne. Det understøttes af, at prestige også er en langt vigtigere egenskab for drengene end for pigerne. Resultaterne viser også, at der er en vis forskydning mellem hvilke aspekter ved selve jobbet, som de to køn evaluerer forskelligt: for pigerne er det vigtigere at lære interessante mennesker at kende, at kunne hjælpe andre mennesker som en del af jobbet og at have et job, der kan kombineres med familieliv end drengene. Blandt drengene vægtes det derimod højere, at de kan arbejde selvstændigt, løse tekniske eller praktiske opgaver ifm. jobbet, og at der er risiko eller spænding i jobbet.

De egenskaber, som hhv. pigerne og drengene angiver, matcher egenskaber, som på samfundsplan tendentielt tilskrives hhv. det kvindelige og det mandlige køn – man kan således tolke de unges svar som værende et udtryk for, at de er under indflydelse af samfundsmæssige forestillinger om og forventninger til køn, kompetencer og arbejde (Bloksgaard 2011). Det er dog vigtigt endnu engang også at fremhæve de forskelle, der er *inden for* hhv. gruppen af piger og drenge på stillingtagen til, hvor vigtige de 15 egenskaber er for valg af fremtidigt job. Sammenligner vi igen de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser med dem, der har de mindst traditionelle, så er der også en række interessante forskelle – disse ses i tabel 3.6 nedenfor.

Tabel 3.6 Kønsopfattelser og jobegenskaber.

	Range	% meget vigtig egenskab	
		Meget lidt traditionel (5% percentil)	Meget traditionel (95% percentil)
Høj løn	25	12	37
Prestige	23	7	30
Fysiske kræfter	22	9	33
Risiko og spænding	21	14	35
Brænder for arbejdet	-20	77	57
Ikke behøver gå i skole i mange år	19	5	24
Tekniske opgaver	19	12	31
Stabil og sikker ansættelse	13	33	46
Hjælpe andre	9	31	22
Udvikle mig	8	41	33
Selvstændigt	6	24	30
Balance familie arbejde	6	28	22
Rejse ifm arbejdet	5	11	16
Møde interessante mennesker	4	28	24
Gode kollegaer	2	48	50

I tabellen kan vi se, at der er syv egenskaber, som er væsentligt mere betydningsfulde for dem, der har de mest traditionelle kønsopfattelser og én egenskab, som er væsentligt mindre betydningsfuld. I alle tilfælde er piger kun sammenlignet med piger og det samme med drenge – der er altså tale om den selvstændige betydning af kønsopfattelserne^{ix}. Ikke overraskende betyder høj løn, prestige, at kunne bruge sine fysiske kræfter, at der er risiko og spænding i jobbet mere for dem, der har de mest traditionelle kønsopfattelser. Denne type arbejde har traditionelt set været udført af mænd og måske endda krævet noget særligt af de kroppe, som skulle udføre opgaven. Det er også klart, at jobs der matcher disse egenskaber, er til stede meget forskellige steder i uddannelsessystemet: fx vil det typisk være netop EUD-uddannelserne, som kan tilbyde dét at bruge sine fysiske kræfter og risiko og spænding i jobbet, mens det i meget mindre grad vil være tilfældet på STX og f.eks. også på professionsbachelor-uddannelserne. En del af forklaringen på, at piger og drenge vælger uddannelser forskelligt, kan altså hænge sammen med deres opfattelser af, hvordan hhv. piger og drenge bør agere, og hvor traditionelle disse kønsopfattelser er.

Tabel 3.5 viser også, at de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser, i det hele taget ønsker så korte uddannelser som muligt – og at de søger jobs, som har en høj grad af jobsikkerhed. Sidstnævnte går lidt imod de øvrige egenskaber, fordi spørgsmålet om sikkerhed og tryghed på sin vis står i modsætning til f.eks. et ønske om et job med risiko og spænding – spændingen skal i hvert fald være begrænset til at omhandle selve de arbejdsopgaver, der bliver udført og ikke om man overhovedet har et job eller ej. Slutteligt er det også interessant at se, at de der har de mest traditionelle

kønsopfattelser i langt mindre grad leder efter et job, som de 'brænder' for – det er med andre ord *ikke* de indre værdier ved jobbet, som motiverer de, der har de mest traditionelle kønsopfattelser – her er det meget mere de eksterne jobkarakteristika, som f.eks. løn og prestige.

Begrundelser for frafald

I dette afsnit vil vi belyse de unges erfaringer med og begrundelser for at afbryde en påbegyndt uddannelse. Først og fremmest er det dog vigtigt at fremhæve, at undersøgelsen viser et behov for at nuancere diskussionerne om frafald, og hvad der lægges heri - for selvom det umiddelbart kan virke som en enkel ting at afgøre, har både vores dataindsamling og resultaterne vist, at dette ikke er tilfældet: Af de ca. 2000 unge, der blev udtrukket fra registrene hos UU-centrene i Region Nordjylland (beskrevet som gruppe B jf. tidligere), var der ca. 30%, der angav aldrig at være faldet fra en uddannelse, og som derfor ikke ønskede at indgå i undersøgelsen, og af de, der besvarede spørgeskemaet, var der ligeledes 14%, som ikke synes, at de passede ind i kategorien af unge, der har afbrudt en uddannelse. Dette peger på, at der er en risiko for, at nogle unge bliver registreret som værende faldet fra en uddannelse uden reelt at have afbrudt en uddannelse.

Også i fokusgruppeinterviewene med unge, som statistisk indgår i kategorien 'frafaldne' og var rekrutteret som sådanne, viste der sig at være flere, som kun er en del af denne kategori pga. regler om uddannelsespålæg eller mere uproblematisk 'omvalg' (fra en uddannelse til en anden) og således ikke reelt er 'på kanten' i forhold til uddannelse. To drenge fortæller eksempelvis:

"Ja, jeg valgte da godt nok, efter to uger på noget, der hedder HG almenat droppe ud, fordi jeg ikke følte mig udfordret der.... Så i stedet begyndte jeg så på en STX uddannelse, som jeg så har gennemført. Heldigvis så kunne jeg nå at skifte over til gymnasiet med det samme, så jeg ikke gik et år og ventede på at komme i gang" (Dreng, Thisted, rekrutteret som frafaldet men er reelt færdiguddannet).

"Altså, jeg vil ikke sige, at jeg droppede ud af en uddannelse... Jeg var i gang med min 10. klasse, da jeg fik at vide at 'inden den og den dag, der skal du have en ansøgt til en videregående uddannelse'. Og jeg vidste, at jeg fik en praktikplads, og jeg var i gang med at få underskrevet min kontrakt (...) Men det var så min uddannelsesvejleder, der sagde 'så søg det her, der er bare ikke andet at gøre' – og så fandt vi bare lige sådan her (viser med fingeren, der køre ned af "listen") den dér uddannelse, dén tager vi..." (Dreng, Thisted, rekrutteret som frafaldet, i lære).

At statistikkerne over frafald tilsyneladende overdriver det 'reelle' frafald, er problematisk af flere grunde: for det første giver det indtryk af, at især erhvervsuddannelserne har et større problem med at holde på deres elever, end det måske rent faktisk er tilfældet, og for det andet kommer det til at fremstå som om, at de unge – og måske især unge mænd (som der er flest af på erhvervsuddannelserne) - klarer sig dårligere, end det måske er tilfældet.

Hvis vi zoomer ind på de unge, som i vores spørgeskemadata har angivet at have afbrudt én eller flere uddannelser – som det er gjort i tabel 3.8 nedenfor - så kan vi konstatere, at den største andel af disse unge har afbrudt en erhvervsuddannelse: her er andelen ca. 40%, både i samplet fra UU-centrene og de unge uden uddannelse samt i den stikprøve, som er udtaget blandt de unge, som pt. er i gang med en ungdomsuddannelse.

Tabel 3.8 Oversigt over hvilke uddannelser de unge har afbrudt. Pct

Hvilken uddannelse har du afbrudt?	Sample af unge fra UU + uden uddannelse (n = 644)	Sample af unge der er i gang med ungdomsuddannelse (n = 314)
Grundskole	6	4
STX	12	16
HHX	8	8
HTX	4	7
HF	8	7
EUD	42	38
Anden uddannelse	20	20

Når man spørger de unge selv, hvilke begrundelser der ligger til grund for deres valg om at afbryde deres uddannelsesforløb, får man det billede, der viser sig i tabel 3.9 nedenfor.

Tabel 3.9 Begrundelser for at afbryde uddannelse

	Sample af unge der er i gang med ungdomsuddannelse (n = 314)			Sample af unge fra UU + uden uddannelse (n = 644)		
	Alle	Drenge	Piger	Alle	Drenge	Piger
Fandt anden uddannelse	35	42	27	33	33	33
Lærte ikke nok	25	25	25	24	27	21
Følte sig udenfor	23	18	30	24	20	29
Fagligt indhold ikke som forventet	20	18	22	18	19	17
Psykiske problemer	19	9	33	31	20	42
Stillet for store krav	17	17	17	20	18	22

For meget teori	15	17	12	14	14	15
Ikke nok mulighed for videreudd.	14	15	15	11	13	9
Ikke nok personlig tilbagemelding	13	10	18	15	16	14
For lidt praktisk indhold	11	14	9	16	16	17
Faglige niveau for lavt	10	10	11	13	12	13
Økonomiske problemer	8	8	8	15	14	17
Anerkendelsen for lav	8	6	11	9	9	8
Familien tog for meget tid	7	3	11	11	7	14
Arbejdet for hårdt	7	8	6	10	11	8
Arbejde tog for meget tid	6	5	6	7	8	6
Boligproblemer	5	4	7	7	6	8
Mangelfuldt udstyr	4	8	1	6	8	3
For mange aflyste timer	4	3	5	5	6	4
Fagkombinationer for snævre	4	5	3	8	8	8
For få timer	3	2	3	4	5	3

Den hyppigst anvendte begrundelse er, at de unge har fundet en anden uddannelse, som passer bedre til dem – det er ca. hver tredje af de unge, der angiver dette som årsag til 'frafald'. Dette er interessant, fordi det igen peger på, at en del af det frafald, som registreres, måske ikke er så problematisk, fordi de unge rent faktisk har planer om andre uddannelsesforløb, som måske passer dem bedre, jf. ovenfor.

Blandt de øvrige hyppigst forekommende grunde vedrører en del de mere faglige elementer i uddannelserne, som er valgt fra – disse angives i lige høj grad af piger og drenge: en fjerdedel af de unge angiver således, at de ikke lærte nok på uddannelsen, og en femtedel angiver, at de ikke synes, at det faglige indhold var, som de havde forventet. Derudover er der mellem 10-20%, som angiver, at de synes, at der bliver stillet for store krav, at der enten er for meget teori i uddannelse eller for lidt praktisk indhold, at uddannelsen ikke giver nok muligheder for at uddanne sig videre, eller at de ikke får nok tilbagemelding ifm. undervisningen. At en del af de unge oplever og begrunder deres frafald med, at der bliver stillet for store krav til dem på uddannelserne, er også et aspekt de professionelle fremfører i fokusgruppeinterviewene. Her peges der dog i vid udstrækning på, at dette også hænger sammen med, at mange unge - grundet målsætningen om, at 95 % af en årgang skal have en ungdomsuddannelse - i dag går i gang med en boglig uddannelse uden egentlig at være egnet hertil:

"Den der 95 % regel.... Vi får simpelthen så mange ind i vores skolesystem, som egentlig ikke skulle have været der, og når de så falder fra hos os, det er i hvert fald det vi oplever, så kigger de sig

rundt i paletten og så siger de, 'jamen hvad tager vi så - vi tager HF'. Og så kan man spørge, 'jamen hvad kan du bruge det til?', men så kan de lige få SU i et eller andet stykke tid, inden de så bliver opdaget igen." (Studievejleder, HHX, HTX, EUD, Jordbrugsudd.)

En dreng i fokusgruppeinterviewene med unge, som er frafaldet en eller flere uddannelser, bekræfter ovenstående, da han begrundet sine frafald:

"Jeg er for nylig droppet ud af HF, men der var jeg også bare, fordi jeg var under 25, så jeg kunne ikke få kontanthjælp. Det kan jeg nu, så det var sådan set bare for at være der lidt. Og så er jeg droppet ud af gymnasiet og HG to gange og grunduddannelsen til elektriker også... På STX var mit snit så lavt, at jeg knap ville kunne bestå. Så hellere bare droppe ud og finde på noget andet. De andre steder, der havde jeg nok ikke helt taget mig ordentligt sammen. Hvis det nu havde drejet sig om et halvt år så kunne jeg nok godt, men når det er sådan noget med tusind år, så... så går jeg helt ned. Jeg gider ikke sidde og kigge i et klasselokale, fordi mine forældre siger, at jeg skal. Og så er den ikke så meget længere. Det skal jo være noget, jeg gider. Hvis jeg finder den uddannelse jeg virkelig brænder for, så gør jeg den også færdig; og hvis bare jeg finder den på et tidspunkt, så er det vel fint nok" (Dreng, Thisted).

I spørgeskemaundersøgelsen ses der en forskel mellem piger og drenge i begrundelser for frafald relateret til sociale og personlige aspekter: for drengene er der ca. 20%, der følte sig udenfor på uddannelsen, mens den andel er 30% blandt pigerne. Der er også en stor forskel i andelen, der angiver psykiske problemer som begrundelse for frafaldet; for de unge drenge, der pt. er i gang med en ungdomsuddannelse men som tidligere har afbrudt en uddannelse, er det blot 9%, som angiver psykiske problemer som årsag, mens dette gælder for en tredjedel af pigerne. Blandt de unge i undersøgelsen, som er udvalgt via UU og unge uden uddannelse, er det mere end fire ud af 10 piger, som angiver psykiske problemer som en begrundelse for at falde fra, hvilket betyder, at psykiske problemer er klart den hyppigste begrundelse, som pigerne angiver for frafald.

Blandt de unge, som har afbrudt en uddannelse, angiver drengene langt hyppigere end pigerne, at de ikke taler med nogen om deres overvejelser om frafald. Også blandt nogle af de professionelle fremhæves det i fokusgruppeinterviewene, at de i deres arbejde oplever, at piger i højere grad end drenge selv søger hjælp til og har lyst til at tale om deres overvejelser om at falde fra en uddannelse. Her forklares dette med, at det kan

være mere legitimt for piger end for drenge at give udtryk for at have og at komme og snakke om problemer - også sociale eller psykiske problemer:

"90 % af dem, jeg taler med, det er piger med sociale problemer især. Det kan godt være, at det er fordi drengene går lidt mere stille med dørene, eller at de holder sig lidt mere skjulte, men det er i hvert fald pigerne, der sætter ord på det, de tumler med, det er min erfaring"
(Studievejleder, STX).

"Jeg synes faktisk, at der er en tendens til, at drengene har sværere ved at komme og bede om hjælp - man skal virkelig, virkelig gå til dem (...) Jeg tror, at de der drenge, de er så frustrerede over at opdage, at de ikke passer ind, at de ikke kan honorere kravene, eller at det ikke var det rigtige valg, og dét siger de netop ikke til nogen."
(UU-vejleder, Vendsyssel).

"Jeg oplever ikke, at vores piger har større psykiske problemer end drengene, men der er måske en tendens til, at det er mere legalt for pigerne at komme og fortælle om det... Når jeg sidder og kigger på fraværstatistikker og dermed får fat i drengene også, og de kommer ind og kommer til at snakke om, hvad der går galt, så er det jo tit, at de også har nogle psykiske vanskeligheder, på fuldstændig lige vilkår med pigerne, men det er ikke legalt for dem at sige det"
(Studievejleder, HHX, HTX, EUD, Jordbrugsudd.).

Dette kan pege på, at de samfundsmæssige forestillinger om køn, og hvordan piger og drenge forventes at agere kan gøre det mere legitimt for piger, dels at angive psykiske og sociale problemer, dels at tale med nogen om disse.

Unge uden for uddannelsessystemet

Som nævnt er en af undersøgelsens målgrupper unge, som ikke er i gang med at tage en uddannelse. I spørgeskemaet har vi spurgt disse unge om, hvad der kunne få dem til at påbegynde en uddannelse eller læse videre. I tabel 3.7 på næste side kan vi se en liste over svarene for den gruppe, som enten slet ingen uddannelse har eller ingen uddannelse, der giver nogen erhvervskompetencer (f.eks. grundskole eller gymnasial uddannelse), og som ikke har planer om mere uddannelse.

Tabel 3.7. Barrierer for at tage uddannelse. Pct der angiver meget vigtig eller vigtig. N = 204.

Hvad kunne få dig til at påbegynde en uddannelse eller læse videre?	P-værdi for forskel	Dreng	Piger
At jeg ikke mistede indtægt	p = 0.934	68	68
Tillid til at jeg kan klare det	p = 0.015	56	73
Intet, jeg er tilfreds med min situation	p = 0.001	54	30
At uddannelsen lå tættere på	p = 0.302	38	45
Lavere adgangskrav	p = 0.090	23	34
Andet	p = 0.445	18	22

Som det fremgår af tabellen, er der især to begrundelser, som de unge nævner som vigtige: for det første er der et økonomisk aspekt involveret, der bl.a. må ses i lyset af, at ca. halvdelen af de, der har svaret på spørgsmålene, er i almindeligt arbejde og derfor ville miste mange penge ved at overgå til SU frem for at få en fast månedsløn. Der ikke er nogen forskel mellem drengene og pigerne på dette punkt, men der er også en lige stor andel blandt de to køn, som har et arbejde. Den anden vigtige begrundelse, som de unge angiver, handler om at tro på egne evner til at kunne gennemføre en sådan uddannelse: for pigerne er dette den mest hyppige begrundelse, idet mere end 7 ud af 10 piger angiver, at de mangler tillid til, at de kan klare uddannelsen, mens det er lidt mindre end 6 ud af 10 for drengene. Dette kan også hænge sammen med, at der er en lidt større andel af pigerne, som angiver, at de ikke var så fagligt stærke i folkeskolen: for pigerne er andelen lidt over 50% i denne gruppe, mens den er ca. 35% blandt drengene.

Det er også vigtigt at notere sig, at ca. halvdelen af drengene og 30% af pigerne faktisk angiver at være tilfredse med den situation, de er i og derfor ikke kan forestille sig noget, der ville kunne få dem til at tage mere uddannelse. To drenge forklarer i fokusgruppeinterviewet:

"Jeg har ikke taget nogen uddannelse. Jeg er selvstændig, jeg har mit eget rengøringsfirma med fem ansatte sammen med min far. Det har altid ligget lidt i kortene, men jeg har aldrig fundet en uddannelse, der passede dertil (...) Men man kan godt komme nogen steder uden en uddannelse, man behøver jo ikke at skulle have en eller anden flerårig uddannelse bare for at komme videre i samfundet. Men det er tabubelagt det der med ingen uddannelse, folk bliver overraskede. Hvis det var i dag, så havde jeg nok taget en uddannelse. Som en sikring. Det er også vigtigt udadtil. Men ikke i hverdagen (...) Dovne Robert og dem, dem nævner de jo godt nok, men de nævner ikke dem, som ingen uddannelse har, som godt kan klare sig selv og giver noget til samfundet" (Dreng, Hobro).

"Jamen jeg har ikke noget ønske om at deltage i det danske uddannelsessystem, altså jeg synes at de sidste ting jeg har været

med i, det har været... Jeg har det meget bedre uden for... altså jeg kan sagtens klare mig selv” (Dreng, Thisted).

Som vi tidligere har vist, er der en overvægt af drenge blandt de unge, som ikke ønsker mere uddannelse, samt en overvægt af drenge blandt dem med de mest traditionelle kønsopfattelser. Der er med andre ord noget, der kan pege i retning af de diskussioner, der har været de seneste år, hvor især unge drenge er blevet italesat som en problematisk gruppe. Umiddelbart kunne man jo sige, at så længe de har et arbejde, er det i virkeligheden uproblematisk, at de ikke har ambitioner om at tage en uddannelse. Men der er en risiko for, at de mister deres arbejde, og at de som ufaglærte kan få svært ved at finde et nyt, hvilket vil betyde, at de på senere tidspunkt kan blive en del af en marginaliseret gruppe, som får svært ved at klare sig selv rent økonomisk. Denne problematik nævnes også af de professionelle i fokusgruppeinterviewene:

”Drengene de er nødt til at komme på banen nu - for nogle år siden, før krisen, der kunne de jo faktisk gå ud af 9. klasse og få sig et eller andet håndværkerjob, specielt i de mindre byer ikke, og så blive hængende i det og aldrig få nogen uddannelse, men det kan de jo ikke længere” (Studievejleder, STX/HF).

”Ja, nu er de presset ud i det, at nu skal de ind og have sig en EUD uddannelse - førhen har der været meget den der med, at ’jeg klarer mig selv, fordi jeg skal jo bare ud og tjene 20.000 om måneden’” (Studievejleder, HHT, HTX, EUD).

”Ja, med den der 95% regel, hvor man skubber alt for mange ud i vores system, og så får vi nogle af dem, som simpelthen ikke er parate til at gå i skole, og så løber man og skal skubbe rundt med dem, og spørge ’hvad er det, der er galt med dig’, hvor man førhen kunne sende dem ud til en eller anden bondemand og grave noget møg eller gå i lære hos en mekaniker” (Studievejleder, HHX, HTX, EUD, Jordbrugsudd.).

Citaterne peger på, at såvel de uddannelsespolitiske målsætninger om flere unge i uddannelse som den økonomiske krise med nedgang i bl.a. en række håndværksfag (traditionelt mandefag) og manglen på lærerpladser kan medvirke til, at flere unge (drenge) (tvungent?) orienterer sig mod uddannelsessystemet, men også, at det kræver flere særlige foranstaltninger, at få ’mindre boglige’ eller unge, som ikke er uddannelsesparate, gennem en uddannelse.

En sidste ting, som de unge selv peger på som en begrundelse for ikke at påbegynde en uddannelse, er, jf. tabel 3.7, spørgsmålet om uddannelsernes placering ift. de unges

bopæl. For såvel drengene som pigerne er der ca. 40 %, som angiver, at afstanden til uddannelsen er en vigtig eller meget vigtig faktor, som har afholdt dem fra at tage videre uddannelse^x. Det efterfølgende kapitel fokuserer specifikt på betydningen af geografiske afstande og pendling ifm. unges uddannelsesvalg.

KAPITEL 4:

STEDETS BETYDNING

Når drenge fra udkanten i mindre grad end piger rejser væk fra deres hjemstavn med henblik på at tage en uddannelse, handler det så om, at de i højere grad er knyttet til de steder, de bor; de aktiviteter man kan lave her, og de mennesker der bor der? Måske har drengene bare generelt en anden relation til de områder, de bor i end pigerne? Hvis det er tilfældet vil det kunne have en række implikationer for den måde, drenge og piger forholder sig til uddannelse på, og til måden, hvorpå de træffer uddannelsesvalg, eller - fravalg, samt deres tanker om fremtidigt arbejdsliv. Det er spørgsmål som disse, vi vil belyse og diskutere i nærværende kapitel.

Unge og stedtilknytning

Eksisterende forskning finder tendenser til, at drenge føler sig mere stedtilknyttede end piger. Lad os se på, hvordan stedtilknytning ser ud blandt de unge i spørgeskemaundersøgelsen på tværs af køn, uddannelsestype og bopælskommune. Af tabel 4.1 nedenfor kan vi se, at der ingen forskel er på, hvor tæt **drengene og pigerne** i undersøgelsen føler sig knyttet til Danmark (det nationale niveau). Der er til gengæld en svag tilbøjelighed til, at drengene føler sig mere knyttet til såvel det lokalområde de bor i, den by/kommune de bor, men også til Nordjylland som sådan (det lokale/regionale niveau). Forskellene er ikke voldsomt store, men det giver alligevel et overordnet indtryk af, at drengene har lidt flere følelser for det sted, de bor – hvad enten man med det forstår det præcise lokalområde, de er bosat i, eller den kommune/region, de hører til.

Én forklaring på kønsforskellene kan hænge sammen med, at drenge og piger ikke går på de samme uddannelser og måske derfor ikke har samme vilkår, hvilket igen kan have betydning for, hvor knyttet de føler sig til bestemte steder. Ift. den **nuværende type af uddannelse**, som de unge i undersøgelsen er i gang med er den primære forskel, at de elever, der går på EUD, er langt mere knyttet til Nordjylland (det regionale niveau), men også til Danmark, end de øvrige unge i undersøgelsen. En lidt mindre forskel findes, når vi ser på dét at være knyttet til Danmark (det nationale niveau). Til gengæld er der ingen

forskel i, hvor tæt knyttede eleverne på de forskellige uddannelser er til deres lokalområde eller by/kommune (det lokale niveau).

Tabel 4.1 Stedtilknytning fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune

Hvor tæt føler du dig knyt til...	% meget tæt knyttet til...			
	...lokalområde	...by/kommune	...Nordjylland	...Danmark
Køn	$p = 0.049$	$p = 0.004$	$p = 0.052$	$p = 0.901$
Drenge	24	23	29	35
Piger	21	18	26	35
Type af uddannelse	$p = 0.835$	$p = 0.144$	$p < 0.001$	$p < 0.001$
STX	22	19	24	34
HHX	24	19	21	31
HTX	22	20	26	31
EUD	22	24	41	44
Kommune	$p = 0.006$	$p = 0.007$	$p < 0.001$	$p = 0.002$
Morsø	22	18	15	38
Thisted	20	16	24	42
Brønderslev- Dronninglund	17	20	34	32
Frederikshavn (inkl Læsø)	18	15	29	33
Vesthimmerland	26	18	24	36
Rebild	21	15	32	33
Mariagerfjord	21	22	19	27
Jammerbugt	33	23	35	48
Aalborg	26	26	27	34
Hjørring	19	17	33	32

Et andet interessant aspekt ved tabel 4.1 handler om de forskelle, vi kan konstatere mellem elever, der er **bosat i forskellige dele af Region Nordjylland**. Hvad angår lokalområde er der tre kommuner, der skiller sig ud: Jammerbugt, Vesthimmerland og Aalborg, som alle tre har en lidt større andel af unge, som føler sig meget tæt knyttet til det lokalområde, de bor i. Når det kommer til tilknytningen til by/kommune er det primært Aalborg, der skiller sig ud ved at være den kommune, som flest af de unge føler sig meget tæt knyttet til. Dette er måske ikke så overraskende, givet at det at bo i en forholdsvis stor by som Aalborg måske mere appellerer til at angive en tilknytning til hele byen/kommunen, end hvis man bor i en mindre by på landet. De mest interessante forskelle finder vi dog, når det kommer til følelsen af at være knyttet til Nordjylland. Her fremgår det nemlig, at der er en klar intern differentiering i regionen mellem center og periferi. Således har Morsø og Mariagerfjord – dvs. to af de mest yderlige kommuner i regionen - den laveste andel af unge, som føler sig meget tæt knyttet til Nordjylland. Her er andelen kun hhv. 15% og 19%. Helt anderledes ser det ud for de unge, der bor i Jammerbugt og Brønderslev-Dronninglund kommuner – her er der hhv. 35% og 34% af de unge, som føler sig meget tæt knyttet til kommunen, hvilket også passer godt med, at disse to kommuner har en mere central placering i regionen.

Resultaterne i tabel 4.1 har dog den svaghed, at de er rent deskriptive og derfor ikke tager højde for, at der f.eks. er flere drenge end piger på EUD, at der i nogle af kommunerne er flere piger end drenge osv. I tabel 4.2 nedenfor har vi derfor lavet en samlet analyse af, hvad der har betydning for følelser af tilknytning til Nordjylland, hvilket gør det muligt at se eventuelle forskelle mellem piger og drenge, når der er taget højde for, at drengene oftere går på EUD, og at der er nogle forskelle ift. hvor i regionen, de er bosat.

Tabel 4.2 Følelser af tilknytning til Nordjylland. Ordinal logistisk regression. Odds ratio (95% sikkerhedsinterval)

	Bivariat	Fuldt justeret model
Køn		
Drenge	1.00	1.00
Piger	0.84 (0.74-0.97)	0.82 (0.68-1.00)
Alder		
Alder		1.01 (0.94-1.09)
Type af uddannelse		
STX		1.00
HHX		0.97 (0.82-1.14)
HTX		1.06 (0.84-1.34)
EUD		1.66 (1.22-2.28)
Kommune		
Aalborg		1.00
Thisted		0.54 (0.42-0.70)
Brønderslev-Dronninglund		1.27 (0.89-1.81)
Frederikshavn (inkl Læsø)		0.94 (0.61-1.43)
Vesthimmerland		0.72 (0.55-0.94)
Rebild		1.45 (0.98-2.14)
Mariagerfjord		0.66 (0.48-0.90)
Jammerbugt		1.11 (0.80-1.56)
Morsø		0.39 (0.24-0.64)
Hjørring		1.03 (0.71-1.48)
Familie vokset op i lokalområde		
Ingen		1.00
Far eller mor eller bedsteforældre		1.28 (1.10-1.49)
Begge forældre		1.19 (1.02-1.40)
Uddannelsesplaner		
Universitetsuddannelse		0.65 (0.54-0.78)
Alle andre planer		1.00
Depressionssymptomer		
Høj = flere depressionssymptomer		0.93 (0.91-0.97)
Kønsideologi		
Høj = mere traditionel kønsideologi		1.17 (1.11-1.23)
Kønnede karaktertræk		
Traditionelt maskuline karaktertræk		0.97 (0.96-1.00)
Traditionelt feminine		1.07 (1.04-1.08)

karaktertræk		
Sambostatus		
Alle andre		1.00
Bor alene		1.53 (0.85-2.75)
Bor med kæreste		1.68 (0.99-2.63)
*Tal i kursiv indikerer at p-værdien < 0.05. Standardafvigelse er beregnet sådan at der er taget højde for at eleverne ikke er samlet på individniveau men på klasseniveau og derfor er forbundet til hinanden i klynger.		

Helt grundlæggende viser tabel 4.2, at der er en lang række faktorer, som har betydning for, hvor tæt de unge føler sig knyttet til Nordjylland. Den kønsforskel, som vi fandt i tabel 4.1 – som viste at lidt flere drenge var meget tæt knyttet til regionen - er stadig til stede, selvom den ikke er helt signifikant ved et 5% sikkerhedsniveau ($p = 0.067$). Eleverne på EUD-uddannelserne er også hyppigere knyttet til regionen, mens der ingen forskel er mellem eleverne på de tre forskellige grene af gymnasiale uddannelser. Tabellen bekræfter også, at de, der bor i de mest perifere kommuner i regionen, i mindre grad føler sig knyttet til Nordjylland, i hvert fald når man sammenligner med Aalborg.

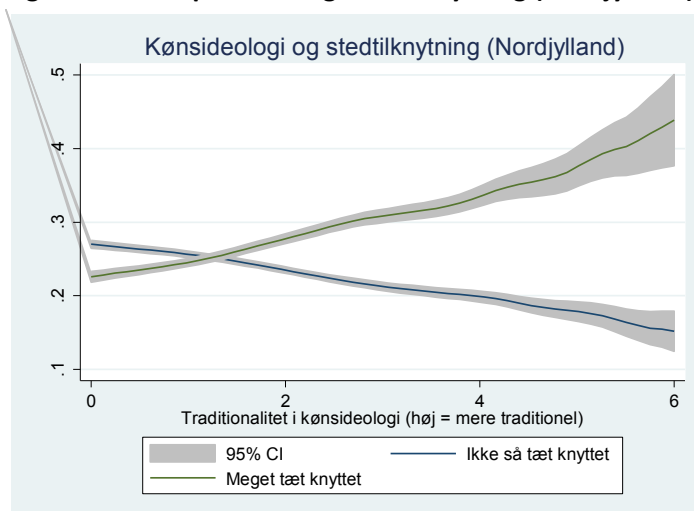
Men udover at se på disse sammenhænge har vi inkluderet en række yderligere variable, som kan tænkes at have betydning for den grad af tilknytning, som de unge føler til Nordjylland. For det første kan vi ikke overraskende konstatere, at de unge, der har **forældre eller bedsteforældre**, som er opvokset i det område, de unge bor i, føler sig mere knyttet til Nordjylland. At disse tætte familiemæssige relationer har stor betydning for de unges stedtilknytning, fremgår også af fokusgruppeinterviewene med de unge.

Vi kan også se, at de, der har **planer om at tage en universitetsuddannelse**, i mindre grad end dem der har andre planer (og som derfor i mindre grad forudsætter, at de flytter væk fra Nordjylland) føler sig knyttet til regionen. Om det er selve ambitionen om en akademisk uddannelse (og dermed et udtryk for de unges fremtidige socioøkonomiske status), eller om det er risikoen for at skulle flytte væk for at tage en uddannelse, som er den drivende kræft bag denne sammenhæng, kan vi ikke afgøre på baggrund af nærværende data, men begge hypoteser er plausible.

Hvis man ser på dem, der er **flyttet hjemmefra**, så er der også flere, som føler sig tæt knyttede til Nordjylland blandt de, der bor sammen med deres kæreste/partner, når man sammenligner dem med de, der bor hos forældre eller sammen med venner. Måske er det et udtryk for, at disse unge i virkeligheden er på vej ind i en anden livsfase som voksne og f.eks. er på vej til at stifte familie, og at dem, der gør det tidligt, også har mere traditionelle forestillinger om livet, og derfor også føler sig knyttet til Nordjylland. At sådanne traditionelle forestillinger om livet har betydning for graden af tilknytning bekræftes, når vi ser på de unges **kønsopfattelser**, og hvor traditionelle disse er. Jo mere

traditionelle forestillinger om mænd og kvinder, de unge har, desto mere knyttet til Nordjylland føler de sig. Det fremgår mere tydeligt af figur 4.1 nedenfor, hvor vi kan se, at andelen, der føler sig meget tæt knyttet til Nordjylland, stiger fra lidt over 20% blandt de, der tager størst afstand fra de traditionelle kønsopfattelser til mere end 40% blandt de, der er mest enige i disse forestillinger om mænd og kvinder. På samme sæt falder andelen, der føler ikke så tæt tilknytning til Nordjylland, fra ca. 28% til 13%, når kønsopfattelserne bliver mere traditionelle.

Figur 4.1 Kønsopfattelse og stedtilknytning (Nordjylland)

Som det blev nævnt i kapitel 1, er det en vigtig pointe i denne rapport at fastholde, at det i stedet for kun at fokusere på forskelle *mellem* drenge og piger, også er vigtigt at fokusere på de forskelle, der er *internt* i gruppen af hhv. drenge og piger. En del af forklaringen på kønsforskellene er nemlig begrundet i, at der er flere drenge, som har en mere traditionel kønsopfattelse. Dette indebærer ikke, at alle drenge er mere traditionelle, og at der ikke findes piger, som har sådanne traditionelle syn på køn. Det er også vigtigt at slå fast, at vi ikke argumenterer for, at det er kønsopfattelserne, som (kausalt) påvirker, hvor tæt knyttede eleverne er til Nordjylland. Sammenhængen skyldes formentlig snarere en mere overordnet tendens, hvor mere traditionelle syn på samfundet også betyder, at man er mere knyttet til den region, man bor i/det sted, man bor.

Laver man samme analyse som i tabel 4.2 men med tilknytning til det lokalområde, de unge bor i, finder man stort set de samme sammenhænge, dog med den forskel, at der ingen signifikante kønsforskelle er, at eleverne på HHX er de mest knyttede til lokalområdet, og at Aalborg kommune er den kommune, som færrest unge føler sig meget tæt knyttet til.

Sociale relationer og stedtilknytning

Én af de ting, som kan knytte en person til det område, vedkommende bor i, har at gøre med de mennesker, som bor i området – mennesker som man måske er i familie med, men også mennesker man blot indgår i relationer med, fordi man bor det samme sted og evt. vokser op sammen. Det er netop denne følelse, som to af de unge giver udtryk for i citaterne nedenfor, som begge stammer fra fokusgruppeinterviewene:

"Jeg tror, jeg er lidt mere stationær. Altså, jeg er rigtig, rigtig glad for, der hvor jeg bor, det område jeg bor i – og jeg er rigtig, rigtig glad for min familie. Altså, ikke bare min mor og far og søskende, men også længere ud af. Men altså, jeg ved ikke, hvis det bare var for de der tre-fire år en uddannelse tager, så ville jeg nok gøre det [flytte], men jeg ville helt sikkert vende snuden hjem igen, når det var overstået. Altså, det er jo næsten pinligt, men jeg er ved at dø, hvis jeg ikke har snakket med min mor i en uge altså. Så jeg kan godt forstå dem, der vælger ikke at flytte for en uddannelse" (Pige, under uddannelse)

"Jeg kender nogle, som ville noget med landbrug, men når de så skulle i praktik, så blev de nødt til at sove dernede, fordi der var så langt. Så det kan godt spille ind på, hvad man vælger – dét at man skal væk fra familien allerede nu. Så kan det være, at man siger, 'jamen mit andet valg var alligevel gymnasiet, så tager jeg det; det ligger her'." (Dreng, under uddannelse)

Jf. senere kan det omvendt også være forældrene, som ikke mener, at deres børn bør flytte langt hjemmefra, mens de stadig er meget unge, for at tage en ungdomsuddannelse. Interviewmaterialet viser desuden variationer blandt de unge: nogle fremhæver sociale relationer og ting, de har tilfælles med disse i deres lokalområde, mens andre enten ikke oplever at have så meget tilfælles med de mennesker, der bor i lokalområdet eller også forklarer deres ønske med at ville flytte med henvisning til, at veninderne og vennerne også flytter:

"Jeg har ikke så meget tilfælles med dem, jeg bor i samme område som, altså de folk i mit lokalområde, det er jo landmænd, og det er jo ikke lige det, jeg skal..." (Dreng, Hobro)

"Jeg har fået praktikplads i Aalborg, og jeg bor jo i her lidt uden for Hobro, så jeg skal jo til at flytte til Aalborg, men jeg vil da ærgre mig, hvis jeg flyttede fra mine veninder. Men de fleste er faktisk flyttet, så der er faktisk kun gamle mennesker tilbage (der grines,) så jeg flytter

nok også. De er jo flyttet alle sammen, så det ville ikke gøre mig noget” (Pige, bosat uden for Hobro)

Citaterne peger på tendenser til, at de unge flytter fra periferien, som eksisterende forskning også viser – og at dette kan have indflydelse på, om de tilbageværende unge vælger at blive i området eller flytter.

I tabel 4.3 nedenfor kan vi se unge i spørgeskemaundersøgelsens svar på en række udsagn om de mennesker, der bor i det lokalområde, de selv er bosat i. Denne tabel viser, at der er en sammenhæng mellem køn og vægtlægning af **sociale relationer**. Helt overordnet er der en stor grad af enighed i de positive udsagn om de sociale relationer. Mere end 6 ud af 10 drenge føler, at de har meget til fælles med dem, der bor i lokalområdet, og mere end halvdelen angiver, at de ville være ærgerlige over at skulle flytte væk. Samtidig er det interessant, at drengene generelt set er lidt mere positivt stemt over for de sociale relationer i lokalområdet, end det er tilfældet for pigerne. Dette er i direkte modstrid med, hvad den norske forsker Unn Doris Karlsen finder i sit studie af norske unge, hvor hun konkluderer, at ”værdier knyttet til sociale relationer og sociale netværk dvs. ’relationelle’ værdier betyder mere for piger end for drenge” (Karlsen 2011: 21)

Tabel 4.3. Holdninger til de sociale relationer i lokalområdet fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune.

Hvor enig er du i følgende udsagn?	% enige		
	<i>Jeg har meget til fælles med de folk, der bor i mit lokalområde</i>	<i>Det ville ærgre mig, hvis jeg blev nødt til at flytte væk fra de mennesker, der bor i mit lokalområde</i>	<i>Folk i mit lokalområde er meget villige til at hjælpe hinanden</i>
Køn	<i>p = 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.007</i>
Drenge	62	56	69
Piger	55	48	64
Type af uddannelse	<i>p = 0.001</i>	<i>p = 0.079</i>	<i>p = 0.679</i>
STX	58	50	67
HHX	66	54	66
HTX	50	52	70
EUD	58	56	67
Kommune	<i>p = 0.432</i>	<i>p = 0.005</i>	<i>p = 0.002</i>
Morsø	61	59	81
Thisted	57	45	70
Brønderslev-Dronninglund	59	55	65
Frederikshavn (inkl Læsø)	56	50	67
Vesthimmerland	57	57	70
Rebild	67	60	67

Mariagerfjord	62	54	74
Jammerbugt	63	63	70
Aalborg	59	50	61
Hjørring	54	47	66

Der er ikke nogle entydige forskelle i, hvordan man ser på de sociale relationer, når man opgør det på tværs af de unges nuværende uddannelse. Den største forskel finder vi mellem de unge på HHX og HTX, hvor færrest blandt de sidstnævnte er enige i, at de har meget til fælles med de mennesker der bor i deres lokalområde, mens det er tilfældet for 66% af de unge, der går på HHX. Der er heller ikke nogen entydige forklaringer på de forskelle, der er i stillingtagen til de sociale relationer på tværs af de unge fordelt på de kommuner, de bor i. Det er måske ikke så overraskende, at de unge, der bor i Aalborg, som er klart den største kommune i regionen i mindre grad er enige i, at folk i lokalområdet er villige til at hjælpe hinanden, mens det er de unge på Morsø, der er mest enige i det udsagn. Der er dog en vis tendens til, at de unge fra Jammerbugt kommune føler sig mere knyttede til området og dem, der bor der, konsistent på tværs af de spørgsmål, vi har undersøgt indtil videre (og som vi skal se i kapitel 6, har deltagerne bosat i Jammerbugt kommune også i gennemsnit boet på det sted, de gør nu i længere tid, end deltagerne fra de andre kommuner). Hvad det skyldes, vil vi undlade at gisne om.

Af tabel 4.4 nedenfor fremgår en række interessante sammenhænge, der er med til at uddybe nogle af de sammenhænge, vi allerede så i det forrige afsnit vedr. de mere abstrakte aspekter ved stedtilknytning. Igen er der en større andel af **drengene**, som ville ærgre sig, hvis de skulle flytte væk fra det område, de bor i, mens der ingen nævneværdige forskelle er på tværs af kommunerne (på nær Morsø, hvor en markant lavere andel ser sådan på de sociale relationer i lokalområdet) eller de forskellige uddannelsestyper. Til gengæld falder andelen med **alderen** - måske fordi at jo ældre de unge bliver, desto tættere er de på det tidspunkt, hvor de skal vurdere evt. videre uddannelse eller at finde sig et job, hvorfor de mere idealistiske begrundelser, man kan have, når man stadig er midt i et forløb bliver overtrumpet af en nødvendighedslogik. Det kan også meget vel være det, der ligger bag, at de der har planer om at tage en universitetsuddannelse, ikke i samme grad ville ærgre sig, fordi de alligevel (for langt de fleste personers vedkommende) vil være tvunget til at flytte væk, hvis de ikke skal have for langt til uddannelsen.

Tabel 4.4 'Ville ærgre mig over at flytte væk fra mennesker i lokalområdet'. Ordinal logistisk regression. Odds ratio (95% sikkerhedsinterval)

	Bivariat	Fuldt justeret model
Køn		
Dreng		1.00
Piger		0.69 (0.56-0.86)

Alder		
Alder		0.83 (0.78-0.90)
Type af uddannelse		
STX		1.00
HHX		1.12 (0.93-1.36)
HTX		0.90 (0.61-1.34)
EUD		1.21 (0.85-1.71)
Familie vokset op i lokalområde		
Ingen		1.00
Far eller mor eller bedsteforældre		1.28 (1.09-1.50)
Begge forældre		1.55 (1.29-1.87)
Antal år på nuværende bopæl		
Stigende år		1.02 (1.01-1.03)
Uddannelsesplaner		
Universitetsuddannelse		0.72 (0.60-0.88)
Alle andre planer		1.00
Kønsideologi		
Høj = mere traditionel kønsideologi		1.12 (1.04-1.20)
Sambostatus		
Alle andre		1.00
Bor alene		2.13 (1.46-3.17)
Bor med kæreste		2.16 (1.61-2.91)
Kontakt med naboer		
Aldrig		1.00
Sjældnere < måned		1.46 (1.18-1.82)
1-3 pr måned		1.71 (1.34-2.18)
Ca. 1 gang om måneden		1.82 (1.34-2.48)
Flere dage om ugen		2.18 (1.64-2.90)
*Tal i kursiv indikerer at p-værdien < 0.05. Standardafvigelse er beregnet sådan at der er taget højde for at eleverne ikke er samlet på individniveau men på klasseniveau og derfor er forbundet til hinanden i klynger.		

Ellers viser resultaterne en række positive sammenhænge – ikke overraskende forholder det sig sådan, at jo mere man har investeret i relationerne i lokalområdet, desto mere vil man ærgre sig hvis man skulle flytte væk. For de, der har **forældre, der er vokset op i området**, er odds'et 1.5 gange så stort, som for dem, der ikke har sådanne familiemæssige forbindelser til lokalområdet. På samme vis forholder det sig med de, der bor alene (og derfor må være flyttet hjemmefra) og dem, der bor sammen med deres kæreste – i begge tilfælde er det oplagt at forestille sig, at de har brugt tid og kræfter på at skabe relationer til dem, der bor i området, hvorfor det at flytte ville fjerne grundlaget for disse relationer. Det giver sig også udslag i, at jo mere **kontakt man har til naboer** i det område, man bor, desto højere sandsynlighed for at ville ærgre sig over at skulle flytte. For de, der er sammen med naboer hver uge, er odds'et mere end dobbelt så stort sammenlignet med dem, der aldrig er sammen med naboer. Slutteligt viser resultaterne også, at **jo længere tid man har boet i området**, desto større er sandsynligheden for at ville ærgre sig over at skulle flytte.

Som det også var tilfældet med graden af tilknytning til Nordjylland, er der også en sammenhæng mellem mere traditionelle **kønsopfattelser** og ærgrelse over at skulle

flytte væk fra de mennesker, der bor i lokalområdet. En mulig forklaring på dette kunne være, at de, der har et sådant mere traditionelt syn på livet, også i højere grad prioriterer samvær med de personer, der bor i lokalområdet. I hvert fald viser supplerende analyser, at jo mere traditionelle kønsopfattelser, man har, desto mere kontakt har man med naboerne i det lokalområde, hvor man bor – og så er det jo ikke så mærkeligt, at man ville ærgre sig over at flytte væk derfra.

Fokusgruppeinterviewene med de unge viser, at sociale relationer i ens lokalområde også kan være en ressource – en form for social kapital, jf. også kapitel 2. Nogle unge fortæller således, at det at kende folk i lokalområdet kan have positiv betydning for ens muligheder for at finde job eller at man via sit netværk kan trække på den viden, og de indsigter andre personer, man har en eller anden form for relation til, har.

"Jeg har også søgt en masse arbejde nu her, og jeg har ikke rigtig haft held med det endnu, men jeg tror bare, sådan er det alle steder... Jeg tror, det er nemmere at komme ind et sted, man er kendt, end det er i en ny stor by, fordi her ved man sådan lidt, hvor de mangler, og her kan nogen få en ind eller sådan noget. Så jeg ville ikke flytte pga. arbejde eller sådan noget, så vil jeg hellere søge arbejde i mit lokalområde" (pige, under uddannelse, Hobro).

En ung pige fra undersøgelsen, som har et lille barn, fremhæver også, at hendes forældres hjælp med at hente barnet i daginstitution, mens hun selv er i praktik i en anden by, giver hende en vis tiltro til, at hun kan gennemføre den professionsuddannelse, som hun drømmer om. Også flere af de unge, som har sociale eller personlige problemer, giver udtryk for, at familien er en ressource, de kan trække på. At den tætte forbindelse til familien dog til tider samtidig kan opleves som en binding ift. det at flytte for at få en uddannelse beretter en ung mand om på denne måde:

"Altså jeg kunne godt flytte væk, men jeg er afhængig af min familie, det er jeg sgu, det er en ekstrem tryghedsting at have hele familien inden for en tæt radius. Og det er jo positivt på en måde - omvendt er det jo skønt ikke at være så afhængig på en eller anden måde" (Dreng, Hjørring).

Dette citat viser, at særligt unge bosat i periferare områder og med stærke relationer til mennesker her, kan føle ambivalens i et samfund, hvor retorikker om mobilitet, uafhængighed og 'frie valg' er dominerende ifm. unge og uddannelse.

Fritidsmuligheder og tilknytning til steder

Én af de ting, som steder bliver vurderet på, handler naturligt nok om de fritidsmuligheder, der er til stede på dette sted. Hvis der er naturskønne områder, bliver det nemmere at gå en tur, at tage på fisketur eller at ride på sin hest, og hvis det er en større by, er der måske til gengæld mange butikker, man kan handle i, cafeer man kan gå på eller et mere varieret udbud af sportsaktiviteter.

I fokusgruppeinterviewene fortæller de unge, såvel piger som drenge, at de fritidsmuligheder, der er i deres lokalområde betyder noget for deres tilknytning til stedet og for deres tanker om på sig om at flytte eller at blive. Nogen af de unge, der er bosat i udkanten, giver udtryk for, at de synes, der er for lidt at lave, mens andre fremhæver fordelene ved at bo på landet:

"Det der med at bo inde i en by, det er ikke mig, men jeg er så også vokset op på et lille nedlagt landbrug. Jeg kunne nok godt finde på at bo i en eller anden forstad, hvor der var nogle gode togforbindelser, også fordi at det er meget billigere at bo sådan et sted, end det er at bo inde midt i Aarhus eller Aalborg" (Pige, Hobro).

"Jeg kan utrolig godt lide at bo ude på landet, fordi jeg kan godt lide at være ude i naturen, så på den måde ville jeg nok være træt af at flytte ud for at få mig en uddannelse inde i byen og bo i en lille lejlighed, jeg ville synes at det var rigtig træls (...) men jeg ville jo selvfølgelig stadig have muligheden for at kunne tage en bus ud i en skov altså og stadigvæk også have muligheden for at flytte retur på landet..." (Dreng, Hjørring).

Selvfølgelig er fritidslivet ikke det eneste, der er vigtigt ift. vurderingen af det område, man bor i, for det betyder også en del, fortæller de unge, om de kan finde et arbejde, hvor langt der er til en uddannelsesinstitution og - alt afhængigt af livsfase - også om man kan søge læge, gå i skole og finde daginstitutionspladser i området.

I tabel 4.5 nedenfor har vi listet en række forskellige karakteristika ved lokalområdet, som er relevante for unge mennesker - f.eks. muligheder for en 'spændende fritid', 'uddannelsesmuligheder', 'fritidsjobs' mm. Det overordnede billede af de unges forhold til mulighederne i deres lokalområde viser, at lidt flere **piger end drenge** er enige i de kritiske udsagn: flere piger synes, at der er få muligheder for spændende fritid, for at finde et fritidsjob og for at tage på indkøb – og de er også lidt mere kritiske ift. mulighederne for at finde sig en kæreste i området. Nogle af disse forskelle handler formentlig om de forskelle i interesser, som findes hos hhv. piger og drenge. Der er

ingen kønsforskelle i synet på uddannelsesmuligheder – 40% angiver således, på tværs af køn, at der er for få uddannelsesmuligheder i deres lokalområde. Dette pointeres også, af nogle af de unge i fokusgruppeinterviewene – en dreng siger eksempelvis: *”Der mangler muligheder her i Hjørring, synes jeg. Fx sådan noget som – altså, min kæreste er jo flyttet til Holstebro for at komme ind som fysioterapeut. Og vi var ellers lige flyttet sammen, men nu bor hun så dernede. Det er da lidt træls.”* Som citatet viser, jf. også indledningen, kan manglende uddannelsesmuligheder i lokalområder og udflytning på grund heraf, også medføre udfordringer ift. par- og familiedannelse.

Der er næsten ingen forskelle i synet på mulighederne i lokalområdet i spørgeskemaundersøgelsen på tværs af **uddannelsestyperne**: for de 9 udsagn om mulighederne er der signifikante forskelle for to af dem, nemlig ift. spørgsmålet om fritidsjobs, hvor eleverne på STX og især HHX er mere kritiske, end dem der går på EUD, og ift. udsagnet om andelen af unge i det område de bor, hvor en større andel af eleverne på EUD oplever, at der er få på deres egen alder.

Tabel 4.5 Syn på muligheder i lokalområdet fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune.

	% enige i					
	<i>Få muligheder for fritids- aktiviteter</i>	<i>Få muligheder for uddannelse</i>	<i>Få muligheder for fritidsjob</i>	<i>Få butikker og indkøbs- muligheder</i>	<i>Få på egen alder</i>	<i>Svært at finde en ordentlig kæreste</i>
Køn	$p = 0.009$	$p = 0.292$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p = 0.065$	$p = 0.006$
Dreng	42	39	43	29	18	24
Piger	48	41	52	36	21	29
Type af udd.	$p = 0.158$	$p = 0.102$	$p = 0.002$	$p = 0.541$	$p < 0.001$	$p = 0.422$
STX	44	38	49	33	17	26
HHX	45	37	53	33	18	28
HTX	41	42	41	31	24	27
EUD	49	44	43	30	25	30
Kommune	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p = 0.001$	$p < 0.001$	$p = 0.001$	$p = 0.260$
Morsø	45	51	56	52	23	27
Thisted	54	51	49	35	27	30
Brønderslev- Dronninglund	50	52	46	31	22	29
Frederikshavn (inkl Læsø)	45	51	47	35	24	30
Vesthimmerland	51	35	56	35	19	25
Rebild	39	26	45	36	12	21
Mariagerfjord	39	36	45	37	15	24
Jammerbugt	46	52	48	35	19	30
Aalborg	38	27	39	19	16	24
Hjørring	51	43	53	38	25	30

Der er også markante forskelle i andelen af unge, der er enige i de kritiske karakteristika af de områder de bor i på tværs af deres **bopælskommuner**. Ikke overraskende er de unge fra Aalborg Kommune dem, der er mindst kritiske, mens de unge fra Morsø til gengæld er mest kritisk. Forskellene i vurderingen er størst, når det kommer til butikker og indkøbsmuligheder (procentdifference på 33 mellem top og bund), mens den er mindst for udsagnet om at finde en ordentlig kæreste (pdi: 9).

Når der bliver set ned på det sted, man bor

Indtil nu har vi fokuseret på, om de unge oplever, at det område, de bor i, giver mulighed for at kunne identificere sig positivt både med de andre mennesker, der bor i området og de muligheder der er for at arbejde, studere og bruge sin fritid på en ønskværdig måde. Men stedtilknytningen eller manglen på samme kan også hænge sammen med mere negative overvejelser, der er påvirket af den måde, andre ser på det område, man bor i – jf. også kapitel 3.

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen bedt de unge angive, om de oplever negative konnotationer forbundet med det sted, de bor. Tabel 4.6 nedenfor angiver andelen af de, der er enige i udsagnet 'mange ser ned på det område, jeg bor i', opdelt på tværs af køn, uddannelsestype og bopæl. Som det fremgår af tabellen, er der en større andel af **pigerne** som er enige i udsagnet om den oplevede stigmatisering: næsten hver tredje pige oplever, at mange ser ned på det område, de bor i – mens det er lidt under hver fjerde blandt drengene. Som vi skal se i kapitel 5, er dette særligt interessant i lyset af, at drengene faktisk bor længere fra deres uddannelsessteder end pigerne, så forklaringen kan ikke alene være, at pigerne bor andre steder end drengene. Den kan i stedet hænge sammen med, at pigerne måske er mere påvirkede af det territoriale stigma jf. kapitel 2 - måske ikke mindst fordi de i mindre grad end drengene finder positive ting at identificere sig med i lokalområdet.

Tabel 4.6 Oplevet stigmatisering ved lokalområde fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune.

<i>Mange ser ned på det område, jeg bor i</i>	<i>% enige</i>
Køn	<i>p = 0.001</i>
Dreng	24
Piger	30
Type af uddannelse	<i>p = 0.323</i>
STX	28
HHX	28
HTX	23
EUD	26
Kommune	<i>p < 0.001</i>
Morsø	62

Thisted	37
Brønderslev-Dronninglund	29
Frederikshavn (inkl Læsø)	28
Vesthimmerland	25
Rebild	17
Mariagerfjord	19
Jammerbugt	32
Aalborg	20
Hjørring	30

Af tabellen kan vi også se, at det ikke umiddelbart har nogen betydning for oplevelsen af territorial stigma, hvilken **uddannelse de unge går på** (selvom det faktisk er tilfældet, når man ser på den multivariate analyse, vi præsenterer i tabel 4.7 nedenfor). Ift. unge berørt af territorial stigma **på tværs af kommunerne** i regionen er det Morsø kommune, hvor flest unge (62%) er enige i, at mange ser ned på det område, de bor i. I modsætning til nogle af de øvrige kommuner er der altså tilsyneladende ikke nogen områder i denne kommune, som er forskånet disse negative konnotationer. Og det er interessant for ift. de øvrige kommuner er det værd at bemærke, at der er store interne forskelle i kommunerne, ift. hvor attraktivt det er at bo forskellige steder. Eksemplet der blev nævnt i kapitel 2 med Aalborg Øst, illustrerer jo, hvordan det at bo i Aalborg Kommune både kan involvere territorial stigma f.eks. for de der bor i Aalborg Øst. Men samtidig er der andre områder i kommunen (fx Hasseris), hvor der ikke er sådanne negative konnotationer forbundet med.

Tabel 4.7 Oplevet stigmatisering af lokalområde. Ordinal logistisk regression.

	Bivariat	Fuldt justeret analyse
Køn		
Drenge		1.00
Piger		1.26 (1.08-1.48)
Alder		
Alder		1.04 (0.98-1.10)
Type af uddannelse		
STX		1.00
HHX		0.93 (0.74-1.16)
HTX		0.77 (0.59-1.00)
EUD		0.78 (0.61-0.99)
Kommune		
Aalborg		1.00
Thisted		2.62 (1.95-3.52)
Brønderslev-Dronninglund		1.27 (0.90-1.78)
Frederikshavn (inkl Læsø)		1.27 (0.94-1.73)
Vesthimmerland		1.20 (0.89-1.62)
Rebild		0.81 (0.57-1.16)
Mariagerfjord		1.01 (0.76-1.35)
Jammerbugt		1.26 (0.89-1.78)
Morsø		6.40 (4.21-9.74)
Hjørring		1.52 (1.17-1.97)
Pendling		

Pendler ikke i regionalbus		1.00
Pendler i regionalbus		1.66 (1.40-1.97)
Afstand til skolen		
I kilometer		1.01 (1.00-1.02)

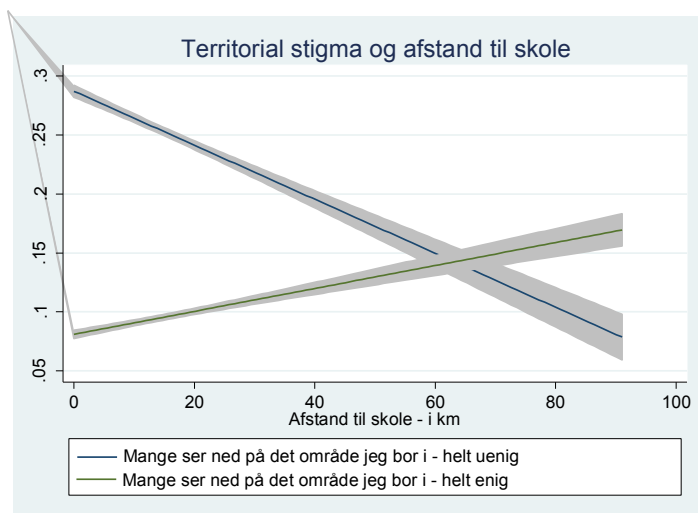
Resultaterne i tabel 4.7 ovenfor viser, hvad der samlet set har betydning for at opleve, at det område, man bor i, bliver set ned på af andre. Det fremgår tydeligt, at sandsynligheden for at opleve dette, er større for piger end for drenge, selv når man tager højde for forskelle i alder, hvilken uddannelse de unge går på, hvor de bor, mm. En del af forskellen kan dog forklares ved, at pigerne har lidt flere symptomer på depression end drengene, og at førstnævnte generelt har et dårligere selvværd – når der tages yderligere højde for disse ting, er forskellen ikke længere signifikant, og den er også meget mindre (OR: 1.09). Det er dog umuligt i denne analyse at afgøre, om det er oplevelsen af stigmatisering ved det område, man bor i, som påvirker især pigernes psykologiske velbefindende og selvværd, eller om de, der ikke har det så godt med sig selv, er mere tilbøjelige til at vurdere, at andre ser ned på området.

Et andet interessant aspekt ved tabel 4.7 er at det i højere grad er eleverne på de alment gymnasiale **uddannelser**, som oplever stigmatiseringen, mens den er langt mindre udtalt hos de unge på EUD og HTX. Måske hænger det sammen med de fremtidsplaner, de to grupper har, hvor STX'erne i højere grad orienterer sig mod et liv et andet sted, end der hvor de potentielt bor lige nu, fordi de, for at få en erhvervskompetencegivende uddannelse, må søge mod større byer og derfor er mere bevidst om, at være bosiddende i et udkantsområde. Der er også meget store **regionale forskelle** i oplevet stigmatisering, selv når der er taget højde for, at det kan være forskellige unge, der bor i kommunerne. Morsø har en meget kraftigt forhøjet sandsynlighed for at opleve stigmatisering; her er odd'set mere end 6 gange højere, end for de unge, der bor i Aalborg kommune – men de unge, der bor i Thisted og Hjørring oplever også i højere grad at blive set ned på. Det er dog ikke kun den kommune, man bor i (og dermed indirekte et udtryk for forskelle imellem center og periferi i Region Nordjylland set overordnet), der har betydning for, hvor stor sandsynligheden er for at opleve territorial stigma: afstanden fra ens bopæl og til det uddannelsessted, man går på, har også en selvstændig betydning. Da vi ikke har spurgt ind til, hvem det er som ser ned på det område, de unge bor i, kan vi kun spekulere over de mekanismer der er på spil – men måske er sammenhængen udtryk for, at der også internt på de enkelte uddannelsessteder er en bevidsthed om, at nogle unge bor i områder, som er langt mere perifere ift. skolen. Det understøttes af, at de unge, der transporterer sig selv vha. regionalbus, har et højere odds for at opleve, at det område, de bor i, bliver set ned på - selv når der er taget højde for både bopælskommune og afstanden til skolen. At være afhængig af offentlig transport har således også negative konsekvenser - måske fordi det

er minder én om, at man bor et afsides sted, og at ens handlemuligheder derfor er begrænsede. Denne pointe vender vi tilbage til i næste kapitel.

Figur 4.2 nedenfor illustrerer resultaterne i tabel 4.7 lidt mere konkret - vi kan her se, at de, der er helt uenige i udsagnet om, at mange ser ned på det område, de bor i, falder fra lidt under 30% for de, der bor meget tæt på skolen (indenfor et par kilometer) til mindre end 10% for de, der bor mere end 80 km fra deres uddannelsessted. På samme vis stiger andelen, som er enige fra ca. 7 til 15%.

Figur 4.2 Territorial stigma og afstand til uddannelsessted

KAPITEL 5

GEOGRAFISKE AFSTANDE OG PENDLING

I dette kapitel ser vi nærmere på, hvilken betydning og konsekvenser, det kan have, når man som ung bor langt fra de forskellige uddannelsesinstitutioner og derfor bliver nødt til at pendle i lang tid hver dag for at komme til og fra uddannelsen. Vi undersøger således, hvad geografiske afstande og pendling betyder for unges uddannelsesvalg, fravalg eller frafald – og dette med fokus på de eventuelle forskelle, der er at finde mellem unge piger og drenge. Kapitlet falder i to dele, hvor første del giver en beskrivelse af, hvor langt de unge i undersøgelsen har fra bopæl til uddannelsessted og hvorvidt der er forskelle i afstanden på tværs af køn, uddannelsestype og bopælskommune. Endvidere beskrives det, hvilke transportmidler de unge anvender og hvor lang tid, de bruger på pendling. Anden del af kapitlet går et skridt videre og ser nærmere på, hvilke konsekvenser pendling kan have for de unge.

Afstande, pendling og transport

Hvis vi kaster et blik på, hvor langt de unge har fra bopæl til uddannelsessted, og hvorvidt der er forskelle i afstanden på tværs af køn, uddannelsestype og bopælskommune, så ses det i tabel 5.1 nedenfor, at drenge pendler mere end piger – og det er også gældende, når der tages højde for den ulige fordeling i køn, der er på de forskellige typer af uddannelser (f.eks. at der er en overvægt af drenge på EUD, som jo er den uddannelsestype, hvor afstanden fra bopæl til uddannelsesinstitution er størst). Det giver sig også udslag i, at der ikke er nogen nævneværdig forskel i afstanden til det *nærmeste* uddannelsessted for de to køn: at der er forskel mellem de to køns pendlingsafstand skyldes altså primært, at de vælger forskellige uddannelser, og at uddannelsesinstitutionerne ikke er placeret jævnt over hele regionen.

Denne pointe ses også tydeligt ved, at der er en markant forskel i afstanden til det nærmeste uddannelsessted, når man sammenligner for de unge i de forskellige kommuner: unge i Aalborg Kommune har i gennemsnit kortest til den nærmeste erhvervsuddannelse (ca. 5 km), mens unge fra Jammerbugt kommune i gennemsnit har næsten 10 km længere.

Tabel 5.1. Pendlingsafstande fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune og primært transportmiddel.

	Afstand i km fra bopæl til <i>nuværende</i> uddannelsessted	Afstand i km fra bopæl til <i>nærmeste</i> uddannelsessted (uanset type)
Køn		
Drenge	16,5	9,8
Piger	12,6	9,3
Type af uddannelse		
STX	10,4	8,7
HHX	13,8	10,4
HTX	19,8	10,3
EUD	23,7	10,6
Kommune		
Jammerbugt	24,9	14,1
Frederikshavn (inkl Læsø)	22,3	12,2
Vesthimmerland	16,0	12,0
Brønderslev- Dronninglund	15,3	6,1
Mariagerfjord	15,0	12,5
Morsø	14,7	8,3
Thisted	14,5	12,2
Hjørring	14,0	9,3
Rebild	13,2	9,0
Aalborg	8,5	5,2
Primære transportmiddel		
Går	6,8	3,3
Cykler	4,1	2,5
Bybus	10,6	7,8
Regionalbus	19,7	14,3
Bil	17,5	10,3
Knallert/Scooter	15,5	9,0
Motorcykel	17,2	10,1
Tog	26,7	16,6

Tidligere forskning bekræfter da også, at der er en sammenhæng mellem køn og transport, hvor mænd ofte rejser længere end kvinder, men hvor kvinder oftere benytter offentlig transport, mens mænd foretrækker at rejse med bil (Christensen 2007). Når vi ser nærmere på, hvilke transportmidler hhv. drengene og pigerne i vores undersøgelse benytter, ser vi også, at flere drenge end piger pendler med bil eller andre motorkøretøjer (fx knallert og motorcykel). Forskellen er som forventet endda større for de unge, som er over 18 år (og derfor har mulighed for selv at have et kørekort), hvor næsten 40% af drengene angiver at bruge i bil som det primære transportmiddel til uddannelsesstedet, mens det gælder 30% for pigerne.

Tabel 5.2 Transportmidler ifm. pendling til uddannelse

	% der overhovedet benytter transportmidlet		% der benytter transportmidlet som det primære	
	Drenge	Piger	Drenge	Piger
Går	28	34	9	11
Cykler	34	41	15	17
Bybus	29	31	11	12
Regionalbus	35	41	25	28
Bil	59	55	28	21
Knallert/ Scooter	13	7	4	2
Motorcykel	2	1	0	0
Tog	10	12	5	6
Andet	2	2	2	2

At der er en sammenhæng mellem køn og transport får vi også bekræftet i fokusgruppeinterviewene med de professionelle, der dagligt arbejder med unge. En forklarer det således:

"Jeg oplever mange drenge, der når de når 16 – 17 års alderen, så siger de: Det der med at tage bus, det gider de ikke rigtig, men når de bliver 18, så kan de komme af sted, fordi så har de et kørekort og så kan de køre selv... Jeg vil så sige til deres forsvar, at hvis de først finder noget, som de brænder for (...), så er de mobile, så skal de nok tage fx til Aalborg. Altså, hvis de har en bil og slipper for bussen" (UU-vejleder, UU Thy).

Citatet bekræfter meget præcist, hvad tidligere forskning også har fremhævet, nemlig at opfattelsen af bestemte transportmidler er meget påvirket af, hvilket køn man tilhører. Idéen om at rejse med bil, samt den frihed og bevægelse, der er associeret med bilen, knyttes ofte til den maskuline identitet (Christensen 2007). En sådan tilknytning synes ifølge citatet at eksistere hos de unge drenge, der, hvis de har mulighed for at benytte en bil, tilsyneladende bliver mere mobile.

Endvidere kan vi ud fra tabel 5.1. (jf. tidligere) se, at der er en klar geografisk forskel i, hvor langt de unge har at pendle – her er det væsentligt at fremhæve, at det ikke helt entydigt er unge i udkantsområderne, som skal pendle længst, men det kan blandt andet hænge sammen med, at de, der bor i et yderområde, oftere vælger en ungdomsuddannelse, der er tættere på. Beck og Ebbensgaard (2009) konkluderer på lignende vis, at uoverensstemmelse mellem mødetidspunkter på uddannelser og bustider samt mangel på direkte busforbindelser er med til at besværliggøre transporten for de unge på selv kortere afstande, når der er tale om busruter i landdistrikter. Dette er netop de forklaringer, som vi også hører fra flere af de unge, når de selv skal uddybe

deres oplevelser med at pendle med regionalbusserne, jf. senere. De unge i undersøgelsen, der bor i centrum af regionen, Aalborg, er dem, der klart har den korteste pendlingsafstand fra bopæl til uddannelsesinstitution.

Mulige konsekvenser af pendling

De unge blev i spørgeskemaet også spurgt ind til, hvorvidt de oplevede at have forskellige depressionssymptomer, og når besvarelserne fra dette spørgsmål sammenholdes med pendlingstid i bus til og fra deres uddannelsesinstitution, finder vi en signifikant sammenhæng herimellem (se tabel 5.4 nedenfor) – og det er en sammenhæng, der stadig er signifikant, selvom der justeres for påvirkning fra andre relevante faktorer, så som eksempelvis hvorvidt de unge bor alene, om de har venner og hvor godt de klarer dig i skolen.

Tabel 5.4 Sammenhæng mellem pendling og depressionssymptomer. Ordinal logistisk regression.

	Odds Ratio (95 % Sikkerhedsinterval)
Køn	
Drenge	1.00
Piger	1.71 (1.32-2.21)
Alder	
Alder	1.12 (1.05-1.19)
Type af uddannelse	
STX	1.00
HHX	0.81 (0.68-0.97)
HTX	0.78 (0.64-0.95)
EUD	0.70 (0.50-0.98)
Pendling	
Pendler < 1 time – ikke i bus	1.00
Pendler < 1 time – i bus	1.12 (0.78-1.62)
Pendler > 1 time – ikke i bus	0.94 (0.79-1.13)
Pendler > 1 time – i bus	1.36 (1.14-1.63)

Når vi i fokusgruppeinterviewene taler med de unge om transport og pendling og hvordan de oplever det at køre i bus i lang tid til og fra skole, så svarer de også i overensstemmelse med, hvad tallene ovenfor viser. En ung mand, der er under uddannelse og som pendler langt hver dag, fortæller således:

"Man bliver helt sådan deprimeret (af at køre i bus, red.), og så når man kommer hjem, så ligger man sig til og sove, og så klokken 18 der får man aftensmad og hvis man skal lave lektier også, fx jeg træner hver dag og så er du først hjemme omkring 22, og så er dagen sådan

set slut, så du har slet ikke tid til andet.” (Dreng, under uddannelse, Hobro).

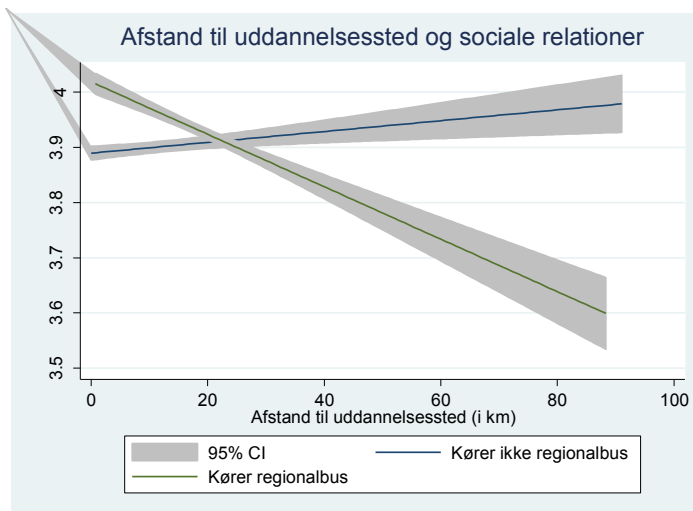
En anden uddyber påvirkningen af at pendle langt i bus således:

”Altså, det spiller en rolle det med transporttid. Jeg har en time i skole og en time tilbage, og det betyder også, at jeg så bliver nødt til at være en time længere oppe. Nu er det så meget flydende, hvornår jeg nu lægger mig til at sove, men det gør, at man bliver rigtig træt af ... hvad kan man sige... ikke af skolen som sådan, men af hele uddannelsen, altså skolegangen, den fysiske del. Fordi man tænker bare den der transport – en time frem og en time tilbage hver dag. Og det er jo endda den tætteste [uddannelsesinstitution, red.] jeg går på, fordi ved nogen af de andre, skulle jeg have skiftet bus. Så det havde nok også taget ca. en time til halvanden hver vej. Så transporten og tid på transport spiller en vigtig rolle, tænker jeg” (Dreng, under uddannelse, Hobro).

Således fremkalder de lange busture ofte tilstande som træthed og udmattelse hos de unge og dette i kombination med en mere generel følelse af uoverskuelighed i forhold til at overkomme selve uddannelsen. Sidstnævnte opstår netop på baggrund af tanker om, at den lange transporttid skal gennemgås dag ud og dag ind i meget lang tid. Således er pointen her ikke, at de unge direkte bliver deprimerede af at køre i bus, men mere at den lange transporttid i bus påvirker dem psykisk og mentalt i form af træthed, udmattelse og følelser af uoverskuelighed i forhold til hverdagen.

Et andet væsentligt aspekt, som lang transport i bus også har en indvirkning på, er kvaliteten af de unges sociale relationer. Ser vi nærmere på nedenstående figur 5.1 viser der sig nemlig en interaktionseffekt, hvor stigende afstand til uddannelsesstedet ganske svagt øger kvaliteten af forholdet til vennerne på skolen for dem, der ikke kører i regionalbus – men for dem der kører i regionalbus falder kvaliteten af forholdet til vennerne på skolen.

Figur 5.1 Afstand til uddannelsessted og forhold til venner.

Umiddelbart er afstanden i sig selv ikke en forhindring for at have et godt forhold til venner fra skolen, det er derimod væsentligt, hvorvidt de unge benytter regionalbussen eller ej. Flere af de unge sætter i fokusgruppeinterviewene også selv ord på denne problematik:

"Det er lidt træls, hvis nu at nogen for klassen eller uden for lige vil lave lidt hyggeaften, så skal man til at tænke på transport eller om ens forældre, de nu lige kan køre eller... Så det er i hvert fald træls."
(Pige, under uddannelse, Hjørring).

Citatet viser, at nogen unge bliver afhængige af transport – først og fremmest i forhold til den daglige skolegang, men også i forhold til at kunne dyrke venskaber med andre unge. En anden informant beskriver kompleksiteten i de sociale møder med klassekammerater uden for skoletiden således:

"... det har været et problem, når man bliver samlet i Frederikshavn, hvor vi bliver samlet, og der kommer unge, der bor mange forskellige steder. Altså, dem jeg snakker mest med, det er så én, der bor i Sæby og så én der bor Skagen, og så en der bor i Ravnshøj. Det er lidt svært nogle gange at få det til at passe sammen at så skal... det er ikke så tit, vi er i Frederikshavn sammen, men når vi så endelig er det, så skal den ene gå en time før, for så går den sidste bus måske eller... det gør det lidt mere besværligt" (Dreng, under uddannelse, Hjørring).

Således viser ovenstående citater, hvordan afhængighed af transport og varierende bustider er med til at sætte rammerne for det sociale samvær for nogle unge bosat i perifere områder. Ovennævnte synes dog at afspejle unge mennesker, der trods deres

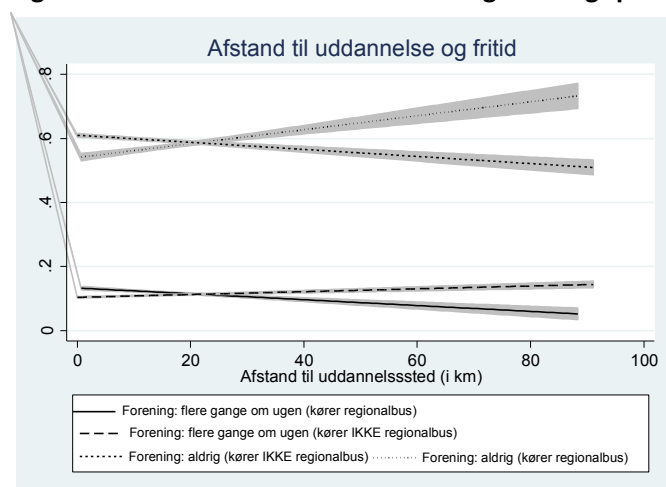
oplevelse af transportproblematikker som hindrende for samvær alligevel indfinder sig med forholdene, som de er. Dette er ikke tilfældet for alle unge. En ung pige, der er frafaldet sin uddannelse, oplever transportproblematikken som en direkte hindring for samværet med vennerne.

"... det lægger også et kæmpe pres på en, når man skal rejse langt. Altså, da jeg gik på skole i Aarhus, der stod jeg op kl. 04 for at komme af sted, og så var jeg først hjemme ved aftensmadstid. Jeg havde jo ikke tid til at se venner og sådan noget, og vennerne de betyder også en del, når du er under uddannelse... til også at holde dig oppe, og holde dig i gang og give dig et klap på skulderen. Det hjælper også ekstremt meget" (Pige, frafaldet uddannelse, Hobro).

Med citatet udtrykker pigen, hvordan vennerne for hende har en støttende funktion i forhold til at kunne gennemføre en uddannelse. Samtidig viser materialet os, at unge oplever transportproblematikkerne forskelligt. Beck og Ebbensgaard (jf. kapitel 2) henleder da også opmærksomheden på, at det ofte er de mest sårbare/udsatte unge, der ser vanskelighederne forbundet med lang transporttid og derfor lader sig skræmme heraf. Dette synes også at være tilfældet blandt de unge i vores undersøgelse, og i så fald kan transportproblematikken siges at være medvirkende til at fastholde den sociale ulighed, mellem de stærkeste og svageste i samfundet.

Når resultaterne viser, at transport med regionalbus har en negativ indflydelse på samvær med venner fra skolen, så kan man stille sig spørgende overfor, hvorvidt de unge så kompenserer for det manglende samvær med klassekammerater ved at deltage i andre sociale aktiviteter. Figur 5.2 nedenfor viser sammenhængen mellem afstand og regionalbuskørsel og sandsynligheden for at være aktiv i foreninger.

Figur 5.2 Afstand til uddannelsessted og tid brugt på foreningsarbejde

Ovenstående figur viser igen en interaktion mellem afstand og regionalbuskørsel, der fortæller, at ved stigende afstand i bus, så falder sandsynligheden for at være aktiv i foreninger og sandsynligheden for at være inaktiv stiger – og dette mens der ikke ser ud til at være nogen effekt af afstand, når man ikke kører i bus. Dette billede understøtter netop, at flere af undersøgelsens unge i fokusgruppeinterviewene giver udtryk for at opleve, at tid benyttet på transport går ud over deltagelse i forskellige fritidsaktiviteter. En dreng konkluderer, at uddannelse for ham er et spørgsmål om prioritering, når man bor langt fra uddannelsesstedet. Han siger således:

"... personligt tænker jeg nok, at når jeg har prioriteret det fra, så er det nok også fordi, jeg bor et sted, hvor hvis man skal have en fritidsaktivitet, så skal man 10 km væk, før man overhovedet kan begynde at lave noget. Så der er jeg selvfølgelig lidt låst ift. det. Men jeg tror meget, det er det med prioritering, altså om man prioriterer, at man skal lave sine lektier" (dreng, under uddannelse, Hobro).

Således oplever denne unge dreng, at transporttiden i sammenhæng med den tid, der, hvis man vil prioritere sin uddannelse, er nødvendig at afsætte til lektielæsning, er en hindring for, at han kan deltage i en fritidsaktivitet. En anden af undersøgelsens unge, der har valgt at holde fast i at være aktiv håndboldspiller, selvom han bor på landet, oplever det vanskeligt at få tid til at lave sine lektier. Samtidig påpeger han også en anden problematik, når han fortæller, at

"... jeg er først færdig 22.30 måske, og så skal jeg hjem og lave lektier til næste dag, der skal afleveres, og så har man ikke rigtig tid til at spørge om hjælp der kl. 22.30 – 00.00 om natten" (dreng, under uddannelse, Hobro).

Dette udsagn bekræfter vanskeligheden ved at være aktiv deltager i fritidsaktivitet og samtidig få skabt tid til lektieforberedelse. Ofte betyder det for drengen her, at lektier er sidste punkt på dagsordenen inden sovetid, hvor der ikke længe er mulighed for at få lektiehjælp fra eksempelvis forældre, hvilket kan have betydning for, hvorvidt den unge får den rette støtte til at gennemføre sin uddannelse.

Ofte oplever de unge, at andre har svært ved at forstå at afstand og pendling er et reelt problem. En pige, der er frafaldet uddannelse, og som har oplevet bustransporten som en hindring, forklarer:

"Jeg synes også bare, det er lidt latterligt med de kommentarer, folk nogle gange kommer med, når man kører bus, altså de der UU-

vejledere og sådan noget. Hvis det er, man brokker sig over [transporttiden, red.], så siger de bare, 'du kan lave lektier imens'. Jamen, hvem fanden kan skrive en stil, måske i hånden, i en bus, hvor vejen den går sådan her [viser bølgegang med hånden, red.]” (Pige, frafaldet uddannelse, Hobro)

”Der er svært at få lavet noget i bussen (red.). Hvis man skulle køre i tog, så ville man godt kunne. Jeg tager rimelig ofte til Aarhus. Jeg har en kæreste, der bor der, og der kan man godt nogle gange lave noget på vej i togene. Der har man ligesom også et bord og sådan noget” (Dreng, under uddannelse, Hobro).

”Jeg kender én, der går i 3. g på gymnasiet, hun formår at få forberedt sine ting i bussen, og formår at få brugt den der halve time oppe i klassen før de starter, men det kan jeg altså ikke tage mig sammen til” (Dreng, under uddannelse, Hobro)

Citaterne viser en frustration blandt de unge over afstande og pendlingstid som ofte bliver 'passiv' tid. Således kan vi med ovenstående bekræfte Beck og Ebbensgaard konklusioner om, at lang og besværlig transport stjæler fritid og forberedelsestid fra de unge, der pendler med regionalbus. Endvidere peger ovenstående resultater også på, at samme gruppe unge grundet afhængighed af transport fra tid til anden er udelukket fra socialt samvær med kammerater uden for skoletiden, hvilket givetvis er det, der afspejler sig negativt i kvaliteten af deres relationer til vennerne. Disse forhold i kombination med den ovenfor nævnte sammenhæng mellem pendling og depressionssymptomer, synes at sætte denne gruppe unge i en sårbar situation i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse. Derfor vil vi i det følgende se nærmere på, hvorvidt der er en sammenhæng mellem pendling og frafald.

Pendling – betydning for frafald eller fravalg?

Umiddelbart har lang pendlingsafstand ingen betydning for faktisk frafald fra uddannelsen i undersøgelsen, men ser vi på overvejelser om frafald fra uddannelsen set i forhold til pendling i regionalbus, så viser der sig et andet billede jf. tabel 5.5 nedenfor.

Tabel 5.5 Sammenhæng mellem pendling og frafaldsovervejelser. Logit

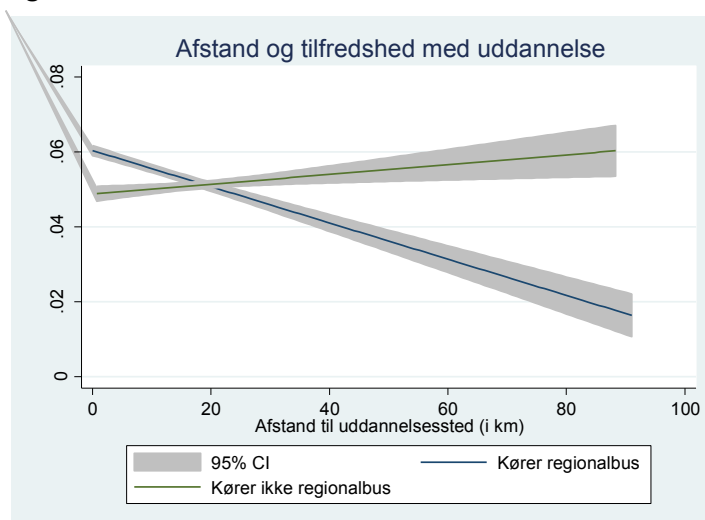
	Odds Ratio (95 % Sikkerhedsinterval)
Køn	
Dreng	1.00
Piger	0.39 (0.25-0.59)
Alder	
Alder	0.68 (0.58-0.80)

Type af uddannelse	
STX	1.00
HHX	0.57 (0.32-1.00)
HTX	1.04 (0.59-1.86)
EUD	2.59 (1.24-5.41)
Pendling	
Pendler ikke i bus	1.00
Pendler i bus	1.59 (1.14-2.22)
Fagligt niveau	
Dårligere fagligt niveau	2.62 (2.18-3.15)
Dumpet	
Ja flere gange	1.00
Ja en enkelt gang	0.43 (0.23-0.78)
Nej	0.30 (0.18-0.50)
Lever alene	
Lever ikke alene	1.00
Lever alene	2.93 (0.95-9.01)
Selvtillid	
Stigende selvtillid	0.94 (0.85-1.05)
Forhold til andre elever	
Høj = bedre forhold	0.63 (0.53-0.75)
Depressionssymptomer	
Høj = flere depressionssymptomer	1.22 (1.15-1.31)
Yderligere justeret for bopælskommune samt afstand til uddannelsessted	

Blandt de unge, der pendler i regionalbus, finder vi nemlig en større sandsynlighed for at overveje at droppe ud af den uddannelse, de er i gang med. Der er dog ikke en direkte sammenhæng mellem frafaldsovervejelser og afstand. Dette kan måske forklares med at pendlingsproblematikken ikke kun omhandler afstande, men i høj grad også handler om den måde de unge pendler på, og fleksibiliteten af denne. Her er det klart, at bussernes afgangstider og den rejsetid, de unge dagligt har i busserne, spiller en væsentlig rolle, som vi dog ikke kan belyse mere detaljeret end det fremgår af ovenstående tabel. Vi har også taget andre faktorer med, som har betydning for om de unge overvejer at afbryde deres uddannelse. På den måde får man en fornemmelse af, hvor vigtigt pendling er sammenlignet med andre faktorer der har betydning. Konklusionen er, at godt nok har pendling en selvstændig betydning ift. at øge sandsynligheden for, at de unge overvejer at afbryde deres uddannelsesforløb. Andre faktorer såsom deres faglige niveau, de sociale relationer med venner og deres psykiske velbefindende spiller dog en større rolle. Men det er i den sammenhæng vigtigt at huske på, at vi tidligere så en sammenhæng mellem lang pendlingsafstand og sociale relationer såvel som symptomer på depression - og det er derfor nærliggende at spørge om, hvorvidt netop afstanden til uddannelsesstedet også spiller en indirekte rolle her ved f.eks. at gøre det vanskeligere at indgå i sociale relationer med de andre unge på uddannelsen, eller at pendlingen gør de unge triste, og at dette også øger sandsynligheden for, at de overvejer at afbryde uddannelsen. Det understøttes af resultaterne, som viser at sammenhængen mellem pendling via regionalbus og overvejelserne bliver mindre, når man tager højde for f.eks. symptomerne på depression.

Der er dog alligevel resultater, der gør det vanskeligt helt entydigt at afgøre betydningen af afstand – for måske har det også en modsatrettet betydning. Hvis vi ser på nedenstående figur 5.3 viser den nemlig, at de der kører i regionalbus har faldende utilfredshed ved stigende kilometer til uddannelsessted – mens det er lige omvendt for dem, der ikke kører i bus. Sagt med andre ord er de, der kører i regionalbusser, mindre utilfredse med den uddannelse, de går på, og det spiller ind på overvejelserne om at falde fra uddannelsen, som derfor også vil være mindre i denne gruppe. Spørgsmålet er dog, hvordan vi skal tolke et sådant resultat, som umiddelbart står i modstrid til det, vi ville forvente. Én plausibel udlægning er, at resultatet i figur 5.3 skyldes selektion: de unge der har pendlet langt i regionalbus og finder det mest belastende, har allerede afbrudt deres uddannelse, så derfor er den lille gruppe som er tilbage mere hårdføre og ikke så påvirkelige. Om denne tolkning holder stik kan vi ikke udtale os om på baggrund af dette materiale – men det vil være muligt på et senere tidspunkt at undersøge tesen nærmere, hvis man undersøgte, hvem der endte med at afbryde uddannelsen blandt de der deltog i undersøgelsen, i stedet for kun at kigge på dem, der angiver, at de *overvejer* at afbryde den uddannelse, de er i gang med.

Figur 5.3 Elevernes tilfredshed med uddannelsen

Når pendlingsafstande ikke har en effekt på frafald, men vi alligevel finder ovennævnte billede, når der tales om overvejelser om frafald, så er det altså vanskeligt at tolke det som andet end et udtryk for selektion, ment således at det må antages, at de unge, der er mest påvirkelige af afstande, formentlig allerede er droppet ud eller helt har fravalgt at tage en uddannelse, som ligger langt fra deres bopæl. Begge scenarier bekræftes også af unge via fokusgruppeinterviewene. Flere begrundet nemlig deres frafald fra en uddannelse med afstanden og transporttid til og fra uddannelsen. En pige, der er frafaldet uddannelse, fortæller:

"Det var sådan set pga. Transporten, at jeg droppede ud. Jeg kunne simpelthen ikke få det til at fungere med lektier, fordi bussen den passede helt vildt dårligt, når jeg skulle hjem. Jeg var så sent hjemme, at jeg ikke kunne få det til at hænge sammen" (Pige, ikke under uddannelse, Hobro)

Således bliver lange dage, hvor transporten sammenlagt fylder flere timer, om ikke den eneste, så i hvert fald en af begrundelserne for frafaldet. Men endnu mere tungtvejende synes det andet scenarie at være – nemlig, at de unge fra start fravælger de uddannelser, der ligger for langt væk fra deres bopæl, også selvom det er uddannelser, de i højere grad ønsker. En af de unge siger således: *"Mit valg stod mellem at tage til Hobro eller Aalborg, og af transportmæssige årsager fravalgte jeg Aalborg, selvom det facilitetsmæssigt er en del bedre"* (Dreng, under uddannelse, Hobro). En anden dreng beretter om, hvordan han grundet transporttiden har fravalgt den uddannelse, han helst ville på, fordi han simpelthen ikke kunne overskue at skulle stå så tidligt op hver dag for at kunne nå frem. Det er ikke kun drengene, der fravælger uddannelse således – en pige forklarer:

"Inden jeg valgte uddannelsen [den nuværende, red.], var jeg i Aars og kigge på en uddannelse deroppe, noget med at man kunne tage sådan en særlig linje, og det var noget, jeg helt vildt gerne ville. Men fordi jeg skulle med bus først til Hobro og bagefter til Aars, det ville jeg ikke... Altså, jeg blev for træt af den transporttid, så derfor valgte jeg bare at gå herinde i Hobro i stedet for." (Pige, under uddannelse, Hobro).

En UU-vejleder siger samsvarende:

"Jeg kan i hvert fald med sikkerhed sige, at vi har en hel del som fravælger at tage på HTX i Thisted, fordi vi har en STX på Mors, så det bliver et bevidst fravalg at tage til Thisted simpelthen, fordi så begynder de at kigge på at 'jamen, bor man på den sydlige del af Mors, så er der i hvert fald noget, der ligner 7 kvarter med bus hver vej', og det er i hvert fald en barriere, og så er det så de tænker, 'jamen der er måske 20 minutter ind til Nykøbing i stedet for', og så – ja det er jo en praktisk ting - selvom det måske rent uddannelsesmæssigt havde været mere formålstjeneligt, at de havde taget HTX i Thisted, men det gør de ikke" (UU-vejleder, UU Morsø).

Datamaterialet viser, at de unge selv fravælger uddannelser på baggrund af afstand og transporttid, men at det også kan være forældrene, som bremser deres børn i at vælge

ungdomsuddannelser, som ligger længere væk hjemmefra. En UU-vejleder fra Hjørring beretter således eksempelvis, at unge, der grundet afstand, bliver nødt til at flytte hjemmefra på skolehjem eller lignende, hvis bestemte uddannelser skal være inden for rækkevidde, stoppes af forældre med begrundelsen *"jamen, du er jo kun knap 17, du skal altså ikke flytte hjemmefra endnu"* (UU-vejleder, UU Hjørring).

Sådanne tendenser til, at transportforhold for nogle kan betyde fravalg af uddannelser, er også i overensstemmelse med, hvad Beck og Ebbensgaard konkluderer i deres undersøgelse (jf. tidligere). De fremhæver endvidere, at for den gruppe af unge, som er afhængige af at pendle for at komme til og fra uddannelsen, der opleves besværlige transportforhold som en stressfaktor og en barriere, som gør det svært at overskue, hvordan man skal kunne være på en skole hver dag. Det rejser ydermere en fraværproblematik i forhold til de unge, der pendler. En vejleder, der dagligt er i kontakt med de unge, oplever det således:

"Hvis man nu bor i Skagen eller Frederikshavn, så skal man til Aalborg eller til Hjørring, og der ser vi en del fraværproblemstillinger omkring de elever, der har langt. Altså, det der med elever, der skal op kl. 06 om morgenen for at tage bussen eller toget, eller også skal de først med bussen og så med toget. Det er altså en lidelse for mange af dem" (Professionel, EUC Nord).

Og en dreng, der oplever problemet på egen krop, forklarer det således:

"Jeg har også tænkt de dage, hvor man kun har tre timer eller et eller andet, så... er det satme også træls at bruge en halvanden time på at komme herop og så en halvanden time på at komme tilbage, når man kun skal være der i 2 timer. Så jeg kan ikke udelukke, at jeg nogen gange er blevet hjemme, fordi det har taget længere tid at komme derhen end jeg skulle blive der" (dreng, under uddannelse, Hobro).

Disse citater bekræfter, at det er relevant at inkludere transportproblematikker, når der ses på fravær blandt elever, der pendler. Umiddelbart synes en koordination af uddannelsernes mødetider med bussernes ankomst- og afgangstider at kunne være af stor betydning for elevernes fremmøde. Tidligere forskning viser dog, at det ikke er en selvfølge, at sådanne perspektiver inkluderes i uddannelsesinstitutionernes planlægning. Således synes der at være en tilbagevendende problematik, der omhandler bussernes afgangstider og den rejsetid, de unge dagligt har i busserne – ikke alene har disse faktorer en indvirkning på frafald fra eller fravalg af bestemte uddannelser, men virker også til at være af betydning for elevernes fremmøde. Et lavt fremmøde har en åbenlys

faglig konsekvens for eleven, der således ikke deltager i undervisningen, men fravær kan også tænkes at medføre et socialt tab i forhold til samvær med andre elever, hvilket også er bekræftet ovenfor.

Den nemme løsning?

Men baggrund i ovenstående resultater om pendling og de mulige konsekvenser, som pendling ser ud til at kunne medføre, så kan man spørge, om løsningen så er, at de unge vælger uddannelse efter, hvad der er tættest på.

Tabel 5.6. Tilfredshed med uddannelse og afstand.

	% meget tilfredse med uddannelse
Valgte uddannelse tættest på	
Ingen betydning	27
Lille betydning	25
Middel betydning	23
Stor betydning	22
Særdeles stor betydning	20

Ud fra tabel 5.6 ovenfor ser vi, hvordan de, der har valgt den uddannelse, der er tættest på deres bopæl, også er mindre tilfredse med uddannelsen set i forhold til de, der ikke har valgt den, der ligger tættest på. Vi har allerede tidligere været inde på, hvordan mindre tilfredshed med uddannelsen betyder større sandsynlighed for overvejelser om frafald, jf. kapitel 3. Således synes valget om at tage den uddannelse, der ligger tættest på, umiddelbart ikke at være den rette løsning. Særligt kommunerne Brønderslev, Rebild og Jammerbugt har mange unge, som har valgt den uddannelse, der ligger tættest på, hvor de bor, jf. tabel 5.7 nedenfor.

Tabel 5.7 Andel der har valgt uddannelse efter afstand til hjem.

	% stor og særdeles stor betydning at uddannelse lå tæt på
Valgte uddannelse tættest på	
Morsø	30
Thisted	31
Brønderslev-Dronninglund	39
Frederikshavn (inkl Læsø)	15
Vesthimmerland	31
Rebild	43
Mariagerfjord	25
Jammerbugt	39
Aalborg	28
Hjørring	20

KAPITEL 6:

FLYTTEINTENTIONER, STEDTILKNYTNING OG UDDANNELSE

I dette kapitel ser vi nærmere på de unges erfaringer med at flytte og deres flytteintentioner inden for de nærmeste år. Det centrale spørgsmål handler om, hvorvidt stedtilknytning kan være med til at modvirke, at de unge flytter til et andet sted med henblik på at tage mere uddannelse. Hvis det er tilfældet, ville det måske være én ofte overset problematik vedr. drenge og pigers valg af uddannelse givet resultaterne fra de to foregående kapitler, der blandt andet har vist, at drenge er mere knyttede til det sted, de bor. Inden vi kaster os over at diskutere denne problemstilling, vil vi dog først præsentere nogle mere deskriptive resultater, der illustrerer forskelle i flyttemønstre på tværs af køn, uddannelsestype og bopælskommune.

Erfaringer med flytning

I tabel 6.1 nedenfor kan man se en opgørelse af en række objektive karakteristika vedr. de unges erfaringer med flytning gennem livet samt hvor mange km deres seneste flytning involverede og antallet af år de har boet på deres nuværende bopæl. Af tabellen fremgår det, at der er nogle forskelle i erfaringerne med flytning på tværs af de kategorier, vi har anvendt gennem hele rapporten til at belyse resultaterne med. Først og fremmest kan vi se, at pigerne i gennemsnit har flyttet lidt hyppigere end drengene, selvom forskellene her er meget små – og at det er sket inden for en kortere periode end det er tilfældet for drengene. Pigerne har således i gennemsnit boet 10,4 år på deres nuværende bopæl, mens drengene har boet der 11 år – og sammenligner vi kun de piger og drenge som rent faktisk har flyttet er forskellen også ca. et halvt år. Samtidig kan vi konstatere, at der ikke er forskel på, hvor langt hhv. pigerne og drengene er flyttet hverken ved den seneste flytning eller ved de samlede flytninger gennem livet. Af tabellen kan vi også se, at der er lige mange piger og drenge som aldrig har prøvet at flytte nemlig ca. en tredjedel af de unge – og vi kan også konstatere, at der heller ikke er nogen forskel i andelen som er flyttet, siden de gik ud af folkeskolen. Alt andet lige er alt dette selvfølgelig interessant fordi én mulig forklaring på kønsforskellene i stedtilknytning hænger sammen med, hvor lang tid man har boet i det samme område.

Der er også klare forskelle i de unges flytteerfaringer, når man sammenligner på tværs af de fire **uddannelsestyper**: de unge der pt. går på en erhvervsuddannelse har i gennemsnit flyttet 4 gange, mens det tilsvarende tal for unge på STX er 2 – det giver sig også udslag i at de unge EUD’ere har boet kortere tid i gennemsnit på deres nuværende bopæl. Det er også værd at bemærke, at der er markante forskelle ift. overhovedet at være flyttet, og om de er flyttet, siden de gik ud af folkeskolen: for de unge på de gymnasiale uddannelser er der ca. en tredjedel, som aldrig har flyttet, mens det er under 20% for de unge på erhvervsuddannelserne. Det skyldes, at en langt større andel af EUD’erne er flyttet siden de gik ud af folkeskolen – for nogens vedkommende fordi de skulle i gang med deres uddannelse. Til gengæld er der ikke nogen nævneværdig forskel, når man sammenligner, hvor langt de unge på de forskellige uddannelsesretninger er flyttet ifm. deres seneste flytning.

Tabel 6.1. Erfaringer med flytning fordelt på køn, uddannelse og bopælskommune.

	<i>Antal flytninger gennem livet</i>	<i>Antal km flyttet ved seneste flytning</i>	<i>Antal år på nuværende bopæl</i>	<i>% aldrig flyttet (opgjort på registre)</i>	<i>% flyttet siden folkeskolen (selv-rapporteret)</i>
Køn	<i>p = 0.056</i>	<i>p = 0.845</i>	<i>p = 0.04</i>	<i>p = 0.469</i>	<i>p = 0.125</i>
Drenge	2,3	14,0	11,0	31	20
Piger	2,6	13,7	10,4	30	23
Type af udd.	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.011</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p < 0.001</i>
STX	2,1	14,6	11,3	31	18
HHX	1,9	8,8	11,5	35	14
HTX	1,9	11,3	12,3	38	12
EUD	4,1	16,8	7,8	19	42
Kommune	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.195</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.004</i>	<i>p < 0.001</i>
Morsø	2,6	22,0	11,4	36	25
Thisted	2,6	16,8	10,7	29	24
Brønderslev-Dronninglund	1,8	11,8	11,9	30	15
Frederikshavn (inkl Læsø)	2,6	17,3	9,9	30	26
Vesthimmerland	2,5	11,7	11,4	35	20
Rebild	1,9	16,8	11,5	36	12
Mariagerfjord	1,8	11,8	12,0	35	9
Jammerbugt	1,4	9,4	13,3	43	10
Aalborg	2,4	12,7	10,4	26	21
Hjørring	2,3	12,7	10,8	34	18

Overordnet er konklusionen altså, at de unge på EUD flytter tidligere end unge fra de andre ungdomsuddannelser, hvilket på ingen måder er overraskende givet det faktum, at de også har længere til den skole, de går på.

Hvis vi til sidst ser på flytteerfaringerne fordelt på **nuværende bopælskommune** er der også en række signifikante forskelle her: de unge fra Brønderslev-Dronninglund og Jammerbugt kommune er flyttet mindre end unge fra de øvrige kommuner, hvilket også til dels giver sig udslag i at de unge fra disse to kommuner har boet længere tid på deres nuværende bopæl sammenlignet med unge fra de øvrige nordjyske kommuner (jf. også kapitel 4). Ser vi på, hvor langt de unge er flyttet, kan vi konstatere, at unge fra Morsø, Thisted og Rebild Kommune er flyttet signifikant længere end unge fra de øvrige kommuner, også når man tager højde for andre mulige forskelle mellem dem.

Men hvad har ifølge de unge selv haft betydning for en evt. flytning foretaget efter de er gået ud af folkeskolen? Af tabel 6.2 nedenfor ser vi en opgørelse over, hvad de unge – opdelt på køn, uddannelsestype og bopælskommune – angiver som begrundelser. For de yngste, som stadig bor hos deres forældre, og derfor ikke selv har taget beslutningen om at flytte, er det vanskeligt at vurdere, om svarene refererer til deres egen situation, eller om det fx er pga. forældres arbejde eller uddannelse, de er flyttet. Det gør naturligvis svarene mindre brugbare. Der er heller ikke så mange entydige forskelle, når man ser på opgørelsen, men en vigtig grund hertil er, at opgørelserne kun baserer sig på de ca. 400 deltagere (22%), som rent faktisk ER flyttet, siden de gik ud af folkeskolen.

Som det fremgår af tabellen er der en svag tendens til, at drengene lidt mere hyppigt angiver 'mit arbejde lå langt væk' som en vigtige begrundelse for at have flyttet, ligesom det er tilfældet for begrundelsen 'min uddannelse lå langt væk'. Umiddelbart kunne det tyde på, at – i hvert fald en gruppe af drengene – har taget konsekvensen af at bo i udkanten ift. uddannelse og arbejde og har valgt at flytte for at komme tættere på.

Tabel 6.2 Begrundelser for flytning efter folkeskolen fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune.

	% vigtig eller meget vigtig grund til at flytte					
	<i>Arbejde langt væk</i>	<i>Uddannelse langt væk</i>	<i>Bo tættere på familie</i>	<i>Bo større by</i>	<i>Bo på landet</i>	<i>Flytte væk fra dårlige bekendtskaber</i>
Køn	<i>p = 0.059</i>	<i>p = 0.075</i>	<i>p = 0.122</i>	<i>p = 0.114</i>	<i>p = 0.123</i>	<i>p = 0.057</i>
Drenge	22	49	30	35	13	19
Piger	15	41	23	29	9	26
Type af uddannelse	<i>p = 0.013</i>	<i>p = 0.501</i>	<i>p = 0.601</i>	<i>p = 0.213</i>	<i>p < 0.001</i>	<i>p = 0.029</i>
STX	13	42	25	33	5	17
HHX	17	53	23	43	9	19
HTX	14	50	25	21	3	21
EUD	25	46	30	30	19	30
Kommune	<i>p = 0.187</i>	<i>p = 0.385</i>	<i>p = 0.592</i>	<i>p = 0.300</i>	<i>p = 0.004</i>	<i>p = 0.277</i>
Morsø	0	29	35	20	11	16

Thisted	14	50	29	36	13	37
Brønderslev-Dronninglund	29	50	35	35	31	29
Frederikshavn (inkl Læsø)	25	55	27	20	9	19
Vesthimmerland	20	53	29	28	12	25
Rebild	0	20	13	28	13	27
Mariagerfjord	17	42	23	38	14	14
Jammerbugt	27	47	46	15	38	25
Aalborg	20	45	21	35	3	16
Hjørring	19	41	29	44	11	28

Den eneste begrundelse, som pigerne hyppigere angiver end drengene i tabel 6.2, handler om at flytte væk fra dårlige bekendtskaber. Derudover angiver de også hyppigere at have flyttet mhp. at flytte sammen med deres kæreste. Det indikerer, at det er nogle andre typer af overvejelser og rationaler, som er i spil for pigerne, når de er flyttet. Om det skyldes, at drengene bor længere væk fra de uddannelsesmuligheder (fx lærepladser) der er, og at det derfor er mere 'nødvendigt' for dem end for pigerne – eller om det skyldes, at pigerne ikke er så bange for at pendle over lidt længere afstande, kan vi ikke afgøre på baggrund af ovenstående. Men det er i hvert fald vigtigt at slå fast, at resultaterne viser, at det ikke forholder sig sådan, at bare fordi man er en dreng, at man så ikke ønsker at flytte efter uddannelse eller job.

Begrundelserne er heller ikke særligt forskellige, når vi ser på tværs af **kommunegrænserne** – her er det faktisk kun begrundelsen om at være flyttet på landet, som der er markante forskelle i, hvilket ikke er overraskende: de unge bosat i Aalborg kommune angiver næsten ikke denne begrundelse, mens det er ca. en tredjedel hos de unge, der bor i hhv. Brønderslev-Dronninglund og Jammerbugt. Det er klart, at sådanne positive tilvalg af steder også kan tænkes at have betydning for fremtidige valg, fordi det indikerer, at et liv i en stor by (hvor mange af uddannelserne er placeret) ikke nødvendigvis er en ønskesituation for alle unge.

Slutteligt viser tabel 6.2 også, at det især er de unge på EUD, som er flyttet, fordi de fik arbejde langt væk. Om det hænger sammen med, at de har fået en læreplads, som gjorde det nødvendigt at flytte, kan vi ikke se ud af tallene – men det er i hvert fald en plausibel forklaring, og den minder os om, at for de unge på EUD er det ikke kun afstanden til uddannelsesstedet, der er vigtigt ift. gennemførslen og valget af uddannelse – her er det også helt essentielt, hvor de kan få en læreplads.

Flytteintentioner

Det centrale i dette kapitel er dog, hvilke planer de unge på sigt har om at flytte, og om der er forskelle mellem drenge og piger på dette spørgsmål, om der er forskel alt afhængigt af, hvilken uddannelse de er i gang med, hvor de bor, og hvor knyttet de er til

det sted, de bor. I spørgeskemaundersøgelsen spurgte vi således de unge, om de havde planer om at flytte inden for de næste 5 år, hvilket betyder, at selv de, der går på første år og evt. har planer om at tage et år 'fri', inden de skal uddanne sig videre, alligevel har mulighed for at indikere, at de har planer om at flytte. Af tabel 6.3 nedenfor kan man se, hvor stor en andel af de unge inden for de tre grupper, vi har arbejdet med hidtil, som siger 'Ja' eller 'Ja, måske' til at have sådanne planer.

Tabel 6.3 Flytteintentioner fordelt på køn, uddannelse og bopælskommune.

% planer om at flytte indenfor de næste 5 år (Ja og Ja, måske)	
Køn	$p < 0.001$
Drenge	84
Piger	90
Type af uddannelse	$p < 0.001$
STX	91
HHX	90
HTX	89
EUD	76
Kommune	$p = 0.057$
Morsø	86
Thisted	89
Brønderslev- Dronninglund	91
Frederikshavn (inkl Læsø)	89
Vesthimmerland	90
Rebild	83
Mariagerfjord	90
Jammerbugt	86
Aalborg	84
Hjørring	89

Som det fremgår af tabellen, er der flere piger end drenge, som har planer om at flytte inden for de næste 5 år, også når man tager højde for, hvor lang tid siden det er, de sidst har flyttet, og hvor langt de flyttede dengang. Det er dog værd at bemærke, at også mere end 8 ud af 10 af drengene har planer om at flytte inden for de næste fem år – så det er altså samlet set en meget lille andel, der angiver, at de ikke har planer om det (uddybes nedenfor). Det er derfor ikke så interessant alene at fokusere på, om de unge vil flytte men måske snarere at se på, om der er forskelle i, hvilke begrundelser de har for at have intentioner om at ville flytte. Dette ser vi nærmere på nedenfor.

Men ser vi først på, om **uddannelses typens** betydning for unges flytteintentioner, så viser tabel 6.3, at en mindre andel af EUD'erne har planer om at flytte igen indenfor de næste 5 år - her er det ca. tre ud af fire, som har planer om det, mens det er ni ud af 10 blandt STX'erne og HHX'erne. Det er dog værd at bemærke, at selv når man tager højde for, hvor mange gange de er flyttet, hvor længe de har boet det nuværende sted, og om

de er flyttet ifm. uddannelse, så har EUD'erne en meget højere odds for *ikke* at have planer om at flytte inden for de næste 5 år.

Hvis vi fokuserer på de forskelle, der er mellem de unge bosat i **forskellige kommuner i regionen**, kan vi ikke overraskende konstatere, at unge fra Aalborg og Rebild kommuner er dem, hvor der er den laveste andel af unge, som har planer om at flytte, mens unge fra Thisted, Morsø, Vesthimmerland og Frederikshavns kommuner har et meget højere odds. Jo mere perifert de unge bor – i hvert fald hvis man ser på afstanden ift. uddannelsesmulighederne i Aalborg - desto mere sandsynligt er det, at de har planer om at ville flytte.

Tabel 6.4 Flytteintentioner. Multinomial logistisk regression. Forskydninger i forventet sandsynlighed.

Variabel	Forandring	Ja (ref)	Ja, måske	Nej	Ved ikke
Køn	Dreng → Pige	11,8	-5,5*	-4,8*	-1,5ns
Uddannelse	STX → EUD	-15,6	1,7**	10,8***	3,2***
Bopæls-kommune	Aalborg → Morsø	14,9	-9,4***	-2,3***	-3,2**
Alder	Lav → Høj	--	-- ns	-- ns	-9,2*
Abstrakt stedtilknytning (lokalområde)	Meget tæt → Slet ikke tæt	30,7	-16,6**	-11,2*	-2,9ns
Social stedtilknytning	Lav → Høj	-41,7	17,2***	19,9***	4,6***
Uddannelses-ambitioner	Andre planer → Universitet	--	-- ns	-- ns	-4,1***
	Andre planer → Ingen planer	--	-- ns	16,3*	ns

Tabel 6.4 viser en samlet analyse af flytteintentionerne, hvor der også er inddraget faktorer vedr. tilknytning til det sted de unge bor pt. samt deres ambitioner om uddannelse. Tallene i tabellen viser ændringer i sandsynligheden, når man sammenligner de kategorier i variablene, som står i kolonnen 'Forandring'. F.eks. viser tabellen, at sammenligner man piger og drenge, så stiger sandsynligheden med 11,8 procentpoint for at svare ja til, at man forventer at flytte inden for de næste 5 år, mens sandsynligheden falder med 5,5 procentpoint for at svare 'Ja måske' og 4,8 procentpoint for 'Nej'. Med andre ord så er piger mere tilbøjelige til at have planer om at flytte. På samme vis kan vi konstatere, at EUD'erne har 10,8 procentpoint højere sandsynlighed for at svare nej til at have planer om at flytte inden for de næste 5 år. De unge i Morsø kommune har større sandsynlighed for at have flytteplaner end de unge i Aalborg kommune. Alder reducerer sandsynligheden for, at man svarer 'ved ikke' på spørgsmål (man er med andre ord mere afklaret om fremtidige flytteplaner, jo ældre man bliver). Det meste interessante i tabel 6.4, ud over den førnævnte kønsforskel, er formentlig sammenhængen mellem stedtilknytning og flytteintentioner: Hvis man sammenligner

dem, der føler sig meget tæt knyttet til det lokalområde, de bor, med de, der slet ikke føler sig tæt knyttet til området, så er der en forskel på 30,7 procentpoint ift. at svare ja til at have flytteplaner. De, der slet ikke føler sig tæt knyttet til området, har altså en 30 procentpoint højere tilbøjelighed til at have planer om at flytte, end de der føler sig meget tæt knyttet til lokalområdet. Samme mønster omend endnu mere udtalt ser vi, når vi sammenligner de, der føler sig mest knyttet til de mennesker, de bor i nærheden af, med dem, der føler sig mindst knyttede – her er forskellen i forventede sandsynligheder for at svare ja til at have planer om at flytte på mere end 40 procentpoint.

Vi kan altså konstatere, at drengene i lidt mindre grad end pigerne har planer om at flytte, og at de, der er mest knyttede til deres lokalområde, også er mindre tilbøjelige til at have flytteintentioner. Spørgsmålet er så om der også er forskelle i, hvilke begrundelser de har for disse intentioner om at flytte?

Tabel 6.5 Begrundelser for flytteintention fordelt på køn, type af uddannelse og bopælskommune.

	% vigtig eller meget vigtig grund til at ville flytte indenfor de næste 5 år					
	<i>Få et arbejde langt væk</i>	<i>Starte på uddannelse</i>	<i>Bo tættere på familie</i>	<i>Bo større by</i>	<i>Bo på landet</i>	<i>Flere muligheder andre steder</i>
Køn	$p = 0.266$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p = 0.035$
Dreng	46	72	23	55	15	66
Piger	49	82	32	67	10	70
Type af udd	$p = 0.404$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p < 0.001$	$p < 0.001$
STX	48	86	25	65	9	70
HHX	48	82	29	73	7	76
HTX	42	83	21	47	14	64
EUD	48	43	37	48	28	56
Kommune	$p = 0.006$	$p = 0.004$	$p = 0.056$	$p = 0.003$	$p = 0.001$	$p < 0.001$
Morsø	43	85	21	64	14	80
Thisted	51	75	32	68	18	74
Brønderslev-Dronninglund	48	78	31	65	14	77
Frederikshavn (inkl Læsø)	53	78	26	62	11	75
Vesthimmerland	52	79	29	61	13	72
Rebild	56	84	22	61	9	66
Mariagerfjord	44	88	20	68	7	71
Jammerbugt	52	77	34	56	18	67
Aalborg	39	74	25	53	8	55
Hjørring	50	77	30	67	13	74

Tabel 6.5 ovenfor viser en række forskelle i flytteintentionerne både mellem drenge og piger, på tværs af de unges uddannelsestyper og bopælskommuner. Pigerne prioriterer

tilsyneladende at flytte på grund af uddannelse højere end drengene, selvom det er vigtigt at slå fast, at der for begge køn er en meget stor andel, som har planer om at flytte pga. uddannelse. Pigerne er også mere tilbøjelige til at angive planer om at flytte til en større by eller at flytte til et andet sted i landet – mens drengene til gengæld hyppigere angiver, at de har planer om at flytte for at kunne bo på landet. Igen er det vigtigt at slå fast, at der er stor forskellighed inden for både gruppen af drenge og piger, men der er alligevel nogle forskelle, som kommer til udtryk i deres forskellige begrundelser for at have planer om at flytte.

Sammenligner vi de unge på tværs af uddannelsestyperne, ser vi ikke overraskende, at de unge på EUD i langt mindre grad forventer at flytte pga. uddannelse, når man sammenligner dem med de unge på de tre forskellige typer af gymnasiale uddannelser. De er også mere tilbøjelige til at prioritere det at være tæt på familien og at flytte på landet, mens de i mindre grad har planer om at flytte til en større by. Alt dette peger på at der på tværs af uddannelsestyperne knytter sig en lang række forskellige begrundelser til det at bosætte sig som måske også får betydning for de uddannelsesvalg de træffer eller i hvert fald kan ses i sammenhæng med det. Hvis man ikke er så interesseret i at bo i en stor by bliver universitetet måske mindre attraktivt end en erhvervsuddannelse – eller måske tilpasser man sine præferencer til de muligheder der rent faktisk er til stede – måske er de unge som ikke har mulighed for at tage en universitetsuddannelse mere tilbøjelige til at ville flytte på landet fordi det er én af de muligheder som er åbne for dem (både fordi det er billigere og fordi de måske nemmere kan finde jobs der). Alt dette kan vi ikke udtale os om på baggrund af ovenstående tabel – men det er analyser som der kan følges op på når man efterfølgende kan gøre op om de unge rent faktisk flyttede og i så fald hvor de flyttede hen og om det skete i forbindelse med start af uddannelse eller nyt job.

Hvis vi til sidst fokuserer på forskelle mellem bopælskommunerne for de unge, er der også her en række forskelle, som ikke mindst illustrerer de forskellige prioriteter, som unge, der er bosat i forskellige størrelse byer: fx er den mindste andel af de unge, der vil flytte til en større by, at finde i Aalborg Kommune, mens den største andel findes i Morsø og Thisted. Men samtidig er der også den laveste andel af unge, der ønsker at flytte på landet i Aalborg, mens den højeste andel findes i Thisted kommune – der er altså ret stor forskellighed blandt de unge, der bor i samme område, hvor nogle orienterer sig mod større byer, mens andre ønsker at flytte ud i mere rurale områder. Uddannelse som begrundelse for at flytte varierer også på tværs af de unge fra de forskellige kommuner, hvor den laveste andel der angiver det som en begrundelse ikke overraskende findes i Aalborg hvor der er flest forskellige uddannelsesmuligheder mens den højeste andel findes i Morsø og Mariagerfjord, hvor der til gengæld ikke er ret mange muligheder for at uddanne sig videre.

Hvis vi til sidst i dette kapitel tager et særligt kig på, hvad der har betydning for, at de unge angiver dét at starte på en ny uddannelse som en vigtig grund for, at de regner med at flytte inden for de næste fem år, så kan vi også her se en interessant forskel mellem drengene og pigerne, som understøtter de analyser, der er præsenteret indtil videre.

Tabel 6.6 Flytteintentioner for at starte uddannelse opgjort på køn.

Forventede sandsynligheder.

<i>Starte på en ny uddannelse som begrundelse for flytteplaner</i>	Dreng	Piger
Meget vigtig	35	48
Vigtigt	31	30
Ikke så vigtig	18	13
Slet ikke vigtig	17	9
*Resultaterne er justeret for alder, uddannelsestype, bopælskommune, fagligt niveau og uddannelsesplaner, stedtilknytning samt generelle flytteintentioner.		

I tabel 6.6 kan vi se de forventede sandsynligheder, når vi forsøger at analysere forskelle i de unges tilbøjelighed til at angive uddannelse som en vigtig begrundelse for at flytte. Som det ses, er det for næsten halvdelen af pigerne en 'meget vigtig' begrundelse for at flytte, at de skal starte på en ny uddannelse, mens det for drengene kun er ca. 1/3, der angiver det som en meget vigtig grund. På samme vis er der næsten dobbelt så mange drenge, der angiver, at det 'slet ikke' er vigtigt for deres beslutning om at flytte. Det betyder selvfølgelig ikke, at de så ikke vil uddanne sig – men den mobiltiet de evt. har planer om, kan i langt mindre grad end for pigerne forstås i sammenhæng med deres valg af uddannelse. Tre udtalelser unge i fokusgruppeinterviewene afspejler forskellige overvejelser til uddannelse og flytning blandt drenge og piger:

"Jamen, jeg vil rigtig gerne være advokat, så det er sådan, at selvom jeg er meget bundet til der, hvor jeg kommer fra, så har jeg bare lært, at det bliver man bare nødt til at komme over. Altså så bliver man nødt til at flytte ind til en storby, i hvert fald så lang tid det tager at uddanne sig. Derfor har jeg valgt, at det skal være lige meget, det skal ikke sådan stoppe mig" (Pige, Hobro).

"Nu bor jeg på landet, og jeg kan utrolig godt lide at bo ude på landet, fordi jeg godt kan lide at være ude i naturen. Så på den måde ville jeg nok være træt af at flytte for at få mig en uddannelse inde i byen og bo i en lille lejlighed – jeg ville synes, at det ville være vildt træls" (Dreng, under uddannelse).

"Jeg regner med at flytte til Hobro inden september, så jeg vælger at flytte væk fra mit lokalområde. Men det er stadigvæk træls at skulle sige farvel til de mennesker, man altid har været sammen med, eller boet sammen med osv., men alligevel så burde man også vide, at tiderne de begynder at skifte nu, og så bliver man også nødt til at gå nogle andre veje. Sådan tænker jeg i hvert fald" (Dreng, Hobro).

"Jeg har overvejet at blive politimand, og det er noget af det, jeg brænder mest for lige nu, men grunden til at jeg ikke siger, at det er det jeg skal nu, er fordi man skal tage uddannelsen i København, og jeg har ikke lyst til at flytte til København og bo derovre i to år. Jeg ved godt at så kommer man tilbage i praktik, men jeg har ikke lyst til at flytte fra alt det, jeg har her. Altså at flytte til Aarhus eller Aalborg kunne jeg måske godt acceptere fordi jeg så stadig kan komme ud og hjem på en dag, men København det ville være for langt for mig" (Pige, Hobro).

Altså, jeg ville være træt af at skulle flytte væk fra alle de venner og veninder, jeg har i området, men så er jeg også villig til at gøre det, hvis det jeg skulle flytte hen til, det var noget, jeg helt vildt gerne ville. Hvis det var noget jeg brændte for, så er jeg også villig til at opgive noget, for jeg var sikker på at jeg også ville finde nogle nye venner og veninder der og sådan noget" (Pige, Hobro).

Det er værd at bemærke, at såfremt man spørger de unge, der ikke umiddelbart har planer om at flytte væk fra, hvor de bor, om de ville flytte, hvis det var nødvendigt for at få et job eller tage en uddannelse, så angiver halvdelen af såvel pigerne som drengene, at de vil gøre dette. Tallene herfor fremgår af tabel 6.7 nedenfor. Det er således kun en forholdsvis lille andel af unge, som er 'meget lidt' interesserede i at flytte væk fra det sted, de bor – som en dreng udtrykker det i et af fokusgruppeinterviewene: *"Altså det ville være 'nederen' ikke at kunne se familien, altså min far og storebror, men jeg gør det for min fremtid"* (Dreng, Hobro). Omvendt er der heller ingen tvivl om, at der er nogle aspekter ved det område, de unge bor i, som særligt for drengene har den virkning, at de i mindre grad er interesserede i at flytte væk (jf. kapitel 4). Om det rent faktisk får den konsekvens, at de unge undlader at søge uddannelse, eller om de vælger en anden uddannelse pga. denne grad af tilknytning til lokalområde, er det ikke muligt at sige noget mere præcist om, ud fra denne del af undersøgelsen. Men på lidt længere sigt vil vi kunne undersøge, om dem, der føler sig mest knyttet til stedet, rent faktisk også er dem, der har været mindst tilbøjelige til at flytte væk, og om det i så fald har haft nogen betydning for deres uddannelsesvalg.

Der er så få i stikprøven, der angiver, at de slet ikke ønsker at flytte væk fra det sted, de bor, at det ikke er muligt at lave en retvisende tabel opgjort på samme måde som de øvrige. Men ser vi på resultaterne af det, kan man se, at det især er forholdet til de mennesker, der bor i lokalområdet, som virker som en barriere for at flytte væk. Mere end 65% af de, der ikke vil flytte væk, angiver, at det er på grund af de mennesker, der bor her, og en lignende andel angiver, at de godt kan lide atmosfæren det sted, de bor. De samme aspekter afspejles i de overvejelser de unge giver udtryk for i fokusgruppeinterviewene, jf. også citaterne ovenfor. Der er i spørgeskemaundersøgelsen mindre end 5%, som angiver økonomiske forhold, som en meget vigtig begrundelse for ikke at flytte væk. Det er derfor ikke helt forkert at sige, at det er de positive aspekter, der er at finde i lokalområdet, som 'binder' de unge her og ikke fordi deltagerne har ringe muligheder for at flytte væk.

Tabel 6.7 Flytning af nødvendighed pga. job eller uddannelse fordelt på køn, uddannelse og bopæl.

<i>% af der ikke har intentioner om at flytte indenfor 5 år som siger ja eller ja, måske til at ville flytte pga job eller uddannelse (n = 283)</i>	
Køn	
Drenge	54
Piger	50
Type af uddannelse	
STX	53
HHX	60
HTX	48
EUD	50
Kommune	
Morsø	71
Thisted	56
Brønderslev-Dronninglund	50
Frederikshavn (inkl Læsø)	45
Vesthimmerland	52
Rebild	71
Mariagerfjord	46
Jammerbugt	38
Aalborg	47
Hjørring	57

Should I stay or should I go?

De ovenstående afsnit har vist, at de unge på den ene side er opmærksomme på vigtigheden af at få en uddannelse og job, og at det af den grund kan være nødvendigt

at flytte fra de områder, de er bosat i – og samtidig er der en række ting, særligt sociale relationer, i disse områder, som 'binder' dem til området. Dette afsluttende afsnit vil, ud fra fokusgruppeinterviewmaterialet, udfolde og diskutere de ambivalenser, dette kan medføre hos de unge.

Det er i undersøgelsens materiale tydeligt, at de unge er påvirkede af de billeder, som bl.a. medierne skaber af 'det moderne urbane liv', hvor globaliseringen medvirker til at forestillinger om unge som mobile, omstillingsparate og fortsat i bevægelse. Også de unge i vores undersøgelse, som er bosat i periferien, gør sig tanker om at flytte mhp. at 'komme videre', som en af drengene i formulerer det i fokusgruppeinterviewet:

"Jeg har også på en eller anden måde følt, at jeg skulle til København, og sat en stor rød ring omkring København, og så søge uddannelse der inden for, fordi jeg ligesom har følt, at det var der mulighederne var for at 'komme videre'. Men det er jo ikke sikkert, at det er realiteten (Dreng, Thisted, B/A).

En anden dreng fra samme fokusgruppeinterview beretter, hvordan han har planer om i fremtiden at rejse. På spørgsmålet: Er der nogen, der har overvejet at flytte andre steder hen for at få et job?' svarer han således:

Min plan længere fremme, det er sådan noget med at arbejde ude i verden: Kina eller USA fx, og hvor jeg forestiller mig at have et produkt, jeg skal markedsføre (...) Jeg tænker, at én fra Australien jo nok ikke arbejder på samme måde som vi gør her i Danmark, og slet ikke en fra Kina, så der vil være en del erfaring at hente, nu hvor verden den bliver mere og mere globaliseret" (Dreng, Thisted, A/B).

Flere af de unge, og måske i sær drengene, sætter i fokusgruppeinterviewene dét at være mobil lig med success – der er fokus på at investere i uddannelse og internationale erfaringer, som kan omsættes i en globaliseret verden. Dette gælder også for nogen af de unge, som ellers har fortalt, at de er meget stedtilknyttede og ikke ville bryde sig om at flytte ifm. uddannelse – fx er der en af de drenge, der er flyttet pga. uddannelse og nu bor på skolehjem, og som ellers tidligere har fortalt, at han synes det er meget svært at være væk hjemmefra, der fortæller, at han leger med tanken om at forlade Danmark: *"Jeg har overvejet Australien. Eller Irland. Eller New Zealand. Bare sådan ude i verden"* (Dreng, Thisted).

Selvom en stor del af de unge, og især drengene, i vores undersøgelse er knyttet til de steder, de bor, betyder det ikke nødvendigvis, at de har en 'tilbageskuende' maskulinitet. Vi ser således også tendenser til, at der er drenge, der trækker på diskurser om mobilitet, forandringsvillighed og entreprenørskab.

LITTERATUR

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011a): "Fremtidens mænd 2030", <http://ae.dk/analyser/fremtidens-maend-2030-ufaglaerte-og-udkantsdanskere>.

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2011b): "Mange unge i provinsen er parkeret på sidelinjen", Analyse.

Bauman, Zygmunt (1998): *Globalisation: The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press.

Bech, Ulrich (2002): "The cosmopolitan society and its enemies". In *Theory, Culture and Society*, 2002, 19, pp. 17-4

Beck, Steen & Aase B. Ebbensgaard (2009): *Mellem Bagenkop og Harboøre – elevfortællinger fra danske udkanter*. Gymnasiepædagogik, nr. 75, 2009. Institut for Filosofi, Pædagogik og Religionsstudier, Syddansk Universitet.

Beskæftigelsesregion Nordjylland (2010): "Bosætningspræferencer og Udviklingsperspektiver", Rapport.

Bjerring, Bodil (2000): "Familieorienterede livsformer og arbejdspladsernes fleksibilitetsønsker. Nogle udkantserfaringer". I Martin Gjelsvik og Kåre Hansen, red.: *Norden i verden og verden i Norden. Nordisk arbejdsliv mot et nytt århundre*. Nordisk Ministerråd.

Bjerring, Bodil (2007): "Skagen. En udkant til tiden". I Gunnar Svendsen og Hanne Wittorf Tanvig, red.: *Landvindinger. Landdistriktsforskning og -perspektiver*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Bloksgaard, Lotte (2011): Masculinities, femininities and work – the horizontal gender segregation in the Danish Labour market. I: *Nordic Journal of Working Life Studies*, Vol. 1, Nr. 2, 2011, s. 5-21.

Bonner, Kieran (1998): "Reflexivity, Sociology and the Rural-Urban Distinction in Marx, Tonnies and Weber". *Canadian Review of Sociology*, vol. 35, issue 2, s. 165-189.

- Bourn, Douglas (2008): "Young People, Identity and Living in a Global Society". In *Policy & Practice: A Development Education Review*, 2008, Vol. 7, pp. 48-61.
- Bye, Linda Marie (2009): "'How to be a rural man': Young men's performances and negotiations of rural masculinities" I *Journal of Rural Studies*, 2009, 25: 278-288.
- Bye, Linda Marie (2010): *Bygdas unge menn. En studie av bygdemenns forhandlinger om og utforming av rurale maskuliniteter*. Geografisk Institutt: Norges Teknisk-naturvidenskabelige Universitet.
- Bærenholdt, Jørgen og Brynhild Granås, red. (2008): *Mobility and Place. Enacting Northern European Peripheries*. Aldershot: Ashgate.
- Castells, Manuel (2000): *The Rise of the Network Society*. U.S.: Blackwell Publishing.
- Christensen, Ann-Dorte og Sune Qvotrup Jensen (2012): "Territorial Stigmatization and Local Belonging. A Study of the Danish Neighbourhood Aalborg East". *City*, 16, 1-2, s. 74-92.
- Christensen, Hilda et al. (2007): "Gender Mainstreaming European Transport Research and Policies Building the Knowledge Base and Mapping Good Practices", University of Copenhagen.
- Christensen, Sacha og Helene Pristed Nielsen (2014): "Udkantsdanmark. Avisernes medproduktion af Nordjyllands territoriale stigma". I *Af praktiske grunde*.
- Connell, R. W. (1995): *Masculinities*. University of California Press.
- Corbett, Michael (2005): Rural education and out-migration. The case of a coastal community. *Canadian Journal of Education*, 28, 1&2, 52-72.
- Corbett, Michael (2007): *Learning to leave. The Irony of Schooling in a Coastal community*. Fernwood Publishing.
- Corbett, Michael (2009): "Rural schooling in mobile modernity: Returning to the places I've been." I *Journal of Research in Rural Education*, 2009, Vol. 24, No. 7, pp. 1-13.
- Cresswell, Tim (1996): *In Place/Out of place: geography, ideology and Transgression*. Minnesota Press.
- Cuba, L. og D.M. Hummon (1993): "A Place to Call Home. Identification with Dwelling, Community, and Region". *The Sociological Quarterly*, 34 (1), s. 111-113.
- Dahlström, Margareta (1996): "Young Women in a Male Periphery – Experiences from the Scandinavian North". In *Journal of Rural Studies*, 1996, Vol. 12, No. 3, pp. 259-271.
- Danmarks Statistik (2011): Ungdomsarbejdsløsheden fordelt på de fem regioner, Notat.
- Danske Regioner (2010): "Uddannelsesmuligheder til alle unge", Notat.
- Danske Regioner (2010): *Uddannelsesmuligheder til alle unge*, redegørelse.

Elias, Norbert og John L. Scotson (1994): *The Established and the Outsiders*. London: Sage.

Eriksson, Madeleine (2010): *(Re)producing a Periphery. Popular Representations of the Swedish North*. Ph.d.-afhandling, Umeå, Kungliga Skytteanska Samfundet og Department of Social and Economic Geography.

Florida, Richard (2002): *The Rise of the Creative Class: And How it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Perseus Book Group.

Giddens, Anthony (1984): *Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.

Hansen, Sune Jon (2011): "Om fisk, familie og færdigheder. Udpluk fra et etnografisk studie af relationerne mellem lokalitet, erhverv og uddannelse". I *Af praktiske grunde*, nr. 2-3, s. 77-86.

Hermansen, Jonathan (2011): *Udkanten. Hvorfor kragerne vender. En undersøgelse af unge mænds tilknytning til Udkantsdanmark*. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

Hermansen, Jonathan og Sara Lea Rosenmeier (2011): *Hvorfor bliver unge mænd boende på landet? En undersøgelse blandt unge mænd på Horne Land*. København: Rådgivende Sociologer.

Hoven B. og K. Hörselmann (red.) (2005): *Spaces of masculinities*. London: Routledge.

Howard, Judith A. (2000): "Social Psychology of Identities". *Annual Review of Sociology*, vol. 26, s. 367-393.

Kaldal, Inger (2000): "Skog, arbeid og dagligliv i kvinners og menns fortellinger fra Trysil og Nord-Värmland etter 1930". I I. Kaldal, E. Johansson, B. Fritzboeger og H. Snellman, red.: *Skogsliv. Kulturella processer i nordiska skogsbygder*. Lund: Historiska media. S. 85-117.

Karlsen, Unn-Doris Bæck & Gry Paulgaard (red.) (2013): *Rural futures: Finding one's place within changing labour markets*. Stamsund: Orkana Akademisk.

Karlsen, Unni Doris (2001): *Ung i spenningens land. Analyser af preferanser knyttet til valg av utdanning, yrke og bosted blandt nordnorsk ungdom*. Ph.d.-afhandling, University of Tromsø.

Kelly, Ursula (2009): "Learning to lose: Rurality, transience and belonging". I *Journal of Research in Rural Education*. 24 (11). 1-4.

Kenway, Jane, Anna Kraack & Anna Hickey-Moody (2006): *Masculinity beyond the Metropolis*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

Levant, R., Smalley, K., Aupont, M., House, A., Richmond, K., & Noronha, D. (2007a). Initial Validation of the Male Role Norms Inventory-Revised (MRNI-R). *The Journal of Men's Studies*, 15, 83-100.

Ronald Levant, Katherine Richmond, Stephen Cook, A, Tanner House, Maryse Aupont (2007b): The Femininity Ideology Scale: Factor Structure, Reliability, Convergent and Discriminant Validity, and Social Contextual Variation. *Sex Roles*. September 2007, Volume 57, Issue 5-6, pp 373-383.

Massey, Doreen (1994): *Space, Place and Gender*, Cambridge: Polity Press

Massey, Doreen (2005): *For Space*, London: Sage Publication

McDowell, Linda (2003): *Redundant Masculinities? Employment change and white working class youth*. Oxford: Blackwell Publishing.

Ní Laoire, C. (2002): Young farmers, masculinities and change in rural Ireland. *Irish geography*, 35:1, 16-27.

Ní Laoire C & S. Fielding (2006): Rooted and routed masculinities. Among the Rural Youth of North Cork and Upper Swaledale. In Campell H., Bell Mayerfield M & M. Finney (ed.): *Country Boys. Masculinity and Rural Life*. 105-119: Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

Nielsen, Steen Baagøe & Christian Helms Jørgensen (2013): "Drenge's vilkår og veje i uddannelserne". I Christian Helms Jørgensen (red.): *Drenge og maskuliniteter i ungdomsuddannelserne*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Oxford Research (2011): "Analyse af udviklingstendenser".

Paulgaard, Gry (2001): *Ungdom, lokalitet og modernitet: Om kulturbrytninger og identitetsutformning i et kystsamfunn nordpå*. Tromsø. Norway: University of Tromsø.

Paulgaard, Gry (2002): Local identities in a globalised world. *Young: Nordic Journal of Youth Research*, 10, 95-107.

Paulgaard, Gry (2006): "Identitetskonstruksjoner. Hvor langt rekker de?". *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6 (1), s. 67-88.

Paulgaard, Gry (2011): Geography of opportunity. Approaching adulthood at the margins of the Northern European periphery. In Bæck & Paulgaard (red.): *Rural futures: Finding one's place within changing labour markets*. Stamsund: Orkana Akademisk.

Perspektiv- og Handlingsplan 2012,
http://miliki.dk/fileadmin/ligestilling/PDF/PHplan/PH-plan_2012.pdf.

Plambech, Sine (2005): "'Postordrebrude' i Nordvestjylland. Transnationale ægteskaber i et omsorgsøkonomisk perspektiv". *Dansk Sociologi*, 8.1/16. årgang, s. 91-110.

Politiken: "Det hedder faktisk Jylland". 8.11.2011.

Politiken: "Gør Udkantsdanmark til noget, vi ikke bare vil flygte fra". 5.11.2011.

Politiken: "Hvide drenge er den nye underklasse". 26.1.2010.

Politiken: "Udkantsdanmark er det vilde vesten". 27.4.2010.

Rauhut, Daniel et al. (2008): "The demographic challenge to the Nordic countries", Nordregio Working Paper 2008:1.

Regeringsgrundlag (2011): "Et Danmark der står sammen".

Lash, Scott (1994): *Reflexive Modernization*, Cambridge: Polity Press.

Skrede, Kari (2004): "Familiepolitikens grense. Ved 'likestilling light'?" I Anne Lise Ellingsæter og Leira Arnlaug, red.: *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Norsk Akademisk.

Stedet Tæller (2013), <http://www.stedet-taeller.dk/om-kampagnen/hvad-er-et-yderomraade.aspx>.

Svendsen, Gunnar (2007): "There's More to the Picture than Meets the Eye. Udnyttelse af stedbundne ressourcer i danske udkantssamfund". I Gunnar Svendsen og Hanne Wittorf Tanvig, red.: *Landvindinger. Landdistriktsforskning og -perspektiver*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Thuen, Trond (red.)(2003): *Sted og tilhørighet*. Bergen.

Vækstforum Nordjylland (2010): Regional Vækstredegørelse.

Wacquant, Loic (1996): "The Rise of Advanced Marginality. Notes on Its Nature and Implications". *Acta Sociologica*, 39, s. 121-139.

Wacquant, Loic (2007): "Territorial Stigmatization in the Age of Advanced Marginality". *Thesis Eleven*, 91, s. 66-77.

West, Candace & Don H. Zimmermann (1987): *Doing Gender*. In *Gender and Society*, Vol. 1, No. 2. (Jun., 1987), pp. 125-151

Waara, Peter (1996): *Ungdom i gränsland*. Umeå: Boréa bokförlag.

Waara, Peter (2002): "At the End of the World. Young People in the Barents Area". *Nordic Journal of Youth Research*, vol. 10, nr. 3-4, s. 2-11.

Yndigegn, Carsten (2003a): "Life Planning i the Periphery. Life Chances and Life Perspectives for Young People in the Danish-German Border Region". In *Young - Nordic Journal of Youth Research*, 2003, Vol. 11, No. 3, pp. 235-251.

Yndigegn, Carsten (2003b): Unge og regional identitet. Forventninger og indstilling til livsbetingelser og livsmuligheder I den dansk-tyske grænseregion. Aabenraa: Institut for grænseforskning.

ⁱ Ungdomsuddannelser definerer vi i undersøgelsen som de uddannelser, man kan påbegynde efter at have færdiggjort en grunduddannelse (dvs. bestået hvad der svarer til 9. klasse).

ⁱⁱ Udbuddet i Nordjylland dækker også over særligt tilrettelagte forløb så som eksempelvis Egu, hvor den unge i samarbejde med en Ungdomsvejleder tilrettelægger en 2-årig individuel uddannelsesplan, og Stu, der tager hensyn til unge med særlige behov (UU-centrene i Region Nord 2013). Sådanne særlige uddannelser indgår kun i undersøgelsen i det omfang, at den unge under sit uddannelsesforløb har været tilknyttet et ordinært forløb på en ungdomsuddannelse på tidspunktet for undersøgelsens gennemførelse.

ⁱⁱⁱ I 2013 udgjorde den andelen af de 9. og 10. klasseelever, som forlod en nordjysk grundskole og valgte en gymnasial ungdomsuddannelse, 68 %. Sammenlignet med de øvrige regioner er Region Nordjylland samtidig den region, der har den største andel af elever, som vælger en erhvervsfaglig uddannelse. I 2013 var det således 24 %ⁱⁱⁱ af de nordjyske 9. og 10. klasses afgangselever (Ministeriet for Børn og Undervisning 2013).

^{iv} Den sidstnævnte gruppe udgør desværre mindre end 100 besvarelser ud af en stikprøve, der oprindeligt var på 7500, men deres svar er alligevel interessant ift. kaste lys over nogle spørgsmål, som kun kan besvares af denne gruppe: nemlig hvilke barrierer de selv oplever ift. at tage en uddannelse.

^v For hver af de involverede uddannelsesinstitutioner blev der foretaget en overvejende tilfældig udvælgelse (i visse tilfælde har det ikke været muligt at udvælge klasserne tilfældigt, da uddannelsesinstitutionerne på trods af velvillighed er underlagt et ansvar for at få undervisning, undervisningsplaner og lokaleressourcer til at gå op i en højere enhed) af ca. 4 klasser med et gennemsnitligt antal elever fra hver skole på 91.

^{vi} Pga. det lave antal deltagere fra Læsø har vi dog i analyserne lagt denne kommune sammen med Frederikshavn. I nogle af kommunerne var det ikke muligt at få adgang til at indsamle data på alle ungdomsuddannelsesinstitutioner – og dette er f.eks. den primære grund til, at der ikke er nogen HHX'ere fra Frederikshavns kommune med i tabellen/undersøgelsen.

^{vii} Vi kan ikke på baggrund af analysen afgøre, om dårlige faglige resultater påvirker unges holdning til uddannelse, sådan at de finder det mindre vigtigt – eller om sammenhængen virker den anden vej ved, at de, der mener, at uddannelse ikke er så vigtigt, ikke prioriterer lektier og forberedelse så højt, og derfor får et lavere fagligt niveau.

^{viii} De unge deltagere i fokusgruppeinterviewene blev indledningsvis alle bedt om enkeltvis at liste, hvad de hver især forbandt med ordet 'uddannelse'. Efterfølgende dannede ordene fra denne øvelse udgangspunkt for en fælles diskussion i den enkelte gruppe herom.

^{ix} Dette er én måde at måle nogle af de forskelle, der eksisterer internt i gruppen af hhv. piger og drenge (selvom den naturligvis ikke griber alle de mange forskellige måder, der er at være hhv. dreng og pige på).

^x På grund af det forholdsvis spinkle materiale (kun ca. 200 besvarelser) er det for usikkert at dele svarene op på kommune for at analysere svarene på lokalitet.